

Om rovdyr på landet og i byen Den urban-rurale dimensjonen i de norske rovviltkonfliktene

Torvald Tangeland
Ketil Skogen
Olve Krange

LAGSPILL

ENTUSIASME

INTEGRITET

KVALITET

NINAs publikasjoner

NINA Rapport

Dette er en elektronisk serie fra 2005 som erstatter de tidligere seriene NINA Fagrapport, NINA Oppdragsmelding og NINA Project Report. Normalt er dette NINAs rapportering til oppdragsgiver etter gjennomført forsknings-, overvåkings- eller utredningsarbeid. I tillegg vil serien favne mye av instituttets øvrige rapportering, for eksempel fra seminarer og konferanser, resultater av eget forsknings- og utredningsarbeid og litteraturstudier. NINA Rapport kan også utgis på annet språk når det er hensiktsmessig.

NINA Temahefte

Som navnet angir behandler temaheftene spesielle emner. Heftene utarbeides etter behov og serien favner svært vidt; fra systematiske bestemmelsesnøkler til informasjon om viktige problemstillinger i samfunnet. NINA Temahefte gis vanligvis en populærvitenskapelig form med mer vekt på illustrasjoner enn NINA Rapport.

NINA Fakta

Faktaarkene har som mål å gjøre NINAs forskningsresultater raskt og enkelt tilgjengelig for et større publikum. De sendes til presse, ideelle organisasjoner, naturforvaltningen på ulike nivå, politikere og andre spesielt interesserte. Faktaarkene gir en kort framstilling av noen av våre viktigste forskningstema.

Annen publisering

I tillegg til rapporteringen i NINAs egne serier publiserer instituttets ansatte en stor del av sine vitenskapelige resultater i internasjonale journaler, populærfaglige bøker og tidsskrifter.

Norsk institutt for naturforskning

Om rovdyr på landet og i byen

**Den urban-rurale dimensjonen i de norske
rovviltkonfliktene**

Torvald Tangeland

Ketil Skogen

Olve Krange

Torvald Tangeland, Ketil Skogen og Olve Krange. 2010. Om rovdyr på landet og i byen. Den urban-rurale dimensjonen i de norske rovviltkonfliktene. - NINA Rapport 650, 84 s.

Oslo, desember 2010.

ISSN: 1504-3312

ISBN: 978-82-426-2231-0

RETTIGHETSHAVER

© Norsk institutt for naturforskning

Publikasjonen kan siteres fritt med kildeangivelse

TILGJENGELIGHET

Åpen

PUBLISERINGSTYPE

Digitalt dokument (pdf)

KVALITETSSIKRET AV

Henrik Lindhjem

ANSVARLIG SIGNATUR

Erik Framstad (sign.)

OPPDRAGSGIVER(E)

Direktoratet for naturforvaltning

KONTAKTPERSON(ER) HOS OPPDRAGSGIVER

Susanne K. Hanssen

Terje Bø

NØKKEWORD

Rovdyr, rovviltforvaltning, rovdyrkonflikter, by, bygd, urban, rural, spørreundersøkelse, Norge.

KEY WORDS

Large carnivores, large carnivore management, large carnivore conflicts, urban, rural, survey, Norway.

KONTAKTOPPLYSNINGER

NINA hovedkontor

Postboks 5685 Sluppen
7485 Trondheim

Telefon: 73 80 14 00

Telefaks: 73 80 14 01

NINA Oslo

Gaustadalléen 21
0349 Oslo

Telefon: 73 80 14 00

Telefaks: 22 60 04 24

NINA Tromsø

Polarmiljøsenteret
9296 Tromsø

Telefon: 77 75 04 00

Telefaks: 77 75 04 01

NINA Lillehammer

Fakkeldgården

2624 Lillehammer

Telefon: 73 80 14 00

Telefaks: 61 22 22 15

Sammendrag

Torvald Tangeland, Ketil Skogen og Olve Krange. 2010. Om rovdyr på landet og i byen. Den urban-rurale dimensjonen i de norske rovviltkonfliktene. - NINA Rapport 650, 84 s

NINA gjennomførte høsten 2010 en spørreundersøkelse som kartla holdninger til rovdyr og rovdyrforvaltning i befolkningen. Undersøkelsen hadde 4000 respondenter, inkludert et spesialutvalg på 1000 fra fire regioner som har store rovdyr. Undersøkelsen ble gjennomført med hjelp fra TNS Gallup. Denne rapporten, som er den første fra undersøkelsen, fokuserer spesielt på forskjellene mellom bygde og by, og mellom rovdyrområder og resten av landet.

Et betydelig flertall i befolkningen vil ha bestander av alle fire rovdyrarter (bjørn, jerv, gaupe og ulv) som er minst på dagens nivå. Ganske mange ønsker større bestander, og det er flere som ønsker at bestandene skal økes enn som ønsker at de skal reduseres. En sammenligning med tall fra 2000 viser en mindre andel i 2010 enn i 2000 som ønsker reduserte bestander, og flere som ønsker en økning. Den største gruppa både i 2000 og i 2010 er de som mener at bestandene er omtrent passe store (på undersøkelsestidspunktet).

Det er også et klart flertall som mener at dagens politisk fastsatte bestandsmål er passe eller for lave. Det er flere som ønsker høyere bestandsmål enn det er som ønsker seg lavere, og også her er den aller største gruppa fornøyd med dagens bestandsnivå.

Et knapt flertall i befolkningen sier at de "kanskje" eller "helt sikkert" kan godta å ha ulv i nærheten av der de bor, mens et stort flertall sier det samme for gaupe. Jerv og bjørn ligger mellom disse.

Også i distrikts-Norge sier et flertall at de vil ha bestander som er på dagens nivå eller større. Det gjelder alle artene inkludert ulv. Det samme mønstret avtegner seg for bestandsmål (at det bør være på dagens nivå eller høyere). Men det er jevnt over en mindre andel av befolkningen som gir uttrykk for positive holdninger til rovdyr (målt på denne måten) i distriktene - likevel aldri mindre enn halvparten. For landet sett under ett er det en ganske lineær sammenheng mellom grad av urbanisering og holdninger, og de aller mest positive holdningene finnes i Oslo.

I områder definert som rovdyrområder i denne rapporten er det flere som er redde for å møte ulv og bjørn enn det er i resten av landet, forståelig nok. Men de som bor i rovdyrområdene er faktisk mer villige til å akseptere disse dyrene i nærheten. Det er også flere i Oslo enn i mindre urbane områder som sier de er redde for å møte ulv og bjørn – til tross for at Oslofolk generelt er mer positive til rovdyr enn andre. Til sammen tyder dette på at sammenhengen mellom frykt på den ene siden, og syn på rovdyras plass i naturen og på rovdyrforvaltningen på den andre, ikke nødvendigvis er så sterk.

Det er ikke i de mest grisgrendte delene av rovdyrområdene – der rovdyra kommer tettest innpå folk – at det er flest som vil ha mindre bestander og lavere bestandsmål. Derimot er det der de fleste kan godta bjørn og ulv i nærheten, selv om det også er der at flest er redde for ulv og bjørn. I de små tettstedene, med inntil 200 innbyggere, innefor rovdyrområdene, er det langt flere som er ønsker å redusere rovviltbestandene. Bortsett fra dette, finner vi en tydelig sammenheng mellom urbaniseringsgrad og holdninger til rovdyr også innefor rovdyrområdene. De som bor i urbane områder (mellomstore byer) i rovdyrområder, er mest positive.

Det er et betydelig flertall i befolkningen for at Norge skal oppfylle internasjonale avtaler om vern av store rovdyr, men flertallet er mindre i rovdyrområdene enn i resten av landet. Det samme bildet tegner seg når vi spør om det burde gis belønning for å melde fra om ulovlig rovdyrjakt. Et flertall ser på forvaltningssoner som et hensiktsmessig virkemiddel, men tiltaket er ikke så populært i rovdyrområder som i resten av landet. Det samme gjelder bruken av

gjerder for å holde rovdyr vekk fra husdyr. Bruk av radiomerking for å forebygge skade får imidlertid større tilslutning i rovdyrområdene enn utenfor. Andre tiltak får blandet oppslutning og det er ikke alltid bosted har særlig stor betydning.

Torvald Tangeland, torvald.tangeland@nina.no

Ketil Skogen, ketil.skogen@nina.no

Olve Krange, olve.krangle@nina.no

Abstract

Torvald Tangeland, Ketil Skogen og Olve Krange. 2010. Om rovdyr på landet og i byen. Den urban-rurale dimensjonen i de norske rovviltkonfliktene. - NINA Report 650, 84 s

In 2010 NINA conducted a survey in order to map attitudes toward large carnivores and large carnivore management in the Norwegian population. The sample consisted of 4000 respondents, including a sub-sample of 1000 respondents from four regions where large carnivores live. The survey was conducted with assistance from TNS Gallup. This report, the first from the study, focuses in particular on urban-rural differences, and differences between areas with and without large carnivores.

A clear majority in the Norwegian population want populations of the four large carnivore species that are at least as big as today. Relatively many also want larger populations. A comparison with findings from 2000 shows an increase in the proportion of the population that wants an increase, and a corresponding drop in the proportion that wants a decrease. The largest group in 2000 as well as in 2010 would like to see a status quo in terms of population sizes.

A similar majority also answers that current population targets (set by the parliament) are adequate or too low. More people want more ambitious targets than less ambitious targets, and again the biggest group opts for a status quo.

A small majority states that they "maybe" or "definitely" could accept wolves close to where they live, while a big majority claims the same for lynx. Wolverines and bears end up somewhere in between.

Even in rural Norway a majority claims to be in favor of large carnivore populations that are at least at their current level. That goes for all species including wolves. We see the same pattern for population targets: they should be at the current level or higher. However, in rural areas a smaller proportion of the population (although still a majority) expresses positive attitudes to large carnivores (measured as opinion on population size and population target). In the general population there is an almost linear relationship between level of urbanization and attitudes toward large carnivores, and the most positive attitudes are found in Oslo.

In areas with large carnivores, more people are afraid of meeting wolves or bears than in areas without large carnivores (understandably) – but still, those who live in areas with carnivores are more willing to have these animals as neighbors than people are elsewhere. Furthermore, people from Oslo more frequently report that they are afraid of meeting wolves and bears than people from other parts of the country, despite the fact that they are generally more positively inclined toward large carnivores. Taken together, this indicates that the relationship between fear and views on large carnivores, as well as on large carnivore management, may not be so straightforward.

It is not in the most sparsely populated areas within areas with large carnivores – where people and large carnivores may regularly come close to each other – that we find the largest proportion of the population that wants reduced carnivore populations and lower population targets. These are the places where the most people can accept large carnivores nearby, although they are also more afraid of encountering them than others. More negative attitudes prevail in small rural centers with up to 2000 inhabitants, located in areas with large carnivores. Aside from this, we see a close link between level of urbanization and attitudes also in areas with carnivores. Those who reside in relatively urban areas (mid-sized towns) generally hold the most positive views on carnivores.

A large majority in the general population states that Norway must fulfill international agreements that concern protection of large carnivores, but the majority is smaller in areas with large carnivores. A similar picture emerges when respondents are asked whether a reward should be offered to those who report illegal hunting of large carnivores. A majority sees

zoning as an efficient management tool, but this majority is smaller in areas with large carnivores. The same goes for fencing to keep carnivores away from livestock. Radio tagging, on the other hand, receives more support in areas with large carnivores than elsewhere. Other mitigation measures receive mixed support, and place of residence does not always influence opinions,

very much.

Torvald Tangeland, torvald.tangeland@nina.no
Ketil Skogen, ketil.skogen@nina.no
Olve Krange, olve.krangle@nina.no

Innhold

Sammendrag	3
Abstract	5
Innhold	7
Forord	9
1 Innledning.....	10
2 Metode	13
2.1 Datainnsamling	13
2.2 Utvalg	14
2.3 Måleverktøy	16
2.4 Vekting av data	16
3 Resultater	17
3.1 Bestandsnivå	17
3.1.1 Bestandsnivå for bjørn	18
3.1.2 Bestandsnivå for jerv	20
3.1.3 Bestandsnivå for gaupe	22
3.1.4 Bestandsnivå for ulv	23
3.2 Endring i synet på bestandsstørrelse fra 2000 til 2010	25
3.3 Bestandsmål	25
3.4 Rovdyr i nærheten av bostedet	26
3.4.1 Bjørn i nærheten	26
3.4.2 Jerv i nærheten	28
3.4.3 Gaupe i nærheten	30
3.4.4 Ulv i nærheten	31
3.5 Frykt	33
3.5.1 Redd for bjørn	34
3.5.2 Redd for ulv	35
3.6 Forvaltningsprinsipper	36
3.6.1 Oppfylle internasjonale avtaler	37
3.6.2 Belønning for å melde fra om ulovlig rovdryrjakt	38
3.6.3 Full økonomisk kompensasjon for husdyr som blir drept av rovdryr	40
3.6.4 Avlive rovdryr for å beskytte egne dyr	42
3.6.5 Det skal ikke være ulv der det er sau	43
3.7 Håndtering av rovdryrkonfliktene	45
3.7.1 Gjerder	45
3.7.2 Radiomerking	47
3.7.3 Skyte rovdryr	49
3.7.4 Soneforvaltning	50
3.7.5 Flytte sauebesetninger	52
3.7.6 Skremme bort rovdryr	54
3.7.7 Flytte rovdryr	56
3.7.8 Gi sauebønder midler til å starte annen næring	57
3.7.9 Ta ut moren og ungene fra hiet for å avlive dem (hiuttak)	59
3.7.10 Bruke gift for å drepe rovdryr	60
4 Diskusjon.....	62
Referanser	66

Vedlegg.....	67
Vedlegg 1: Bestandsmål	67
Vedlegg 2: Univariat variansanalyse (ANOVA).....	72

Forord

Dette er den første rapporten fra en stor spørreundersøkelse om nordmenns meninger om rovdyr og rovdyrforvaltning som ble gjennomført høsten 2010. Undersøkelsen er gjennomført av Norsk institutt for naturforskning i samarbeid med TNS Gallup, på oppdrag fra Direktoratet for naturforvaltning. Denne første rapporten gir et overblikk over hvilke oppfatninger som finnes i befolkningen, og hvor vanlige de er. Den beskriver dessuten forskjeller – og likheter – mellom by og bygd og mellom områder med og uten rovdyr.

I senere rapportering fra denne undersøkelsen vil vi gå mer i dybden og se på hvordan ulike bakgrunnsfaktorer sammen bidrar til å forme folks oppfatninger av rovdyr og forvaltningen av dem.

Oslo 19. desember 2010

Torvald Tangeland

Ketil Skogen

Olve Krange

1 Innledning

I den norske rovdyrdebatten hevdes det ofte, og med styrke, at uenigheten om rovdyrforvaltningen egentlig er en konflikt mellom byen og bygda. Det er en utbredt oppfatning at de aller fleste i distriktene er motstandere av dagens rovviltpolitikk: De ønsker angivelig mindre rovdyrbestander enn vi har i dag, og i hvert fall ingen økning. Det er de som opplever at husdyr blir drept og lemlestet, at viltbestandene reduseres, og som føler frykten på kroppen. Det hevdes ikke sjelden at livskvaliteten på bygda er sterkt skadelidende på grunn av rovviltpolitikken. Bygdefolk ønsker seg derfor mer jakt og uttak av skadedyr, utvidet nødvergerett og kanskje at en art som ulven helt utryddes i Norge. Og de som bor i distriktene, men som ikke selv har rovdyr i nærheten, solidariserer seg med de som bor i rovdryrområder, og har følgelig samme syn på rovviltforvaltningen.

Tanken om å verne rovdyr hevdes å være typisk for folk i urbane områder, som gjerne har et romantisk natursyn og ønsker seg villmark som de kan se på TV og der de kan drive friluftsliv som rekreasjon. I dagens samfunn er slike verdier på offensiven, og dette kommer til uttrykk gjennom vern av flere og flere naturområder, og dessuten i en rovviltforvaltning der vern av alle arter står sentralt. Slik kan det se ut fra et bygdeperspektiv.

Men mange som selv identifiserer seg med en moderne og kanskje urban kultur, kan istemme fra motsatt synsvinkel: På bygda finnes primitive bønder og jegere som ikke vet å verdsette biologisk mangfold og vill natur, og som bare tenker på økonomisk gevinst og maksimal utnyttelse av ressursene i naturen. Mediene fisker som vanlig rørt vann, og gir rikelig med plass til begge disse perspektivene på rovviltkonflikten som en by-land-konflikt.

Men hva vet vi egentlig om dette? Fra tid til annen kan vi lese i avisene om meningsmålinger som slår fast at bygdefolk er mer rovdyrkritiske enn byfolk. Men slike meningsmålinger er – nødvendigvis – relativt overflatiske og gir verken en robust eller nyansert beskrivelse av virkeligheten. Forskning basert på spørreskjemaer og store utvalg har vært sjeldne. En studie gjennomført av NINA i 2000 (Bjerke m. fl. 2002a) viste en sammenheng mellom den urban-rurale dimensjonen og holdninger til rovdyr, og da ganske riktig slik at folk var mer skeptiske jo mindre tettbeholdet hjemstedet var. Det var også en tendens til at folk i områder med rovdyr var mer skeptiske enn andre. Men studien viste også tydelig at bildet er nyansert: Også i områder med rovdyr, og i grisgrendte strøk, var det en god del som så positivt på rovdyra. Når det gjaldt frykt for rovdyr, viste denne studien et komplisert bilde, der det ikke var noen entydig tendens til mer frykt i områder med rovdyr. Denne studien har gitt opphav til en rekke vitenskapelige publikasjoner som forsøker å forklare hvordan ulike faktorer påvirker folks syn på rovdyr og på viltforvaltningen (se for eksempel Røskaft m.fl. 2003, Kleiven m.fl. 2004, Skogen & Thrane 2008), men ingen av disse har sitt hovedfokus på den urban-rurale dimensjonen, eller sammenligning av områder med og uten rovdyr.

Selv om vi ikke har hatt noen store spørreundersøkelser siden 2000, har samfunnsforskere fra NINA ved hjelp av andre metoder studert rovviltkonfliktene i Norge i mer enn ti år. Gjennom intervjuundersøkelser og observasjon (det vil si såkalte kvalitative forskningsmetoder) har vi dannet oss et godt bilde av det som skjer, og særlig i ulveområdene på Østlandet. Denne forskingen, som omfatter intervjuer med flere hundre personer, bekrefter at mange ser konflikten nettopp slik: Som del av en kamp om både bygdenes næringsgrunnlag og bygdenes "sjel" – en kamp som gjelder intet mindre enn bygdekulturens og rurale livsformers overlevelse. Og nettopp i ulveområdene ser vi også tydelig at konfliktene er koblet sammen med den generelle samfunnsutviklinga, det vil si økonomiske, sosiale og kulturelle endringer som kan sette tradisjonelle bygdeverdier og praksiser under press (Krange og Skogen 2007, 2010a, b). Men vi har også sett at det er flere meninger om rovdyr i områder der rovdyr finnes. Vi har intervjuet ganske mange som aksepterer at ulven er tilbake, eller som til og med ønsker den velkommen. Og vi har konstatert at store grupper ser ut til å være ganske uinteressert i hele rovdysaken, selv om de bor i områder der det er rovdyr.

Når vi har skrevet om disse undersøkelsene tidligere, har vi likevel fokusert mye på grupper som er motstandere av dagens rovviltforvaltning, og som ønsker mindre bestander enn nå. Det er ingen tvil om at disse er svært synlige i mange områder med rovdyr, og at de ofte preger det lokale meningslandskapet. Til en viss grad handler dette om de typiske næringskonfliktene, der landbruket får mye oppmerksomhet i kraft av å være nettopp en næring. Konfliktenes økonomiske aspekter er lette å forstå og kan håndteres ved hjelp av etablerte kanaler mellom myndigheter og næringsorganisasjoner. Vi for vår del har forsøkt å beskrive andre aspekter, som er særlig tydelige der man har lite sau men mye bråk. Vi har forsøkt å forstå hvorfor grupper med sterke røtter i tradisjonell utmarksbruk, og som oftest i en tydelig arbeiderklassekultur, utgjør et tyngdepunkt i rovdymotstanden i Østerdalen og sørover langs svenskegrensa (Krange og Skogen 2007, 2010a,b). Mange er ivrige jegere, så ivrige at jakta for dem er en livsstil, og ofte en viktig grunn til å bo der de bor. Problemene ulven skaper for jegere som bruker hund, er selvsagt en viktig sak for mange jegere, og som uten tvil påvirker deres syn på rovviltforvaltningen. Jakta oppfattes også som svært viktig for bygdekulturen av mange som ikke selv er jegere, og derfor blir dette en viktig sak for flere i berørte lokalsamfunn. Muligheten til å drive med jakt ses på som en viktig markør for at fornuftig bruk og høsting i utmarka fortsatt er mulig. Men nettopp her, hvor de rene næringskonfliktene spiller mindre rolle, ser vi også tydelig at grupper som føler sin livsstil truet av flere utviklingstrekk i samfunnet, oppfatter økende rovviltbestander som en av flere trusler de utsettes for. Alle disse truslene henger sammen med økende sentralisering og urbanisering, og med kulturelle endringer som – blant mye annet – forskyver fokus fra bruk til vern i naturforvaltningen.

Vi har også sett at grupper som har ulike grunner til å være skeptiske til rovdyr, men som ikke alltid har vært de aller nærmeste allierte, finner sammen i kampen mot dagens forvaltningsregime. Dette gjelder for eksempel grunneiere (som tjener penger på jakta) og jegere (som må betale for den) og sauebønder, som ikke alltid har hatt et hjertelig forhold til noen av de to andre gruppene. Den felles kampen mot dagens rovviltpolitikk bidrar til å skape, eller i det minste forsterke, et omforent bilde av bygda som truet, og truet først og fremst fra mektige krefter i byen – særlig i Oslo (Skogen & Krange 2003). Sånn sett er det ingen tvil om at konflikten oppfattes som en konflikt mellom byen og bygda, og at dette er en viktig dimensjon i manges forståelse av de maktforhold som er i spill.

Men vi har også observert, allerede for mer enn ti år siden, at det finnes en god del som ser annerledes på dette. Det finnes både bønder og jegere som har et pragmatisk syn på rovdyr, også på ulven, og noen som til og med verdsetter at ulven er tilbake. Men først og fremst er det slik at befolkningsgrupper uten tilknytning til tradisjonell utmarksbruk er i sterk vekst også i distriktene. Dette gjør noe med forholdet til naturen og folks meninger om hvordan den skal forvaltes. Og det ser ut som om det særlig er i disse gruppene vi finner både de som er uttalt positive til rovdyr, og de som er likegyldige til problematikken. Våre intervjuer har avdekket både forskjeller mellom generasjoner (yngre liker ofte rovdyr bedre enn eldre gjør) og mellom ulike sosiale grupper (de som har høyere utdanning, og som kanskje er innflyttere, liker rovdyr bedre enn de som har lite utdanning og som har lang botid i området) (se for eksempel Skogen 2001, Skogen og Haaland 2001, Figari og Skogen 2008, Skuland og Skogen 2009, Skogen m.fl. 2010). Det samme ble avdekket i spørreundersøkelsen fra 2000 (Bjerke m.fl. 2002a, Skogen & Thrane 2008). I flere publikasjoner fra 2000-studien er det vist at den urban-rurale dimensjonen i seg selv ikke har større betydning for holdinger til rovdyr enn en rekke andre faktorer.

Dette har vi sett, og vi har skrevet om det. Men kvalitative metoder har noen viktige begrensninger: Selv om de gir god innsikt i hvordan folk tenker og hvorfor de oppfører seg som de gjør, er de dårlig egnet til å kartlegge større mønstre. Vi har sett mange eksempler på det vi har beskrevet ovenfor, men vet mindre om hvor utbredt forskjellige oppfatninger er og hvordan de henger sammen med andre forhold, i befolkningen sett under ett. Det gjelder både i våre ulveområder – hvor vi tross alt har snakket med bare noen hundre av mange tusen – og enda mer i andre rovdymråder og i hele landet. Den omtalte studien fra 2000 er nå ti år gammel, og publikasjoner derfra har ikke hatt den urban-rurale dimensjonen som et hovedtema, selv om

den har vært med som en av flere bakgrunnsfaktorer i en rekke analyser. Dette er en av grunnene til at NINA har gjennomført en ny undersøkelse høsten 2010, med et stort landsrepresentativt utvalg og et spesialutvalg fra fire regioner med rovdyr. Undersøkelsen er finansiert av Direktoratet for naturforvaltning.

Denne nye undersøkelsen gir oss muligheten til å kartlegge folks oppfatninger av rovdyr og rovviltforvaltning målt på mange forskjellige måter, og å koble disse oppfatningene til en rekke bakgrunnsfaktorer. En av disse er nettopp bosted; hvor folk kan plasseres langs en urban-rural akse og i et rovdyrområde eller utenfor. I tillegg til kartlegging av ulike oppfatninger i befolkningen, vil denne rapporten handle om nettopp denne effekten av hvor folk bor. I rapporten vil det også bli foretatt en enkel sammenligning med noen tall fra 2000 (for hele landet), slik at vi kan se eventuelle endringer i holdninger til rovdyr.

I en senere rapport vil vi utnytte andre deler av materialet, og forsøke å gi mer utførlige forklaringer på hvilke faktorer som bidrar til å forme folks oppfatninger av rovdyr og rovviltforvaltning. Vi vil senere også foreta en sammenligning med funn i en tilsvarende svensk undersøkelse som ble gjennomført i 2009 (se for eksempel Ericsson & Sandström 2009). Det vil bli den første systematiske sammenligningen av synet på rovdyr i Norge og Sverige.

Den foreliggende rapporten er enkel og deskriptiv, blant annet fordi det ikke har vært tid til å gå tungt inn i materialet. De enkelte statistiske operasjoner er imidlertid solide nok, og gir grunnlag for et pålitelig og detaljert oversiktsbilde. Vi diskuterer noen hovedfunn i et avsluttende kapittel (kap. 4), men kommentarene til de enkelte tabeller er relativt sparsomme.

I rapporten ser vi på følgende temaer:

- Folks syn på dagens bestandsstørrelse for de fire store rovdyrartene.
- Folks syn på de vedtatte bestandsmålene.
- Om folk kan godta å ha rovdyr i nærheten.
- Om folk er redde for å møte rovdyr.
- Hvordan folk ser på noen overordnede prinsipper i rovviltforvaltningen.
- Hvordan folk ser på noen mulige praktiske tiltak for å håndtere rovviltkonfliktene.

2 Metode

Vi vil her gjøre kort rede for hvordan dataene er samlet inn og hvordan de er analysert for å belyse problemstillingene i denne rapporten.

2.1 Datainnsamling

Datainnsamlingen ble gjennomførte av TNS Gallup på vegne av NINA. Utvalgsrammen for undersøkelsen var GallupPanelet som er et tilnærmet representativt utvalg av den delen av Norges befolkning som er over 15 år (<http://www.galluppanelet.no>). Ved inngangen til august 2010 var panelet på 48 627 personer (pers. medd. Arnhild Hjelde i TNS Gallup). Det er TNS Gallup som eier og driver panelet. Det er landsrepresentativt og TNS Gallup har samlet inn en rekke bakgrunnsdata om respondentene. Det er derfor mulig å undersøke om et utvalg som trekkes fra panelet tilsvaret den nasjonale fordelingen når det gjelder, kjønn, alder, bosted, utdanningsnivå og inntekt. Det samme kan man gjøre med nettutvalget, altså de som faktisk svarer. Denne typen forhåndsrekrutterte paneler har flere fordeler. Den viktigste er nettopp at man har kontroll på skjevheter i nettutvalget. Respondentene deltar i undersøkelser gjennom nettbaserte spørreskjemaer, dvs. de bruker PC og internett. Slik ble det også gjort i denne undersøkelsen.

En svakhet med spørreundersøkelser på internett er at personer over ca. 67 år har en tendens til å bli underrepresentert som en følge at en mindre andel av denne delen av befolkningen har internetttilgang og er fortrolige med bruk av datautstyr. Alternativt kunne datainnsamlingen blitt gjennomført ved hjelp av telefonintervjuer. TNS Gallup har i forbindelse med valgundersøkelsene gjennomført spørreundersøkelser både via telefon og internett. Resultatene fra internettpanelet samsvarte like godt med de faktiske valgresultatene som telefonundersøkelsene. Dette tyder på at internettpanelet har en like god representativt som telefonundersøkelser (pers. medd. Line Egeland i TNS Gallup). Undersøkelser som sender spørreskjema i posten er et dårlig alternativ i dag. Frafallet i postale undersøkelser er i økende grad så stort at det er et alvorlig problem, og dette frafallet er også skjevt – og det er de samme gruppene som er underrepresentert her som i nettbaserte undersøkelser: Eldre og folk med lav utdanning, særlig menn.

I den grad det faktisk er slik at eldre og folk med lav utdanning (særlig menn), og som bor i rovdyrrområder, ofte er skeptiske til store rovviltbestander og til dagens forvaltingsregime, slik vi antydnet innledningsvis, vil imidlertid en annen mekanisme virke i motsatt retning i akkurat denne undersøkelsen: Folk er rett og slett mer villige til å delta i undersøkelser der temaet interesserer dem. Vi kommer tilbake til utvalget i denne studien nedenfor.

En av målsettingene for denne studien var å kartlegge holdinger til rovdyr, generelt i den norske befolkningen, og spesielt i befolkningsgrupper som bor i områder med der det finnes av store rovdyr (Tabell 1). For å gjøre det var vi avhengig av å ha nok observasjoner i begge disse to gruppene. Teknisk ble dette løst ved å trekke et relativt større antall respondenter fra kommuner vi definerte som rovdyrkommuner. Dette medfører noen utfordringer i forbindelse med analysen som vi kommer tilbake til i forbindelse med beskrivelsen av hvordan dataene ble behandlet i analysen.

Tabell 1. Kommuner som er definert som rovdyrkommuner i undersøkelsen.

Halden	Hamar	Stor-Elvdal	Grong
Aremark	Ringsaker	Rendalen	Gáivuotna Kåfjord
Marker	Eidskog	Steinkjer	Kvænangen
Rømskog	Grue	Meråker	Guovdageaidnu -
Eidsberg	Åsnes	Verdal	Kautokeino
Skiptvet	Våler (Hedm.)	Snåsa	Alta
Våler (Østf.)	Elverum	Lierne	Kárásjohka Karasjok
Aurskog-Høland	Trysil	Røyrvik	Deatnu Tana
Kongsvinger	Åmot	Namsskogan	Sør-Varanger

Som en ser fordeler disse kommunene seg på fire regioner (hvorav de to første glir over i hverandre): Østfold, Hedmark, Trøndelag og Finnmark. Disse regionene har bestander av ulv og/eller bjørn, som generelt må sies å være de mest konfliktskapende artene. Vi er selvsagt klar over at det finnes rovdyr også utenfor disse regionene, men vi mener å ha fanget opp fire viktige tyngdepunkter.

Hensikten har dessuten vært å få med mange nok kommuner i hver av de fire "klyngene" til at det blir nok respondenter i hver av dem til å kunne foreta sammenligninger mellom dem (ikke i denne rapporten, men i analyser som kommer seinere). Vi har også definert regioner som er store nok til å få med minst en bykommune i hver (Halden, Hamar, Kongsvinger, Steinkjer og Alta). Dette har vi gjort for å kunne se på den urban-rurale gradienten innenfor rovdyrregionene.

Likevel betyr det at kategoriene "rovdyrområder" og "ikke-rovdyrområder" overlapper hverandre til en viss grad. En del respondenter som bor i det vi har definert som "ikke-rovdyrområder" har faktisk rovdyr i nærheten, og deres svar på våre spørsmål kan selvsagt preges av dette. Imidlertid vil det være få respondenter i slike områder som fanges opp av et landsrepresentativt utvalg. Det er nettopp grunnen til at vi trenger et spesialutvalg fra noen rovdyrområder: ellers hadde de "druknet" i mengden, fordi de fleste av disse kommunene er små. Men derfor vil de heller ikke "forstyrre" sammenligningen mellom det vi har definert som rovdyrområder og ikke-rovdyrområder i særlig stor grad. Likevel er dette et forhold som kan påvirke noen resultater, og som vi ikke kan se bort fra.

På forhånd bestemte vi at det totale utvalget for undersøkelsen skulle inneholde 4 000 respondenter, fordelt på 1000 fra rovdyrkommunene og 3000 fra resten av landet. Dette utvalget må karakteriseres som stort, og gir altså en særlig god dekning i områdene som har rovdyr, spesielt ulv og bjørn.

Dataene ble samlet inn i løpet av to uker i månedsskiftet september-oktober 2010. Undersøkelsen ble sendt ut til 8 058. Når 4002 respondenter hadde svart ble innsamlingen avsluttet, 1002 var fra rovdyrkommunene og 3000 var fra resten av landet. Det gir en svarprosent på 49,7 %. Dette er ikke den reelle svarprosenten som undersøkelsen kunne ha oppnå dersom den ikke hadde blitt avsluttet når det på forhånd definerte målet ble nådd. Dette er en standard prosedyre for denne typen datainnsamling, der en etter behov kan korrigere nettoutvalgte representativitet dersom skjevheter oppdages. I vår undersøkelse ble dette ikke ansett som nødvendig (se 2.2).

2.2 Utvalg

Det var en svak skjevhet i fordeling mellom kjønn i utvalget, 48,1 % kvinner og 51,9 % menn, og den generelle befolkningen, 50,05 % kvinner og 49,95 % menn. Gjennomsnittsalderen til

respondentene var 50 år som er høyere enn gjennomsnittsalderen i befolkningen som var 39 år i 2009. Den yngste respondenten var 20 år og eldste var 91 år. Det er en svakhet ved denne undersøkelsen at den delen av befolkningen som er under 20 år ikke er representert. Når utvalget sammenlignes med den delen av den norske befolkningen som er over 20 år kommer det frem at det er visse skjevheter. I utvalget utgjør 20-åringene 11 %, mens i den norske befolkningen utgjør denne aldersgruppen 13 % av de som er 20 år eller eldre. I både utvalget og befolkningen utgjør 30-åringene 16 %. For 40-, 50- og 60-åringene var det en svak overrepresentasjon i utvalget (21 %, 22 % og 23 %), sammenlignet med den norske befolkningen som var over 20 år (18 %, 19 % og 17 %). 70- og 80-åringen var noe underrepresentert (6 % og 1 %) i utvalget sammenlignet med den norske befolkningen over 20 år (11 % og 5 %).

Når det gjelder utdanningsnivå var det en underrepresentasjon i gruppen med kun grunnskoleutdanning, men dette forekommer i de aller fleste spørreundersøkelser, uansett datainnsamlingsmetode. Andelen som hadde kun grunnskoleutdanning utgjorde 7,3 % av utvalget. I den norske befolkningen var 29,8 % kun hadde grunnskoleutdanning i 2009. Det er en viss overrepresentasjon av personer som har videregående skole som sitt høyeste utdanningsnivå (59,1 %) sammenlignet med den norske befolkningen hvor andelen var 42,9 % i 2009. En tredjedel av utvalget hadde studert ved en høyskole eller et universitet og dette er på samme nivå som i den norske befolkningen (<http://statbank.ssb.no/statistikkbanken/>). Det er særlig folk med utdanning på nivå med yrkesskole, fagbrev, osv. som er overrepresentert i forhold til de som ikke har noe utdanning utover grunnskolen. Dette er ikke ideelt, men det ville vært mer problematisk med overrepresentasjon fra gruppa med høyere utdanning.

Tabell 2. Hva er din høyeste fullførte skolegang? (N = 4002)

Utdanningsnivå	Prosent
Grunnskoleutdanning (10-årig grunnskole, 7-årig folkeskole eller lignende)	7,3 %
Videregående utdanning (yrkesskole, fagbrev, økonomiske fag, eller annet)	59,1 %
Universitets-/høgskoleutdanning med inntil 4 års varighet	24,7 %
Universitets-/høgskoleutdanning med mer enn 4 års varighet	8,9 %

Flertallet hadde inntekt gjennom arbeid (67,6 %), fordelt på heltid (54,1 %), deltid (9,2 %) eller er selvstendig næringsdrivende (4,2 %). En fjerdedel hadde sin inntekt gjennom statlige overføringer, fordelt på pensjonister (14,1 %), arbeidsledighetstrygd (1,4 %), eller annen type trygd (9,5 %). Gruppen uten inntektsgivende arbeid utgjorde et klart mindretall (7,4 %), fordelt på studenter (4,8 %), hjemmевærende (1,0 %) og annet (1,4 %). Gjennomsnittlig bruttoårsinntekt var 330 000 kr i 2009, mens den gjennomsnittlige brutto husholdingsinntekten var 628 000 kr. Inntektsnivået er noe lavere enn gjennomsnittet for norske befolkningen hvor gjennomsnittlig bruttoårsinntekt var 345 300 i 2008 (<http://statbank.ssb.no/statistikkbanken/>).

Tabell 3 viser fordelingen av utvalget på størrelsen på bosted. Den vanligste størrelsen på bosted for utvalget er et sted med mellom 10 000 og 40 000 innbyggere. Størrelsen på alle bostedstypene er store nok til at det ikke var behov for å slå noen sammen før analysene.

Tabell 3. Nåværende bosted. (N = 3999)

Bosted /antall Innbyggere	Andel
Mindre grend eller spredtbyggd strøk	11,6 %
200 – 2000	11,4 %
2001 – 10 000	19,7 %
10 001 – 40 000	26,2 %
40 001 – 100 000	11,1 %
100 001 – 300 000	10,3 %

Kort oppsummert kan vi si at utvalget i denne undersøkelsen har noen skjevheter sammenlignet med den norske befolkningen med tanke på alder og utdanning. Dette er faktorer som tidligere forskning har identifisert som variabler som er korrelert med holdinger til rovdyr (Skogen & Thrane 2008). Likevel er ikke avvikene mellom utvalget og den generelle norske befolkningen større enn at det er god grunn til å anta at utvalget har en akseptabel representativitet, minst like god som i andre spørreundersøkelser. Som nevnt kan det være at tendensene til frafall i visse grupper motvirkes av at temaet for studien kan være spesielt interessant for de samme gruppene. Grunnet utvalgets alderssammensetting er resultatene imidlertid først og fremst representative den delen av befolkningen som er mellom 20 og 70 år.

2.3 Måleverktøy

Dataen ble samlet inn ved hjelp av et nettbasert spørreskjema som ble sendt ut til et utvalg av medlemmene av GalupPanelet. Spørreskjemaet ble utviklet i løpet av september 2010, i samarbeid mellom NINA og TNS Gallup. En av målsettingene med denne undersøkelsen var å kunne sammenligne med resultatene fra den norske undersøkelsen i 2000 og en svensk undersøkelse av svenskers holdinger til rovdyr som ble gjennomført i 2009 (Ericsson & Sandström 2009). En god del instrumenter i den foreliggende studien ble hentet fra disse undersøkelsene (særlig den svenske) for å muliggjøre komparative analyser på et senere tidspunkt.

2.4 Vekting av data

For å sikre at antallet medlemmer i gruppen fra rovdyrkommuner ble høy nok til å gjennomføre de statistiske analysene var vi avhengig av å trekke ut flere respondenter i denne gruppen enn blant befolkningen ellers. Denne gruppen hadde dermed en høyere sannsynlighet for å være med i undersøkelsene enn resten av befolkningen. Dette kan gi skjevheter i svarene. For å motvirke dette ble utvalget vektet etter kjønn, alder, utdanning og geografi (hvor de bodde). I analysen blir det vektete utvalget referent til som *Hele landet*. Den delen av utvalget som kommer fra kommunene vi har definert som rovdyrkommuner blir referert til som *Rovdyrområde*. De kommunene som ikke er en del av rovdyrområdet blir referert til som *Resten av landet*.

3 Resultater

I et følgende skal vi se på hva folk mener om rovdyr og rovdyrforvaltning. Vi har stilt mange forskjellige spørsmål, som dekker en rekke ulike aspekter ved disse temaene. Presentasjonen av resultatene er bygget opp sånn at vi først ser på tall for hele landet, og deretter ser på variasjoner som har med bosted å gjøre: Rovdyrkommunene i forhold til resten, og så den urban-rurale aksen, altså folketall på hjemstedet. Vi følger denne malen for hvert enkelt tema (det vil si for hver avhengig variabel).

For "Bestandsnivå" (kap 3.1) vil vi også foreta en enkel sammenligning med resultatene fra 2000 (Bjerke m.fl. 2002a), for å se på utviklingen i løpet av de siste ti årene.

Alle statistiske analyser er gjennomført i SPSS 18.0 med et generelt signifikansnivå på $\alpha = 0,05$. For å belyse problemstillingene i denne rapporten er flere ulike typer statistiske analyser gjennomført. For å teste ulikheter mellom grupper, for eksempel bostedsområde og holdinger til rovdyr, har vi benyttet oss av følgende statistiske tester: t-test, Chi-kvadrat test og univariat variansanalyse (ANOVA). Resultatene fra de univariate variansanalysene finnes i vedlegg 2. Det fremgår av tabellene i vedlegg 2 når det er statistisk signifikant ulikheter i gjennomsnittene mellom rovdyrområdet og resten av landet, og mellom de syv bostedstypene (grad av urbanitet / størrelse på bosted). Videre har også interaksjonsleddet mellom rovdyrområde/ikke-rovdyrområde og urbaniseringsgrad blitt testet. I selve rapporten velger vi en enklere grafisk framstilling av resultatene, som er lettere å forstå.

3.1 Bestandsnivå

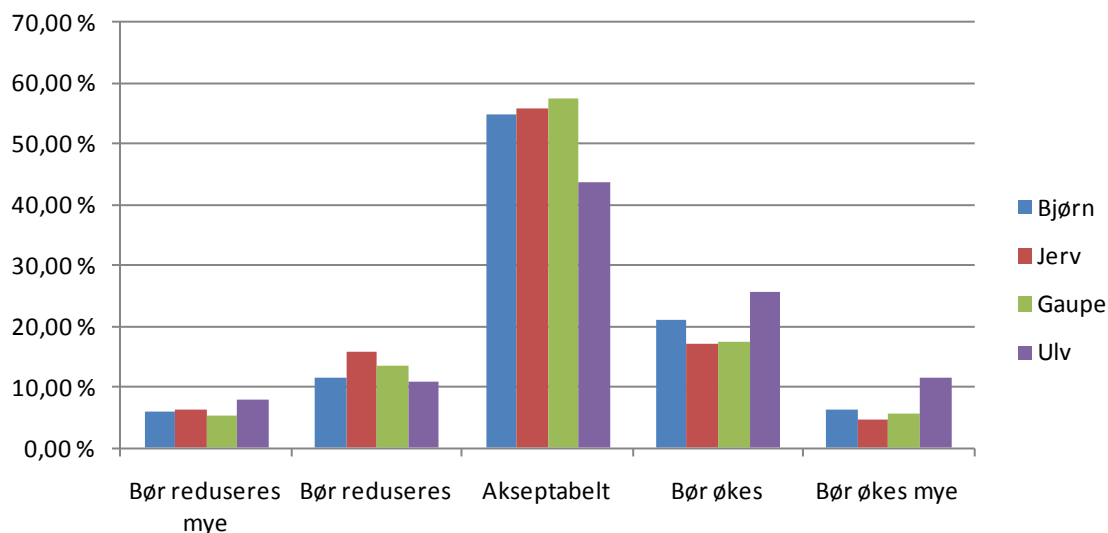
Først ser vi på oppfatninger av dagens bestandsnivå for hver av de fire artene. Offisielle bestandstall ble oppgitt i spørreskjemaet, slik at respondentene kunne vurdere disse.

Et klart flertall mente at nivået på bjørn, jerv og gaupe er på et akseptabelt nivå i dag (55,0 %, 55,8 % og 55,8 %), tabell 4 og figur 1. Andelen som mener at nivået for ulv var akseptabelt nivå var noe mindre (43,8 %). Blant dem som ønsket en *endring* i bestandsnivået var det et mindretall som mente at nivået for bjørn, gaupe og ulv burde *reduseres* (17,6 %, 19,1 % og 19,2 %). For jerv var det et knapt flertall for å redusere nivået (22,3 %), blant de som ønsket endring den ene eller den andre veien, tabell 4. For bjørn og ulv var det et klart flertall for å øke nivået, blant dem som ønsket en endring (27,4 % og 37,1 %). Om vi ser på andelen som mener at bestandsnivået er bra som det er ("akseptabelt") eller som mener det bør økes, kommer vi fram til at dette gjelder 82,4 % for bjørn, 78,6 % for jerv, 80,9 % for gaupe og 80,9 % for ulv.

Tabell 4. Hva mener du om størrelsen på bestandene som er av store rovdyr i Norge i dag? Grunnlaget for bestandstallene varierer noe mellom artene. For bjørn og ulv er det antallet registrerte individer i 2009. For jerv er det et estimat for antall individer i 2009. For gaupe er det et minimumsantall vinteren 2009-2010 før jakta.

Tallene i tabellen er vektet etter kjønn, alder, utdanning, og geografi.

Holding til nivå for...	Bjørn 164 individer N = 3983	Jerv 291 individer N = 3978	Gaupe 470 individer N = 3978	Ulv 31-37 registrerte individer i Norge. I tillegg kommer ulv med tilhold i både Norge og Sverige (33-37 individer). N = 3976
Bør reduseres mye	6,0 %	6,3 %	5,4 %	8,1 %
Bør reduseres	11,6 %	16,0 %	13,7 %	11,1 %
Akseptabelt	55,0 %	55,8 %	57,6 %	43,8 %
Bør økes	21,2 %	17,1 %	17,6 %	25,6 %
Bør økes mye	6,2 %	4,8 %	5,7 %	11,5 %

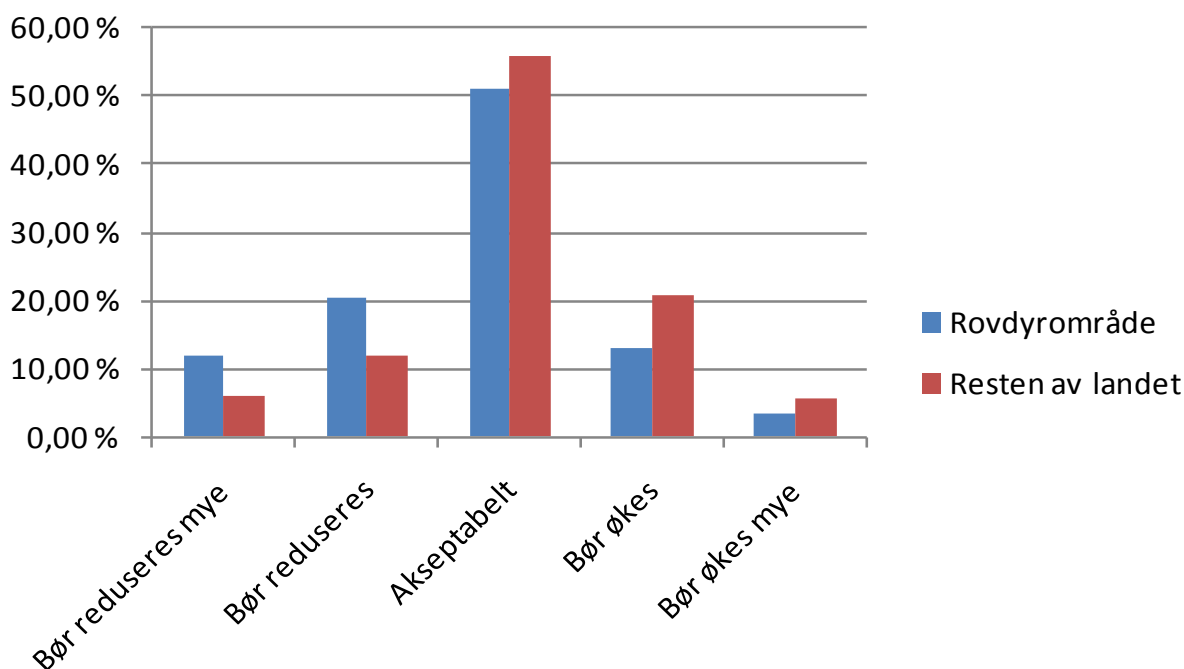
Figur 1. Hva mener du om bestandsnivået på de store rovdyrene i Norge?

3.1.1 Bestandsnivå for bjørn

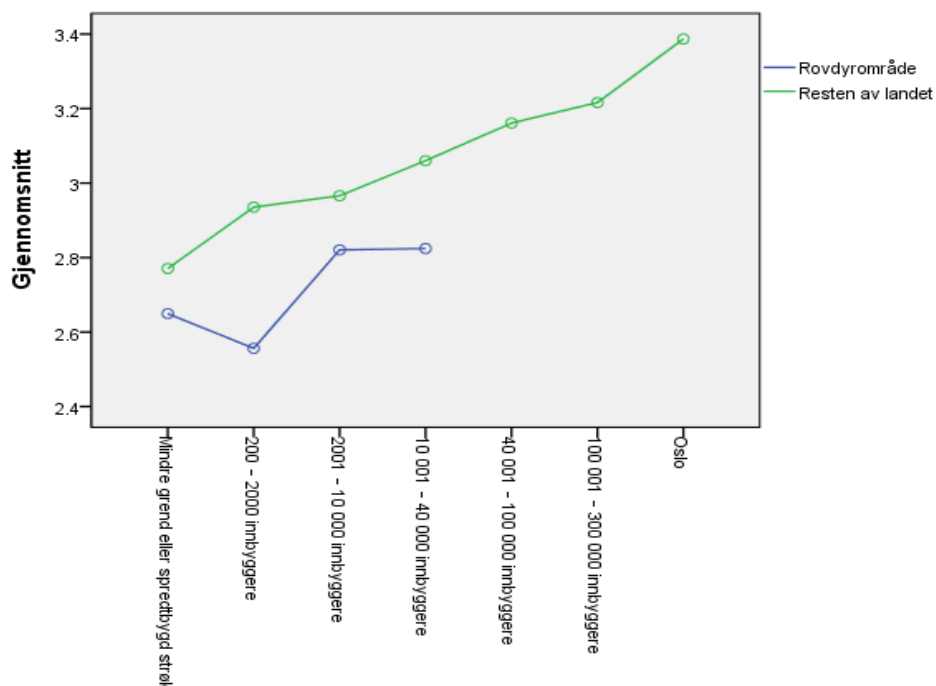
Hvis vi først ser på rovdyrområdene i forhold til resten av landet, viser det seg at det er i overkant av halvparten i begge delutvalg som synes bestanden er akseptabel i dag – dog noe færre i rovdyrområdene. Det er flere i rovdyrområdene som mener bestanden bør reduseres, og færre som mener den bør økes. Det er likevel 67,5 % i rovdyrområdene som mener bestanden er på et akseptabelt nivå eller at den bør økes. I resten av landet er det 82,1 %, tabell 5.

Tabell 5. Syn på bestandsnivået for bjørn.

	Rovdyrområde (N = 996).	Resten av landet (N = 2987)
Bør reduseres mye	12,1 %	6,0 %
Bør reduseres	20,4 %	11,9 %
Akseptabelt	51,1 %	55,7 %
Bør økes	13,0 %	20,7 %
Bør økes mye	3,4 %	5,7 %

Figur 2. Syn på bestandsnivået for bjørn, rovdymråde og resten av landet.

Her skal vi se hvordan den urban-rurale dimensjonen påvirker oppfatningen av bjørnebestanden, både innenfor og utenfor rovdymrådene. Her opererer vi med gjennomsnittsskårer for hver bostedskategori. Siden skalaen går fra 1 til 5, vil en skåre på mellom 2,5 og 3,4 tilsvare verdien "akseptabel". Vi ser da av figur 3 at den eneste kategorien som faller under 2,5 er små tettsteder i rovdymrådene. Ellers ser vi generelt at oppslutningen om en bjørnebestand minst på dagens nivå øker med økende folketetthet, og er størst i Oslo. Men vi ser også en lignende tendens i rovdymrådene, selv om verdiene her hele tiden ligger under "resten av landet". En interessant observasjon er at de som bor i en "mindre grend eller spredtbygd strøk" innefor rovdymrådene gir uttrykk for mer "bjørnevennlige" oppfatninger enn de som bor i tettsteder med inntil 2000 innbyggere i de samme områdene.

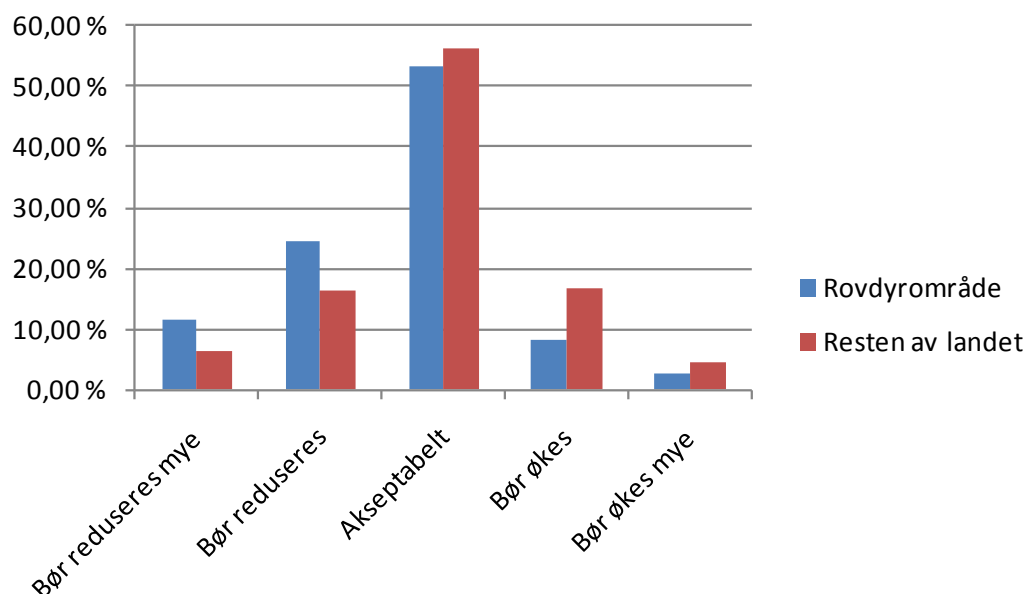
Figur 3. Syn på bestandsnivået for bjørn, urbaniseringsgrad og rovdryrområde/resten av landet

3.1.2 Bestandsnivå for jerv

Når det gjelder jerven, er de svært liten forskjell på rovdryrområdene og resten av landet når det gjelder andelen som mener bestanden i dag er OK, noe over halvparten. I rovdryrområdene er det (som for bjørn) færre som vil ha større bestander og flere som vil ha mindre, sammenlignet med resten av landet. Et tydelig flertall vil ha bestander minst på dagens nivå både i og utenfor rovdryrområdene, men flertallet er mindre i rovdryrområdene, tabell 6 og figur 4.

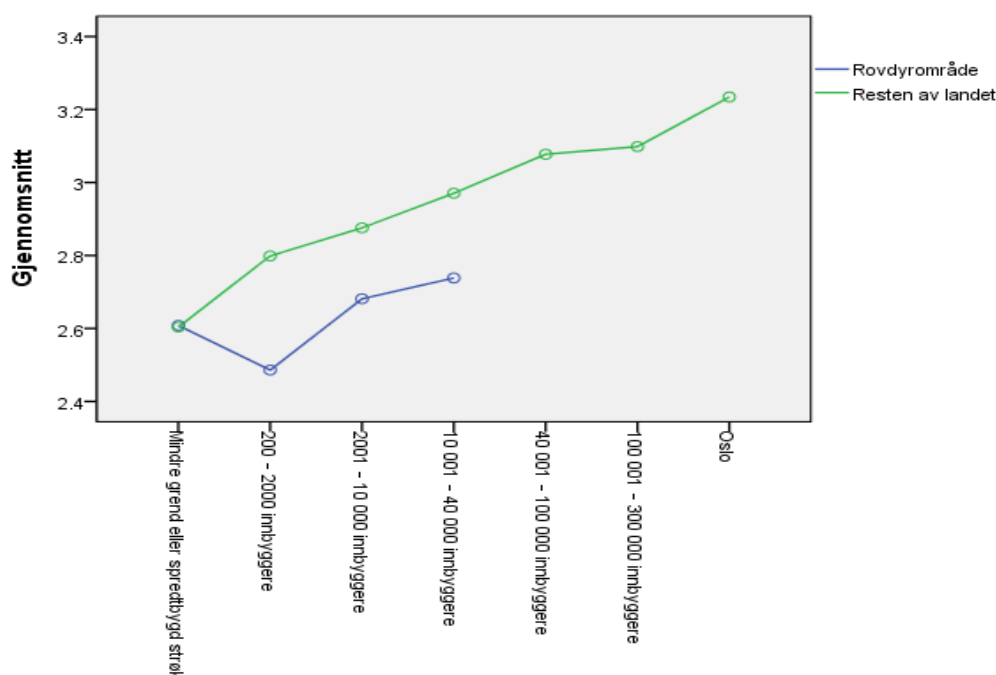
Tabell 6. Syn på bestandsnivået for jerv.

	Rovdyrområde (N = 995).	Resten av landet (N = 2983)
Bør reduseres mye	11,5 %	6,4 %
Bør reduseres	24,4 %	16,2 %
Akseptabelt	53,3 %	56,1 %
Bør økes	8,2 %	16,9 %
Bør økes mye	2,6 %	4,5 %

Figur 4. Syn på bestandsnivået for jerv, rovdymråder/resten av landet.

Ser vi på urbaniseringsgrad i rovdymrådene og resten av landet hver for seg, finner vi nøyaktig samme mønster som for bjørn. Det er en tydelig sammenheng mellom et positivt syn på jervebestanden og urbaniseringsgrad, både i rovdymrådene og ellers i landet. Men også her ligger rovdymrådene jevnt lavere, med unntak av i de mest grisgrendte strøkene. Der er det ingen forskjell: folk som bor slik innefor rovdymrådene mener det samme som folk i spredtbygde strøk utenfor rovdymrådene. Også her ser vi at de som bor i små tettsteder er mer negative (dog med et gjennomsnitt rundt "akseptabelt") enn de som bor i virkelig grisgrendte strøk.

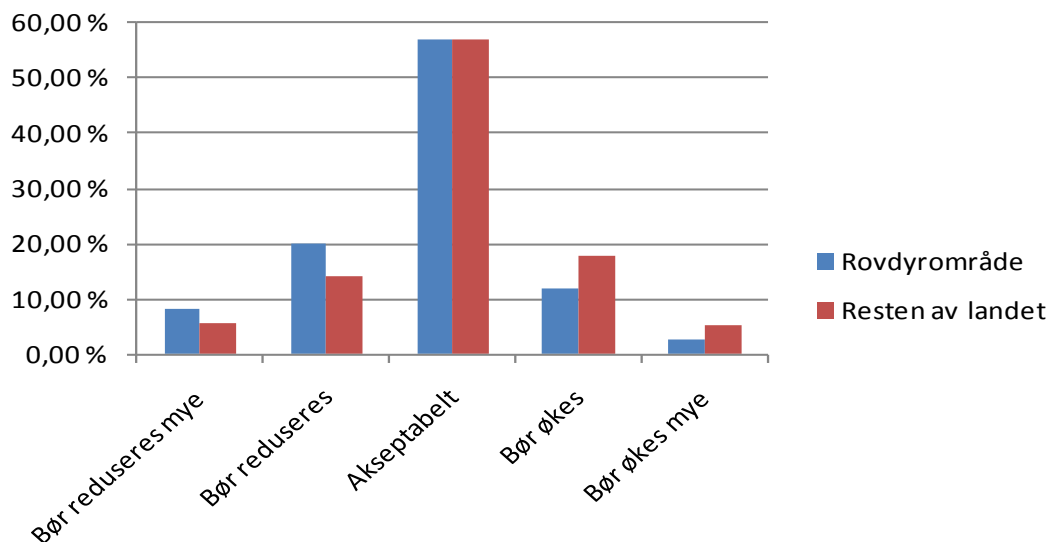
Figur 5. Syn på bestandsnivået for jerv, urbaniseringsgrad og rovdymråder/resten av landet

3.1.3 Bestandsnivå for gaupe

Når det gjelder gaupebestanden er andelen som mener den er akseptabel i dag, den samme i og utenfor rovdryområdene, godt over halvparten. Men det er flere i rovdryområdene som vil redusere bestanden, og færre som vil øke den. Et tydelig flertall vil ha en bestand minst på dagens nivå, men flertallet er mindre i rovdryområdene enn utenfor.

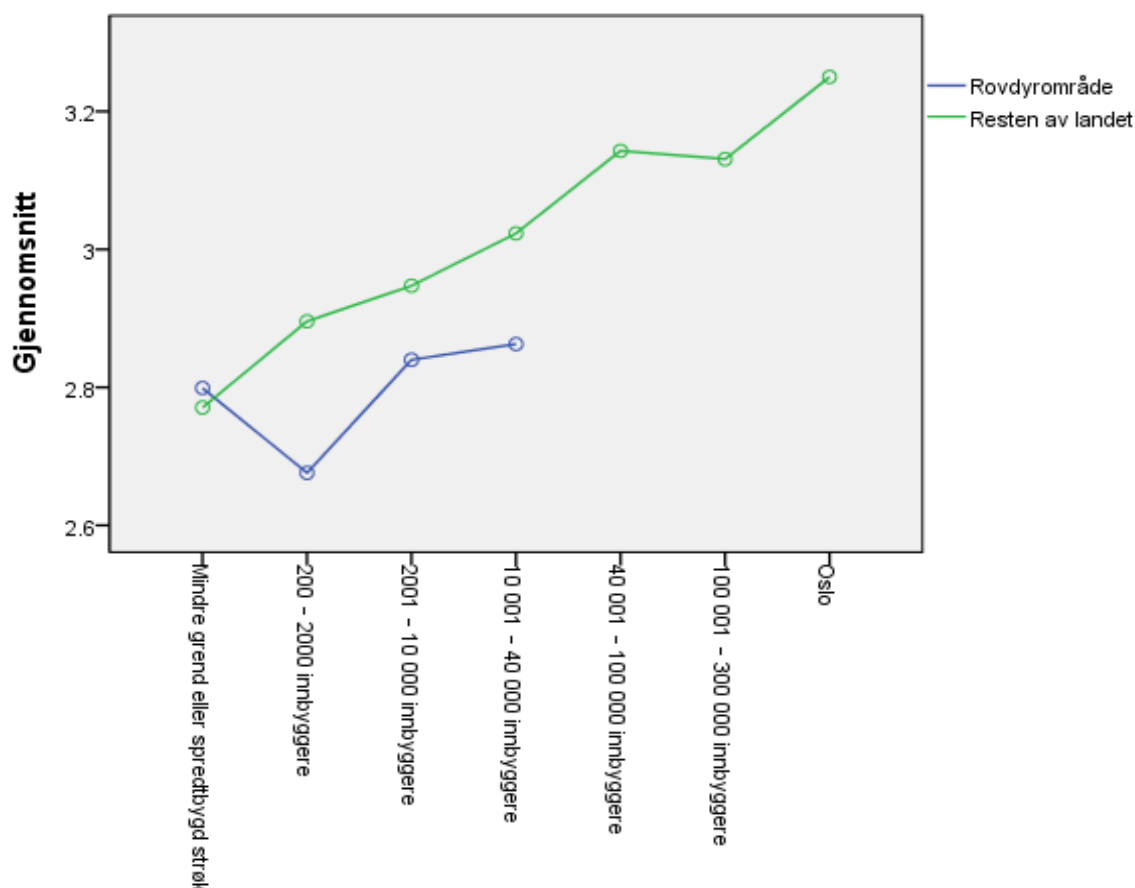
Tabell 7. Synet på bestandsnivået for gaupe.

	Rovdyrområde (N = 994).	Resten av landet (N = 2984)
Bør reduseres mye	8,1 %	5,5 %
Bør reduseres	20,0 %	14,1 %
Akseptabelt	56,9 %	57,1 %
Bør økes	12,1 %	17,8 %
Bør økes mye	2,8 %	5,4 %

Figur 6. Synet på bestandsnivået for gaupe, rovdryområder/resten av landet.

Ser vi på effekten av urbanisering i rovdryområdene og resten av landet, finner vi samme tendens som i de foregående analysene: En klar sammenheng med urbaniseringsgrad. Vi finner også nok en gang at folk i alle bostedskategorier har en mindre positiv oppfatning i rovdryområdene, og at dette særlig gjelder for små tettsteder. Men det gjelder ikke de mest spredtbygde områdene, der folk er mer positive. Ingen bostedskategori har en gjennomsnittsskåre under 2,5 ("akseptabelt").

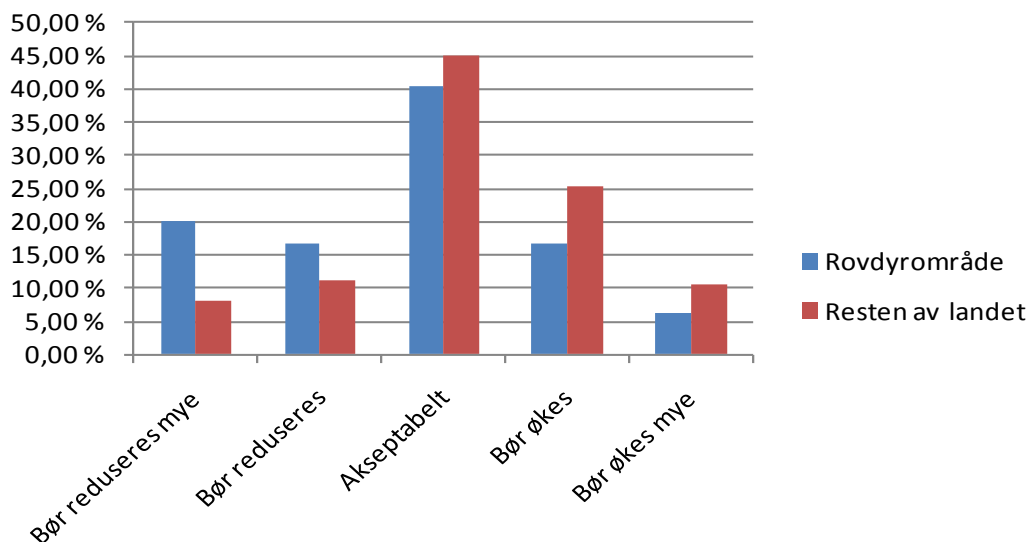
Figur 7. Syn på bestandsnivået for gaupe, urbaniseringsgrad og rovdyrområde/resten av landet

3.1.4 Bestandsnivå for ulv

Mønsteret vi ser for ulven ligner de andre, men her er andelen som svarer "akseptabelt" under halvparten i begge kategorier. Det kommer av at meningene om ulvebestanden er mer polarisert: I forhold til de andre artene er det flere, både i og utenfor rovdyrområdene, som ønsker en reduksjon eller en økning. Vi ser at 63,3 % i rovdyrområdene mener bestanden bør være minst på dagens nivå, mot 80,8 % utenfor. Vi ser at ulven har noe mindre "oppslutning" i rovdyrområdene enn de andre artene har, tabell 8 og figur 8.

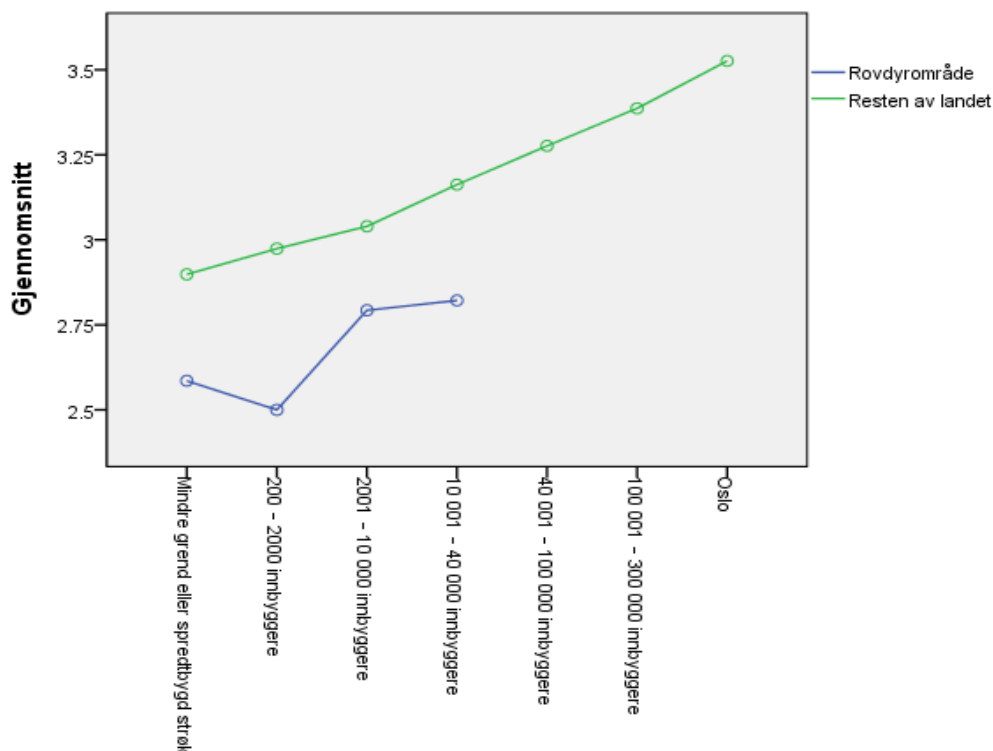
Tabell 8. Syn på bestandsnivået for ulv.

	Rovdyrområde (N = 995).	Resten av landet (N = 2981)
Bør reduseres mye	20,0 %	8,0 %
Bør reduseres	16,7 %	11,3 %
Akseptabelt	40,4 %	45,0 %
Bør økes	16,6 %	25,2 %
Bør økes mye	6,3 %	10,6 %

Figur 8. Syn på til bestandsnivået for ulv, rovdymråde/resten av landet.

Effekten av urbanisering slår inn på en etter hvert velkjent måte. Vi begrenser oss derfor til å peke på det interessante i at også denne arten, som vanligvis er mest kontroversiell (se tabell 4 og for eksempel Skuland og Skogen 2009), ikke i noen bostedskategori får en gjennomsnittsskåre under 2,5 (akseptabel bestand). Og vi merker oss at de som bor mest grisorndt også her er mer positive enn de som bor i de små tettstedene (innefor rovdymrådene).

Figur 9. Syn på bestandsnivået for ulv, urbaniseringsgrad og rovdymråde/resten av landet

3.2 Endring i synet på bestandsstørrelse fra 2000 til 2010

En nøyaktig sammenligning med resultatene fra 2000 krever mer tid enn vi har hatt til rådighet for arbeidet med denne rapporten. Vi vil derfor komme tilbake til dette i neste rapport, der vi også vil foreta sammenligninger med tall fra en lignende svensk undersøkelse fra 2009 (Ericsson & Sandström 2009).

Det er særlig sammenligninger mellom de ulike bostedskategoriene fra 2000 til 2010 som krever mer arbeid, og det samme gjelder sammenligning mellom rovdryområder/ikke-rovdryområder den gangen og nå. For landet som helhet er imidlertid en enkel sammenligning mellom de to tidspunktene meningsfull, selv om vi ikke har foretatt beregninger av om forskjeller er signifikante eller ikke. Også undersøkelsen fra 2000 hadde et nettoutvalg på over 3000, og et spesialutvalg fra rovdryområder. For en beskrivelse av undersøkelsesopplegg og datasett fra 2000, se Bjerke m. fl. 2002a.

I 2000 svarte de fleste at bestandene for alle fire arter bør "beholdes som i dag". Dette tilsvarer svaralternativet "akseptabel" i 2010-undersøkelsen. I 2000 var det 50 % som svarte dette for bjørn, 54 % for jerv, 52 % for gaupe og 40 % for ulv. For alle artene er dette en noe lavere andel enn i 2010. I 2000 var det følgende andeler av respondentene som svarte at bestandene burde reduseres mer eller mindre: 37 % for bjørn, 31 % for jerv, 28 % for gaupe og 32 % for ulv. Tilsvarende tall for 2010 (se tabell 4) var 17 %, 22 %, 19 % og 19 %. Som vi ser er det vesentlig mindre andeler av befolkningen som ønsker reduserte bestander i 2010 enn det var i 2000. Ser vi på andelen som ønsket en større eller mindre økning i 2000, får vi følgende bilde: Bjørn 24 %, jerv 15 %, gaupe 10 % og ulv 28 %. Tallene fra den nye undersøkelsen er: 27 %, 22 %, 23 % og 37 %. Her ser vi at det er en vesentlig større andel av befolkningen i 2010 enn 2000 som vil ha større bestander enn i dag av jerv, gaupe og ulv. For bjørn er forskjellen mindre.

Vi ser at meningene om ulvebestanden var mest polariserte også i 2000, sammenlignet med meningene om andre arter.

For artene bjørn, jerv og ulv er de faktiske bestandstallene høyere i dag enn de var i 2000. For gaupe er bestandstallet lavere. Bestandstall ble oppgitt i spørreskjemaet både i 2000 og i 2010. Det betyr at respondentene i 2010 forholdt seg til høyere bestandstall for tre av artene enn respondentene i 2000 gjorde. Til tross for dette er det færre nå som vil redusere bestandene, og flere som vil øke dem ytterligere.

Vi minner igjen om at forskjellene ikke er signifikanstestet foreløpig. Men med såpass store forskjeller og så store utvalg som her, er det ingen grunn til å trekke denne trenden i tvil.

3.3 Bestandsmål

Én ting er bestandsstørrelsen og hva folk mener om den, noe annet er de politisk bestemte bestandsmålene for hver art. Det er Stortinget som bestemmer målsettingene for hvor mange rovdyr vi skal ha her i landet. Bestandsmålene uttrykkes i antall ynglinger pr år (hunndyr som føder ungekull). Vi har også bedt folk ta stilling til disse bestandsmålene, som ble oppgitt i spørreskjemaet (bjørn 15 ynglinger, jerv 39 ynglinger, gaupe 65 ynglinger og ulv 3 ynglinger).

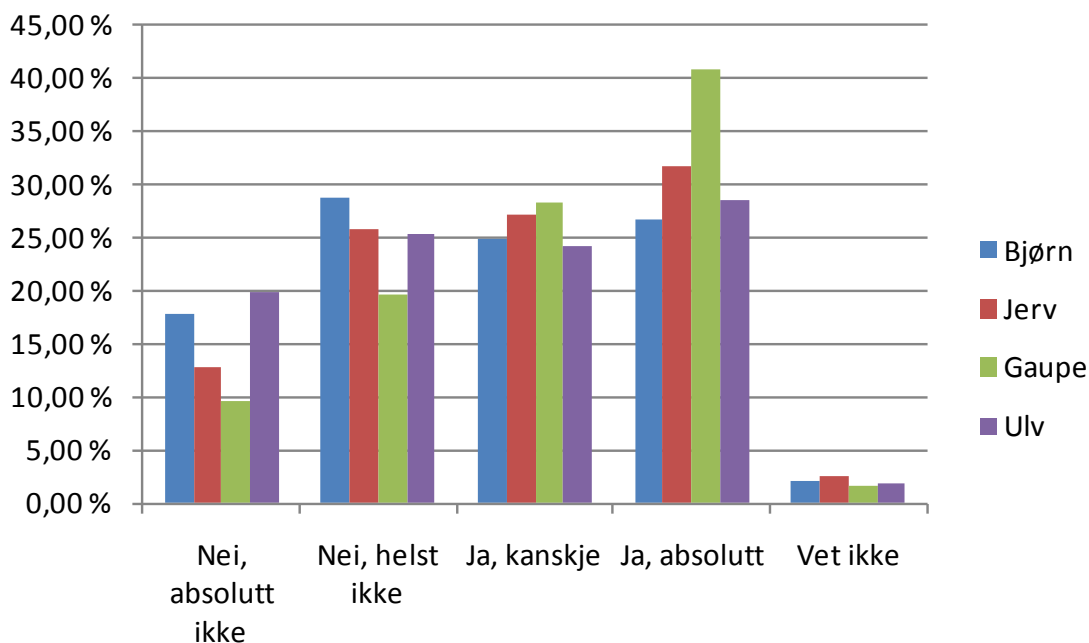
Vi finner et mønster som er identisk med det vi så for synet på dagens bestandstall. Dette gjelder for alle arter, for hele landet så vel som for de to delutvalgene, og for sammenhengen med urbaniseringsgrad. Vi ser også den samme forskjellen mellom små tettsteder og grisgrendte strøk innefor rovdryområdene. Resultatene er så like at vi ikke presenterer tabeller eller figurer her, men disse finnes i vedlegg 1.

3.4 Rovdyr i nærheten av bostedet

Et flertall mente de "kanskje" eller "absolutt" kunne godta at de store rovdyrene var i nærheten av der de bodde, se tabell 9 og figur 10. Gaupe var det rovdyret som flest trodde de kunne godta i nærheten av der de bor (69,2 %). Det nest mest populære rovdyret var jerv (59,0 %). Ulv og bjørn var de to rovdyrene som færrest trodde de ville godta der de bodde (52,6 % og 51,4 %).

Tabell 9. Kunne du godta å ha noen av de store rovdyrene i nærheten av der du bor? Tallene er vektet etter kjønn, alder, utdanning og geografi.

	Bjørn (N = 3994)	Jerv (N = 3993)	Gaupe (N = 3995)	Ulv (N = 3988)
Nei, absolutt ikke	17,8 %	12,8 %	9,5 %	19,9 %
Nei, helst ikke	28,7 %	25,8 %	19,6 %	25,4 %
Ja, kanskje	24,9 %	27,2 %	28,4 %	24,2 %
Ja, absolutt	26,6 %	31,8 %	40,8 %	28,6 %
Vet ikke	2,1 %	2,5 %	1,7 %	1,9 %

Figur 10. Kunne du godta å ha noen av de store rovdyrene i nærheten av der du bor? Tallene er vektet etter kjønn, alder, utdanning og geografi.

I den videre analysen blir svaret "Vet ikke" kodet som manglende svar.

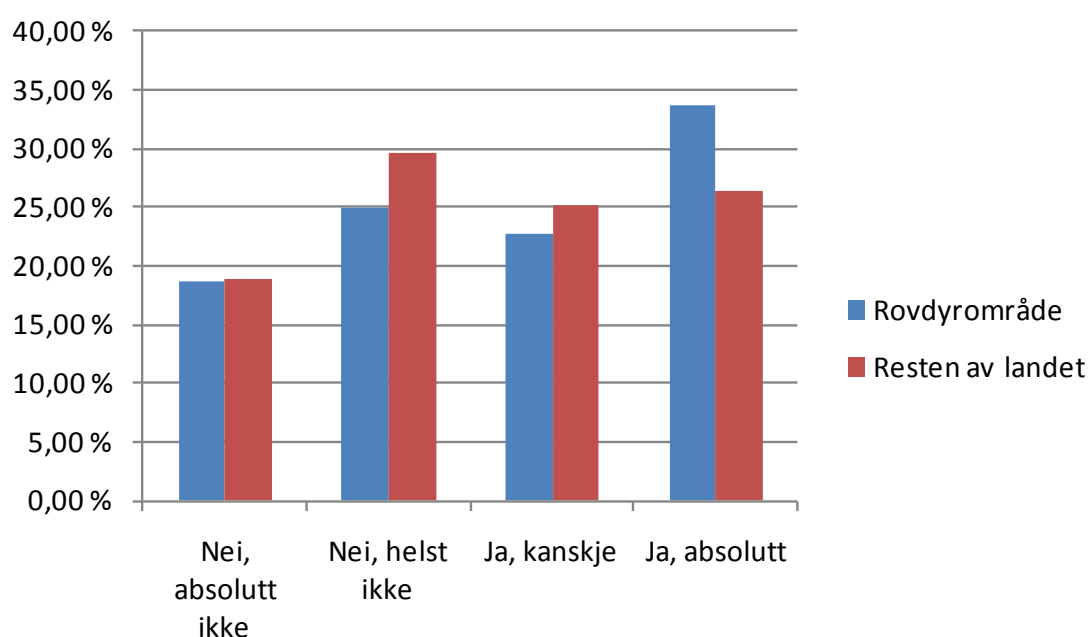
3.4.1 Bjørn i nærheten

Det var et flertall i både rovdyrområdet (56,4 %) og i resten av landet (51,5 %) som "kanskje" eller "absolutt" kunne godta at det var bjørn der de bodde, tabell 43 og figur 34. Det er flere i rovdyrområdene som sier de "absolutt" kan godta bjørn i nærheten, enn i resten av landet. Ser

vi på de som "helst ikke" og "absolutt ikke" vil ha bjørn i nærheten, er det ingen forskjell når det gjelder de mest skeptiske, mens det er færre i rovdryområdene enn i resten av landet som sier "helst ikke".

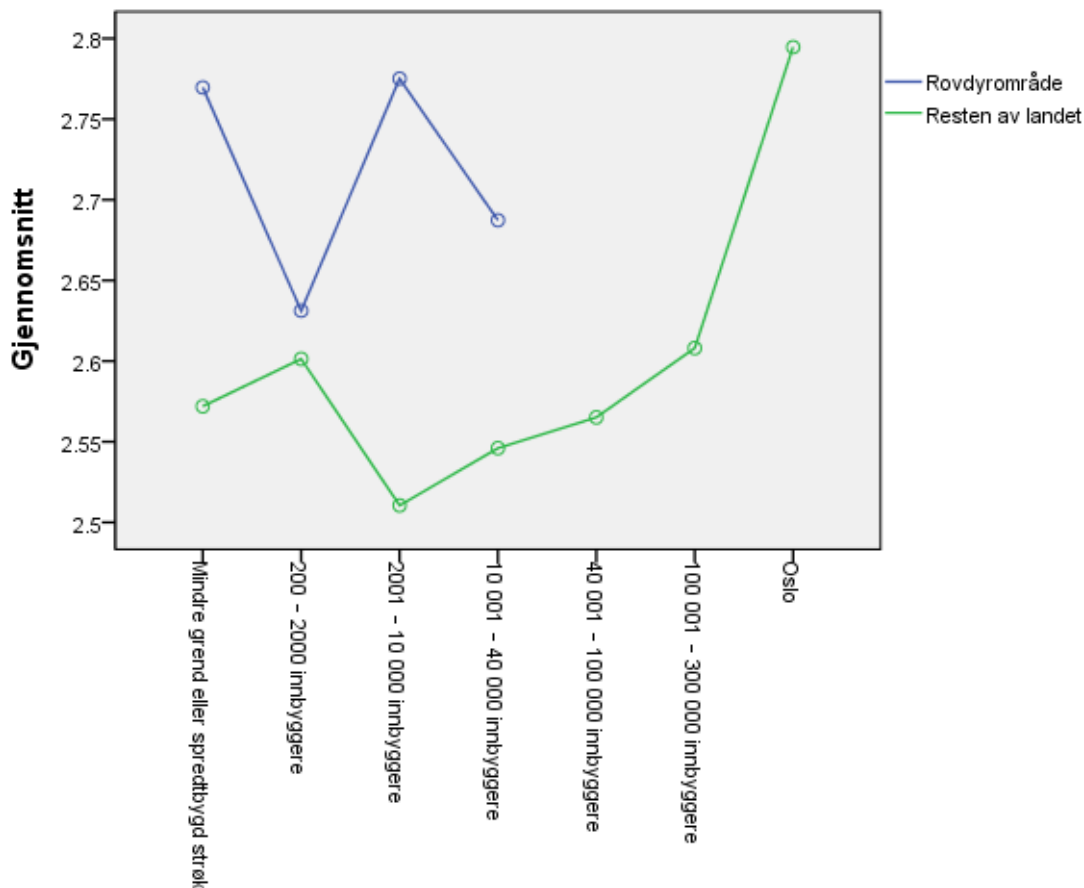
Tabell 10. Kunne du godta å ha bjørn i nærheten av der du bor?

	Rovdyrområder N = 991	Resten av landet N = 2934
Nei, absolutt ikke	18,7 %	18,9 %
Nei, helst ikke	24,9 %	29,6 %
Ja, kanskje	22,8 %	25,1 %
Ja, absolutt	33,6 %	26,4 %

Figur 11. Kunne du godta å ha bjørn i nærheten av der du bor? Rovdyrområder og resten av landet.

Om vi sammenligner rovdryområdene og resten av landet med hensyn på effekten av urbaniseringsgrad, finner vi et noe mer uklart bilde enn når vi så på meninger om bestandstallene. Som der forholder vi oss nå til gjennomsnittsskårer, og siden vi her har å gjøre med en skala med fire verdier, vil midtpunktet ligge på 2,5. Alt over dette er på den "positive" siden. Vi ser da at viljen til å godta bjørn i nærområdet gjennomgående er større i rovdryområdene enn i resten av landet. Unntaket er Oslo, som skårer høyest. Det kan være flere grunner til Oslofolks positive innstilling til å ha bjørn i nærheten av der de bor, men ettersom dette for dem er nokså hypotetisk problemstilling, legger vi ikke vekt på dette her. Det viser nok at mange i Oslo ønsker å gi uttrykk for en generelt positiv holdning til rovdyr, i dette tilfellet bjørn. Ellers ser vi at effekten av urbanisering er utydelig her. De mest positive er folk i rovdryområdene som bor i grise- og strøke, og de som bor i mellomstore tettsteder i de samme områdene. En gruppe som kan sies å opptre på samme måte som vi har sett før, er de som bor i små tettsteder i rovdryområdene. De er mer skeptiske, men ikke mer enn de som bor i resten av landet utenom Oslo.

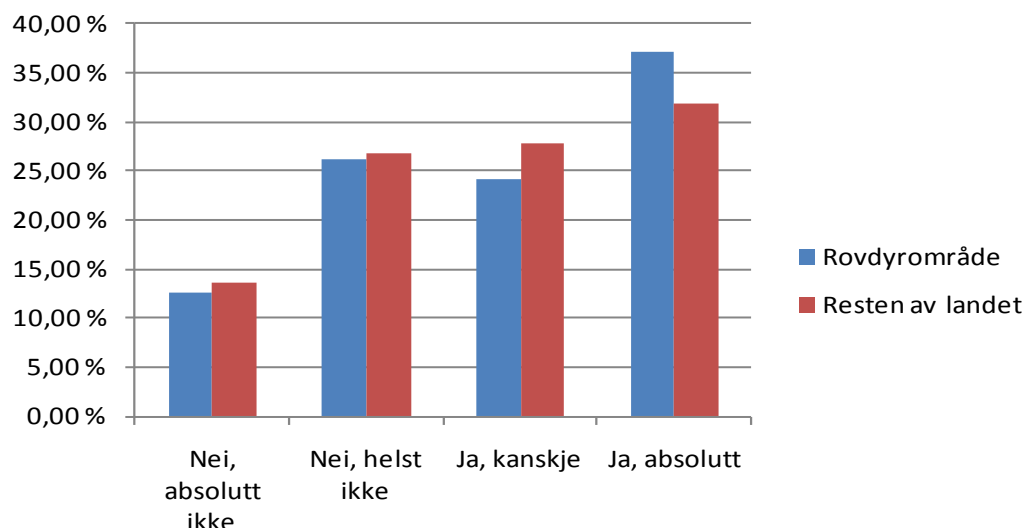
Figur 12. Kunne du godta å ha bjørn i nærheten av der du bor? Urbaniseringsgrad og rovdymråder/resten av landet.

3.4.2 Jerv i nærheten

Også når det gjelder jerven ser vi at flere i rovdymrådene enn i resten av landet kan godta å ha den i nærheten. De fleste i begge delutvalgene kan imidlertid "kanskje" eller "absolutt" tenke seg jerven som nabo. Det er særlig de som er aller sikrest på dette som er overrepresentert i rovdymrådene.

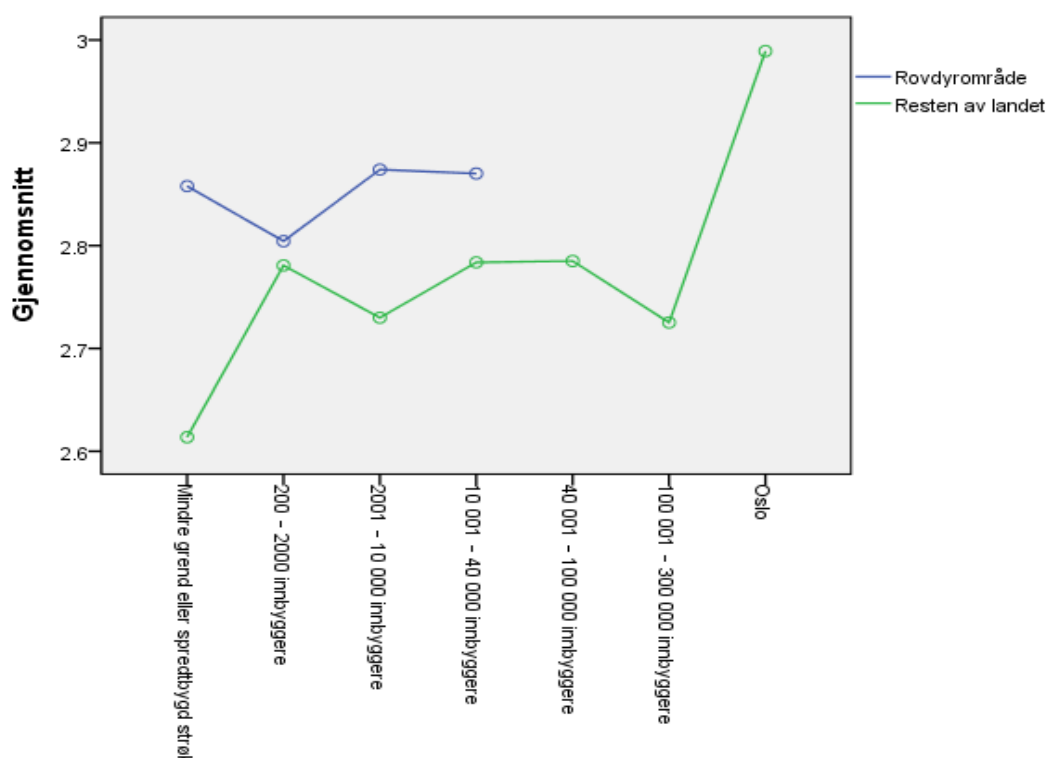
Tabell 11. Kunne du godta å ha jerv i nærheten av der du bor?

	Rovdyrområder N = 991	Resten av landet N = 2934
Nei, absolutt ikke	12,6 %	13,7 %
Nei, helst ikke	26,2 %	26,7 %
Ja, kanskje	24,1 %	27,7 %
Ja, absolutt	37,1 %	31,8 %

Figur 13. Kunne du godta å ha jerv i nærheten av der du bor? Rovdyrområder og resten av landet.

Når det gjelder effekten av urbanisering i de to delutvalgene, ser vi et mønster som ligner det vi så for bjørn. Det er nok en gang interessant å merke seg at de som bor i spredtbygde strøk i rovdyrområdene er blant de mest positive. Her ser vi imidlertid at de som bor utenfor rovdyrområdene, men i grisgrendte strøk, er aller mest skeptiske (selv om også de ligger over verdien 2,5 i gjennomsnitt). En rimelig tolkning av dette er at våre definerte "rovdyrkommuner" ikke fanger opp jervens utbredelse særlig godt. De sauetette områdene på Vestlandet og i Oppland, som har store problemer med jerv, teller her som ikke-rovdyrområder. Dette er selvsagt misvisende, men trolig et mindre problem for de andre tre artene.

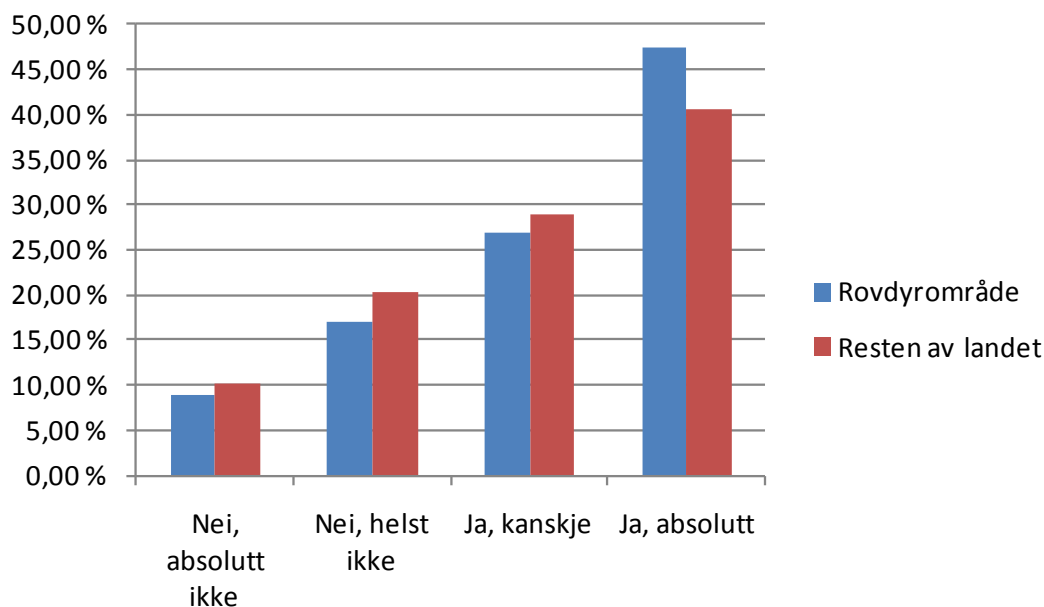
Figur 14. Kunne du godta å ha jerv i nærheten av der du bor? Urbaniseringsgrad og rovdyrområder/resten av landet.

3.4.3 Gaupe i nærheten

Gaupa anses tydeligvis som en mer velkommen nabo av de fleste. Det er nesten halvparten i rovdryområdene som "absolutt" kan ha den i nærheten, og en noe mindre andel i resten av landet. Legger vi til de som svarer "kanskje", er det et stort flertall som er positive, i begge grupper.

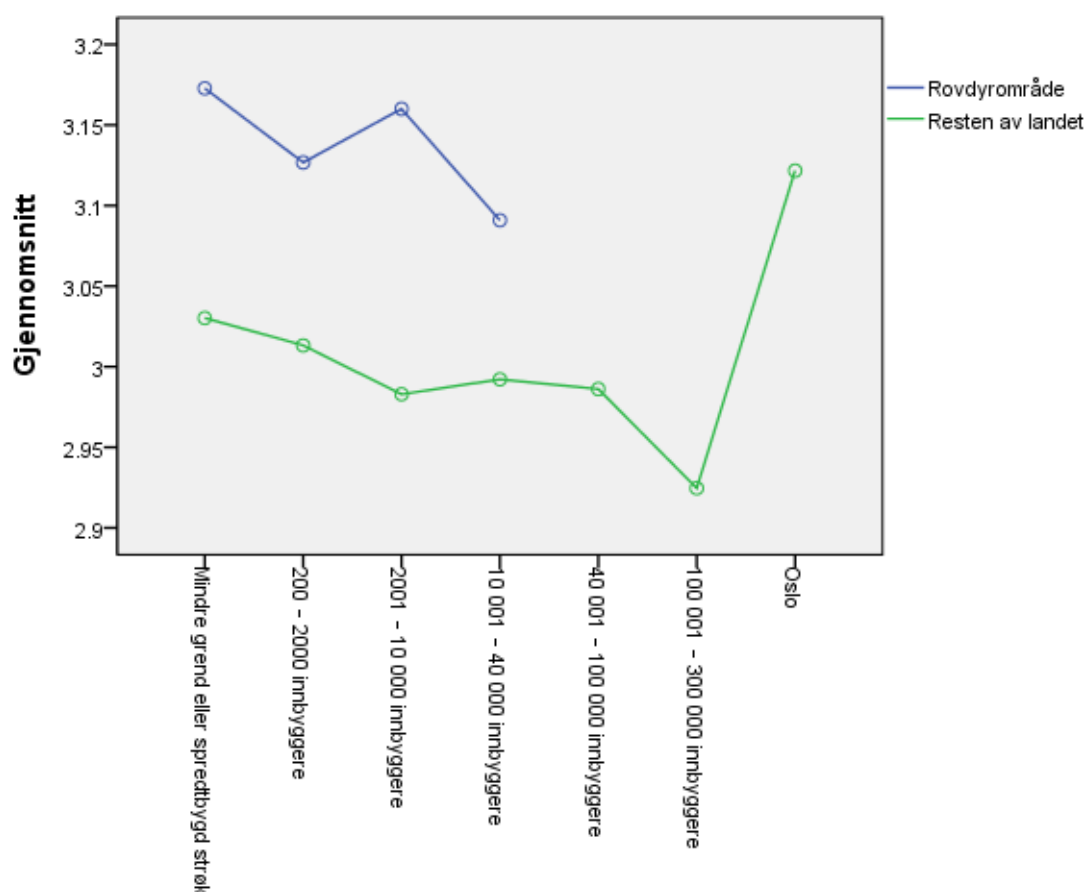
Tabell 12. Kunne du godta å ha gaupe i nærheten av der du bor?

	Rovdyrområder N = 992	Resten av landet N = 2946
Nei, absolutt ikke	8,9 %	10,1 %
Nei, helst ikke	17,0 %	20,2 %
Ja, kanskje	26,8 %	28,9 %
Ja, absolutt	47,3 %	40,7 %

Figur 15. Kunne du godta å ha gaupe i nærheten av der du bor? Rovdyrområder og resten av landet.

Det positive synet på gaupa som nabo reflekteres i figur 16. De aller mest positive er de som bor i spredtbygde strøk og middelstore tettsteder i rovdryområdene. Men alle bostedskategoriene i rovdryområdene har en høyere positiv skåre enn det vi finner i resten av landet, med unntak av Oslo. Når det gjelder gaupa, ligger spredtbygde strøk utenfor rovdryområdene høyere enn de andre bostedskategoriene.

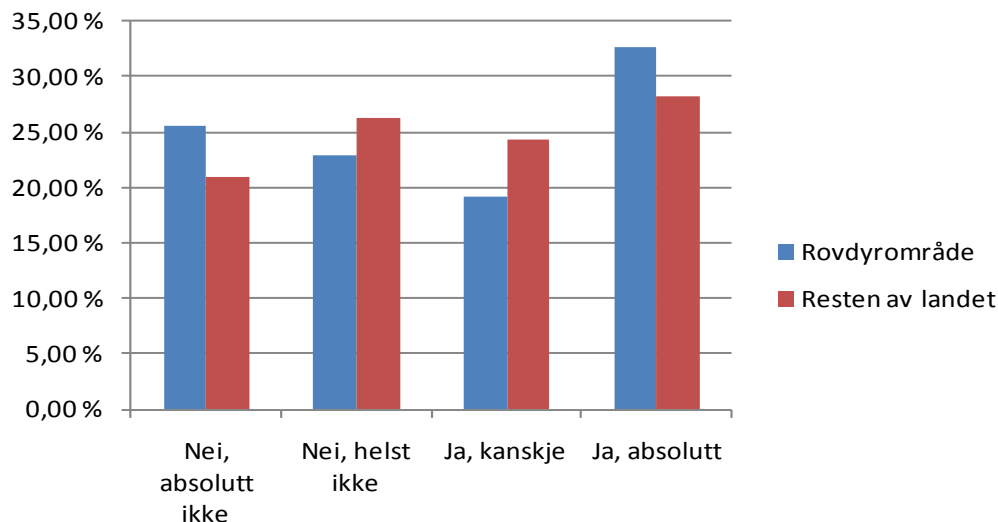
Figur 16. Kunne du godt å ha gaupe i nærheten av der du bor? Urbaniseringsgrad og rovdryområder/resten av landet.

3.4.4 Ulv i nærheten

Ulven har den høyeste andelen både i og utenfor rovdryområdene som "absolutt ikke" vil ha arten i nærheten, henholdsvis 25,5 % og 21,0 %. I den andre enden ligger ulven omtrent på nivå med bjørn; det er 32,6 % i rovdryområdene og 28,3 % utenfor som "absolutt" kan tenke seg å ha ulv i nærheten. Vi merker oss at det er flere i rovdryområdene enn utenfor i den mest positive kategorien, også når det gjelder ulven. Men igjen ser vi også at ulven gir mer polariserte svar enn de andre artene.

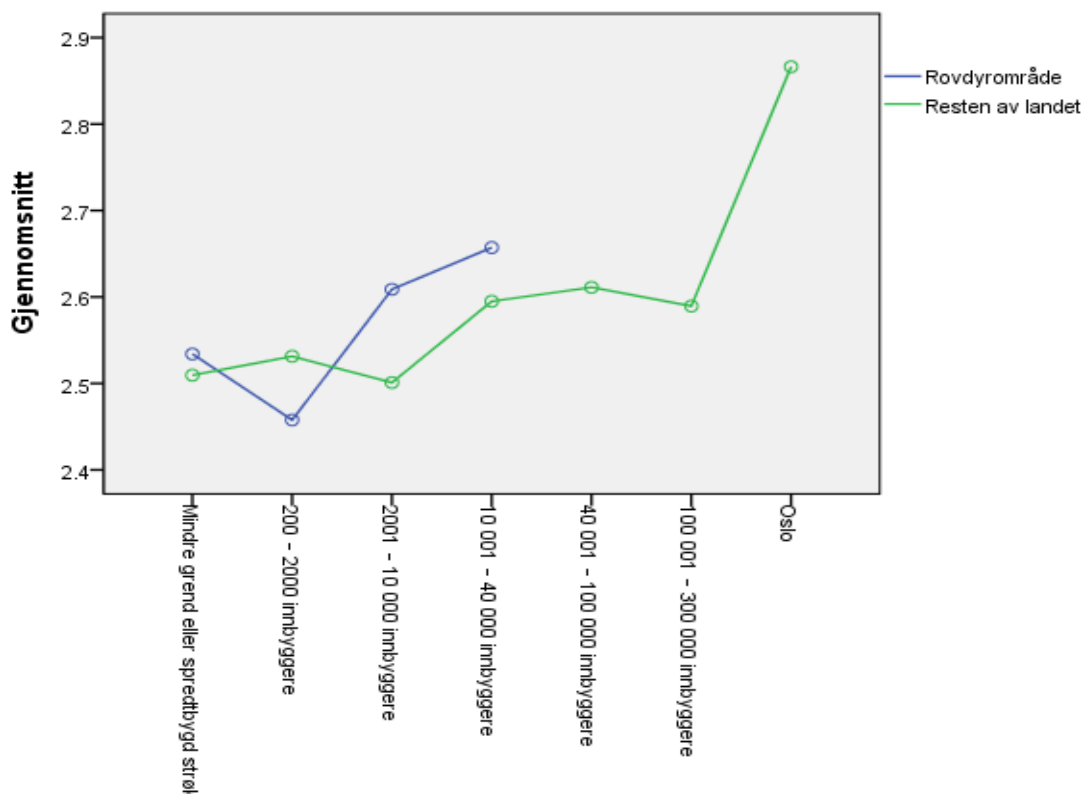
Tabell 13. Kunne du godt å ha ulv i nærheten av der du bor?

	Rovdyrområder N = 989	Resten av landet N = 2934
Nei, absolutt ikke	25,5 %	21,0 %
Nei, helst ikke	22,9 %	26,3 %
Ja, kanskje	19,1 %	24,4 %
Ja, absolutt	32,6 %	28,3 %

Figur 17. Kunne du godta å ha ulv i nærheten av der du bor? Rovdyrområder og resten av landet.

Når det gjelder ulv og urbaniseringsgrad, ser vi både likheter og forskjeller i forhold til de diagrammene vi har sett før. Dette er første gang en bostedskategori fra rovdyrområdene dupper under tilsvarende kategori fra resten av landet. Ikke overraskende gjelder det de minste tettstedene, som ofte har skilt seg ut i de tidligere analysene også. Her ligger de under midtpunktet som er en gjennomsnittsskåre på 2,5. Grisgrendte strøk i og utenfor rovdyrområdene ligger omtrent på samme nivå: de bikker rundt dette midtpunktet.

Figur 18. Kunne du godta å ha ulv i nærheten av der du bor? Urbaniseringsgrad og rovdyrområder/resten av landet.

3.5 Frykt

Litt over halvparten av respondenten var redde for å møte ett eller flere slags dyr i naturen, 52,2 %. En signifikant høyere andel av personer som bor i rovdyrkommuner er redde for å møte dyr i naturen (56,5 %) enn resten av befolkningen (51,4 %). Av tabell 15 og figur 19 ser vi at det er frykt for bjørn og ulv som bidrar mest til dette. Når det gjelder de andre artene, er folk i rovdyrrområdene mindre redde enn andre.

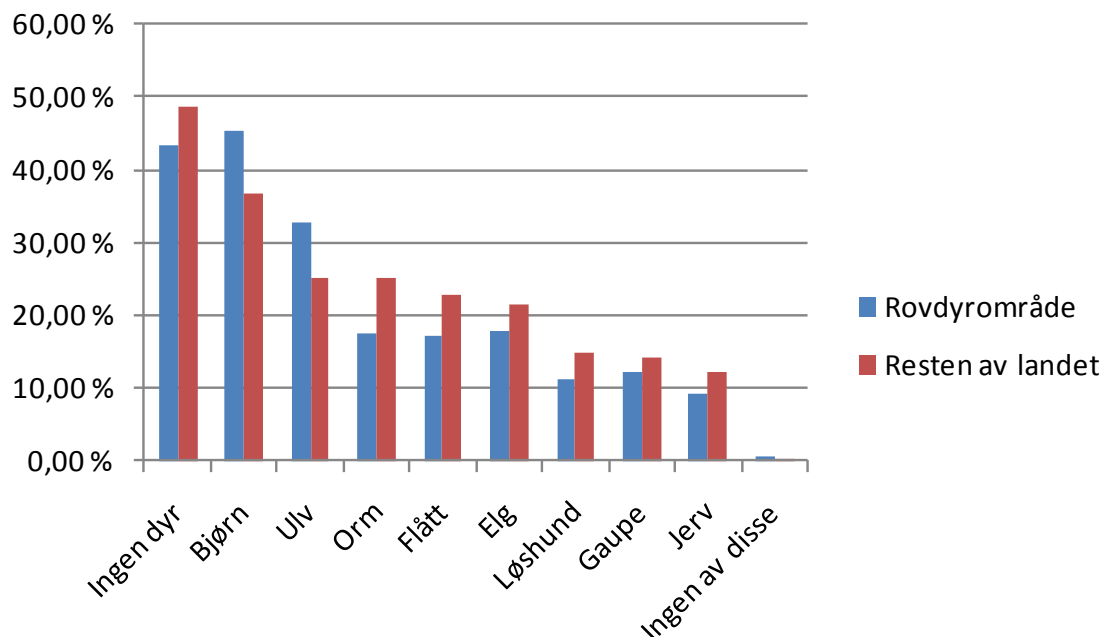
Tabell 15 viser at bjørn skiller seg ut som det dyret flest er redd for å møte. Utenom rovdyrrområdene havner ulv og orm på en delt andreplass, men folk i rovdyrrområdene er mindre redde for å støte på orm. Gaupe og jerv havner helt nederst, sammen med løshund. Her er det i praksis ingen forskjeller på folk i og utenfor rovdyrrområdene.

Tabell 14. Redd for å møte et eller flere dyr i naturen. For hele landet tallene er vektet etter kjønn, alder, utdanning og geografi

Redd for å møte dyr i naturen	Hele landet N = 3999	Rovdyrområde N = 1001	Resten av landet N = 2998
Ja	52,2 %	56,5 %	51,4 %
Nei	47,8 %	43,5 %	48,6 %

Tabell 15. Hvilke dyr er du redd for å møte i naturen? For hele landet er tallene vektet etter kjønn, alder, utdanning og geografi.

Redd for å møte	Hele landet N = 3999	Rovdyrområde N = 1001	Resten av landet N = 2998
Ingen dyr	47,8 %	43,5 %	48,6 %
Bjørn	37,2 %	45,4 %	36,6 %
Ulv	25,8 %	32,8 %	25,2 %
Orm	25,2 %	17,6 %	25,1 %
Flått	23,0 %	17,3 %	22,8 %
Elg	21,8 %	17,9 %	21,4 %
Løshund	14,6 %	11,2 %	14,8 %
Gaupe	14,5 %	12,3 %	14,3 %
Jerv	12,4 %	9,3 %	12,3 %
Ingen av disse	0,6 %	0,6 %	0,3 %

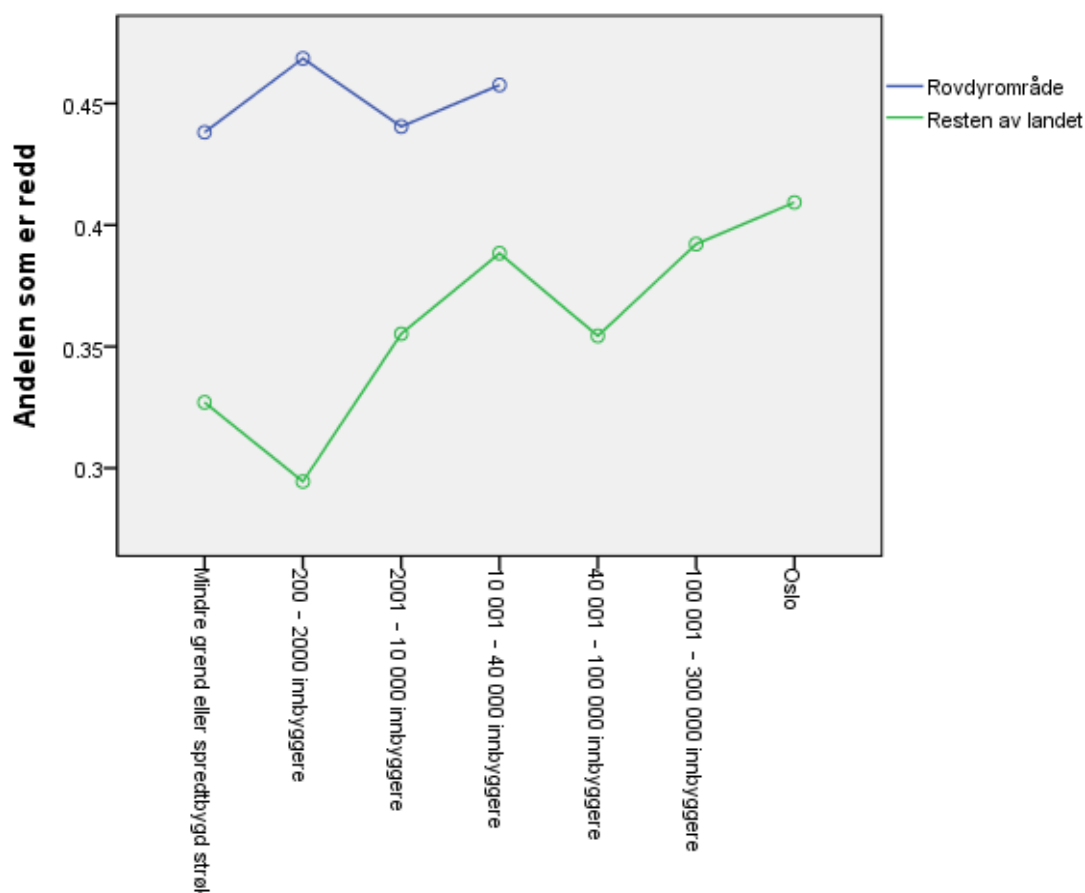
Figur 19. Redd for å møte dyr i naturen. Rovdyrområder og resten av landet.

I det følgende ser vi på effekten av urbaniseringsgrad i og utenfor rovdyrområdene når det gjelder frykt for å møte bjørn og ulv. Siden svært få oppgir å være redd for å møte jerv og gaupe, presenterer vi ikke slike analyser for disse artene.

3.5.1 Redd for bjørn

Siden svaret på spørsmålene her enten er ja eller nei, får vi en "skala" fra 0 til 1. Det betyr at tallene til venstre i figur 37 (og 38) kan leses som prosent: 0,35 er 35 % for eksempel (som oppgir at de er redd for bjørn).

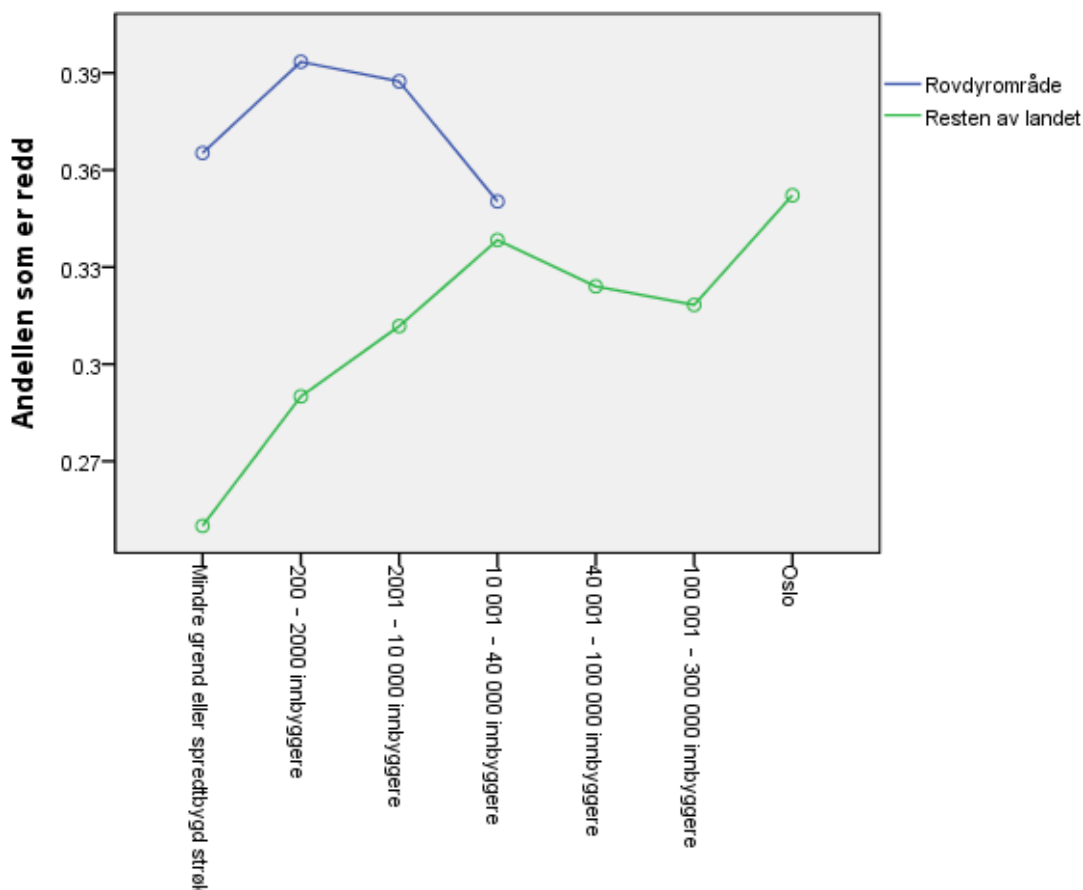
Vi ser da at flere som bor i rovdyrområdene oppgir at de er redde for å møte bjørn enn andre. Aller flest redde (bortimot halvparten) er det i små tettsteder i rovdyrområdene. Færrest redde er det på tilsvarende steder utenfor rovdyrområdene. Her ser vi faktisk en omvendt tendens av det vi har sett før: Utenfor rovdyrområdene øker andelen som oppgir at de er redde med økende urbaniseringsgrad, og flest redde er det i Oslo.

Figur 20. Andel som er redd for å møte bjørn i naturen. Urbaniseringsgrad og rovdymråder/resten av landet.

3.5.2 Redd for ulv

For ulven ser vi et lignende mønster, men her er det de som bor i griskrendte strøk utenfor rovdymrådene som er minst redde. Folk i rovdymrådene er jevnt over oftere redde for å møte ulv, og igjen er det de som bor i små tettsteder som skiller seg ut i den retningen – denne gangen sammen med de som bor i middelstore tettsteder. Utenfor rovdymrådene er det Oslofolk som oftest oppgir at de er redde for å møte ulv. Igjen ser vi et todelt bilde som er annerledes enn i kapittel 3.4: Mens folk i rovdymrådene oftere enn andre oppga at de kunne godta å ha rovdyr i nærheten, er det også her vi finner flest som oppgir at de er redde for bjørn og ulv. Og mens Oslofolk var enda mer positive til å ha rovdyr i nærheten, er det også flere av dem som er redde for bjørn og ulv. Det er åpenbart ingen enkel sammenheng mellom opplevelse av frykt og synet på rovdyr.

Figur 21. Andel som er redd for å møte ulv i naturen. Urbaniseringsgrad og rovdymråder/resten av landet.

3.6 Forvaltningsprinsipper

Respondentene ble spurt om hvor enig de var i fem utsagn om hvordan Norge skal forvalte de fire store rovdymrene, tabell 16. Svarene ble målt på en firedelt skal fra "helt uenig" til "helt enig", kodet 1 til 4. Det betyr at skalaen får et "nøytralt" midtpunkt på 2,5.

Vi ser at alle utsagnene får en gjennomsnittlig tilslutning som ligger fra dette midtpunktet og oppover, men at det likevel er betydelige forskjeller mellom dem. Det utsagnet som oppnådde størst tilslutning i hele utvalget handlet om at Norge må oppfylle internasjonale avtaler. Utsagnet om at man burde få belønning for å melde fra om ulovlig rovdymrjakt får nest mest støtte i landet sett under ett. Deretter følger økonomisk kompensasjon for tap, nødverge (avlive rovdymr for å beskytte husdymr) og adskillelse av sau og ulv. Det er tydelig forskjell i tilslutning mellom de mest og minst populære utsagnene.

Tabell 16. Her vil vi at du skal ta stilling til hvordan Norge skal forvalte de fire store rovdypene bjørn, jerv, gaupe og ulv. Hvor uenig eller enig er du i følgende utsagnene? Målt på en skala fra helt uenig (1) til helt enig (4). Tallene for hele landet er vektet etter kjønn, alder, utdanning og geografi. Tall i parentes indikerer rangering av utsagn i de to delutvalgene.

	Hele landet	Rovdyr-område	Resten av landet
Det er viktig at Norge oppfyller internasjonale avtaler om å beskytte store rovdyp.	3,30	3,01 (2)	3,29 (1)
Man burde få belønning for å melde fra om ulovlig rovdypjakt.	3,10	2,84 (4)	3,08 (2)
Folk som holder dyr (eks sau, rein, hund) skal ha full økonomisk kompensasjon for dyr som blir drept av rovdyp.	2,87	3,10 (1)	2,89 (3)
Folk som holder dyr (eks sau, rein, hund) bør ha rett til å avlive rovdyp for å beskytte egne dyr.	2,59	2,92 (3)	2,59 (4)
Det skal ikke være ulv der det er sau.	2,50	2,68 (5)	2,52 (5)

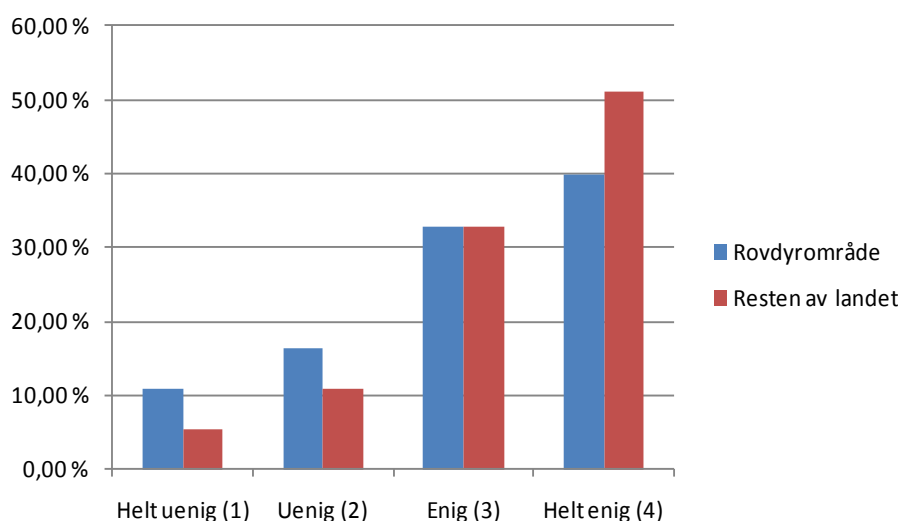
Vi skal nå gå over til å se nærmere på hvordan de to bostedsvariablene påvirker tilslutningen til hvert av de fem utsagnene om forvaltning av de store rovdypene. Som vi ser allerede i tabell 16, finnes det forskjeller som er verdt å kommentere.

3.6.1 Oppfylle internasjonale avtaler

Et klart flertall i begge delutvalgene var enige i at Norge skal oppfylle internasjonale avtaler om å beskytte de store rovdypene. Tilslutningen til dette utsagnet var likevel noe lavere i rovdyprområdene (72,6 %) enn i resten av landet (83,8 %), tabell 17 og figur 22.

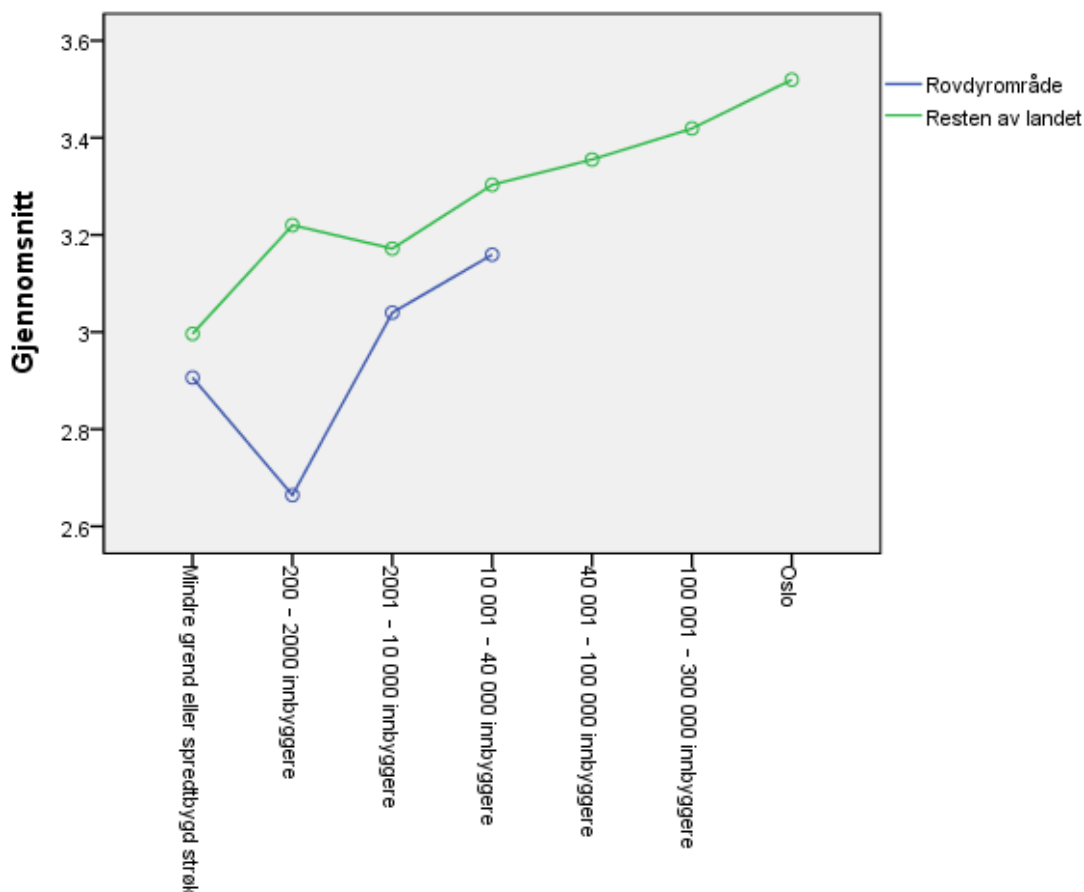
Tabell 17. Grad av enighet i påstanden: Det er viktig at Norge oppfyller internasjonale avtaler om å beskytte store rovdyp. For hele utvalget er tallene vektet

	Hele landet (N = 3989)	Rovdyprområde (N = 998)	Resten av landet (N = 2991)
Helt uenig (1)	5,3 %	11,0 %	5,3 %
Uenig (2)	10,7 %	16,4 %	10,9 %
Enig (3)	32,7 %	32,7 %	32,8 %
Helt enig (4)	51,2 %	39,9 %	51,0 %

Figur 22. Grad av enighet i påstanden: Det er viktig at Norge oppfyller internasjonale avtaler om å beskytte store rovdyp. Rovdyprområder og resten av landet.

Både rovdymråde/ikke-rovdymråde og størrelsen på bostedet har en effekt på hvor enige man er i utsagnet om at det er viktig at Norge oppfyller internasjonale avtaler om å beskytte de store rovdymrene, figur 23. Størrelsen på bostedet hadde en positiv effekt på graden av enighet i utsagnet om internasjonale avtaler. De minst enige i utsagnet bor i rovdymrådet på steder med inntil 2000 innbyggere, mens de som var mest enige i utsagnet bor i Oslo. Vi ser igjen at de som bor i de mest griskendte delene av rovdymrådene skiller seg fra de som bor i de små tettstedene: I dette tilfellet gir den førstnevnte gruppa sterkere tilsutning til utsagnet om å oppfylle internasjonale avtaler.

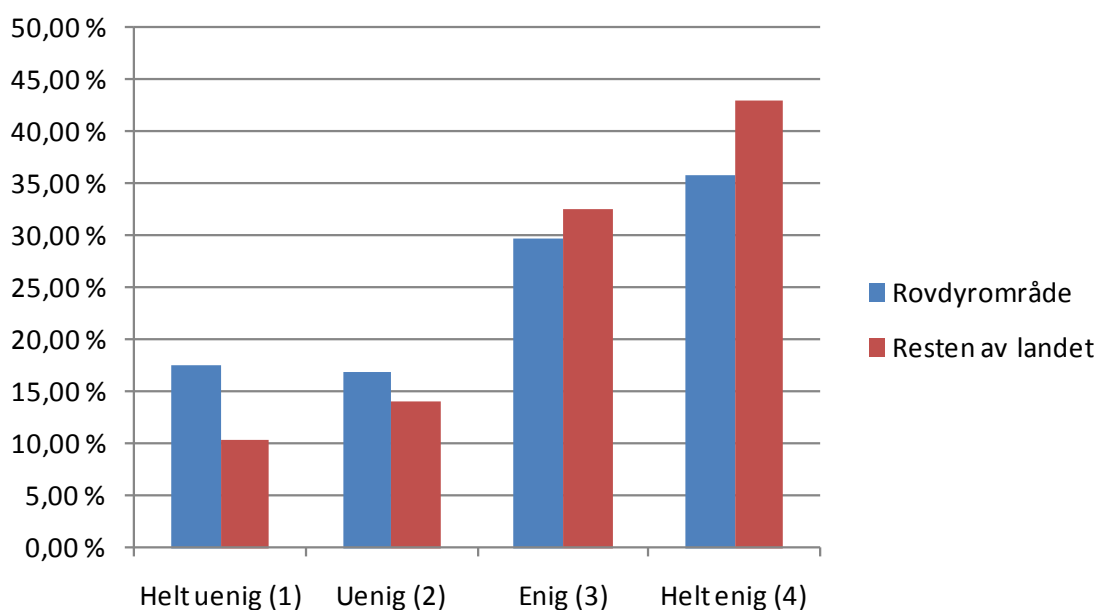
Figur 23. Grad av enighet i påstanden: Det er viktig at Norge oppfyller internasjonale avtaler om å beskytte store rovdymr. Urbaniseringsgrad og rovdymråder/resten av landet

3.6.2 Belønning for å melde fra om ulovlig rovdymrjakt

Et klart flertall i både rovdymrådene (65,6 %) og i resten av landet (75,6 %) er enig i at man burde få belønning for å melde fra om ulovlig rovdymrjakt. Tilslutningen til dette utsagnet er likevel lavere i rovdymrådene, tabell 18 og figur 24.

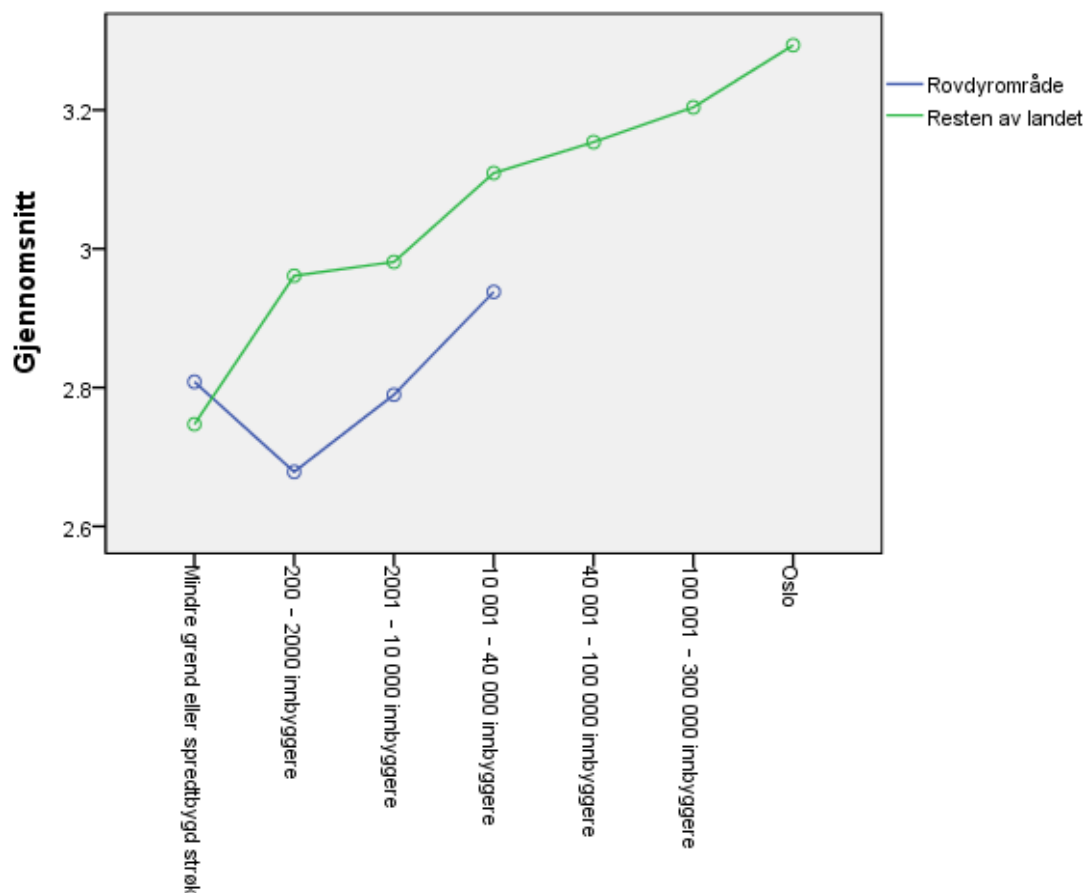
Tabell 18. Grad av enighet i påstanden: Man burde få belønning for å melde fra om ulovlig rovdyrjakt. For hele landet er tallene vektet etter kjønn, alder, utdanning og geografi.

	Hele landet (N = 3986)	Rovdyrområde (N = 996).	Resten av landet (N = 2986)
Helt uenig (1)	10,4 %	17,5 %	10,4 %
Uenig (2)	13,6 %	16,9 %	14,0 %
Enig (3)	31,9 %	29,8 %	32,6 %
Helt enig (4)	44,1 %	35,8 %	43,0 %

Figur 24. Grad av enighet i påstanden: Man burde få belønning for å melde fra om ulovlig rovdyrjakt. Rovdyrområder og resten av landet.

Hvis vi ser på effekten av urbaniseringsgrad i begge delutvalgene, ser vi at størrelsen på bostedet har en positiv effekt på graden av enighet i utsagnet (figur 25). Personer som bor i et lite tettsted i rovdyrområdene var minst enige i dette utsagnet. Oslofolk var de som var mest enige. Vi ser nok en gang at de som bor i de små tettstedene er mindre positive til et "rovdyrvennlig" utsagn enn de som bor i helt spredtbygde strøk. I dette tilfellet er også de som bor i spedt bygdestrøk i rovdyrområdene mer enige i utsagnet enn de som bor tilsvarende utenfor rovdyrområdene.

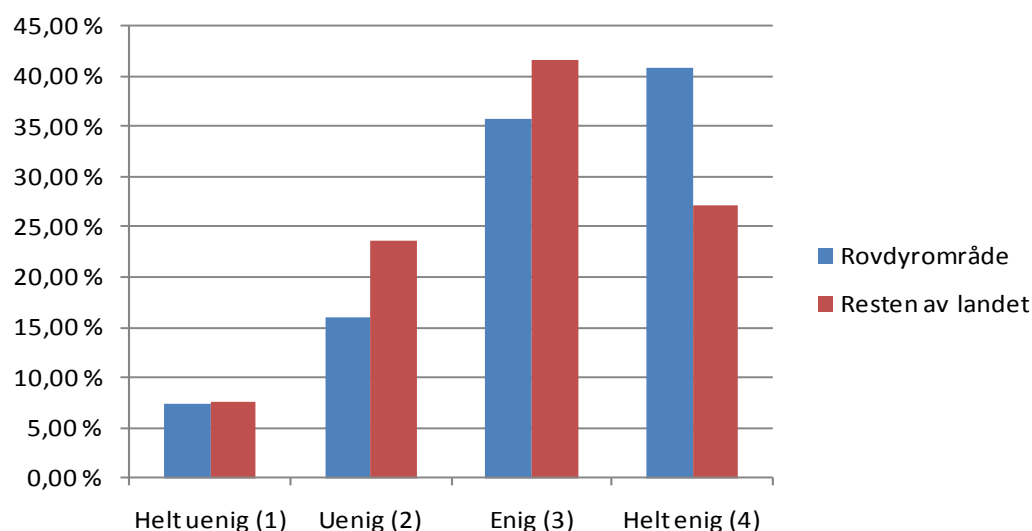
Figur 25. Grad av enighet i påstanden: Man burde få belønning for å melde fra om ulovlig rovdryrjakt. Urbaniseringsgrad og rovdryrrområder/resten av landet.

3.6.3 Full økonomisk kompensasjon for husdyr som blir drept av rovdyr

I begge delutvalgene var det stor tilslutning til utsagnet om at folk som holder husdyr skal ha full økonomisk kompensasjon. Men personer som bor i rovdryrrområdet var i mye større grad *helt enig* i utsagnet (40,9 %) enn personer i resten av landet (27,2 %), tabell 19 og figur 26. Dette er en betydelig forskjell. Også om vi summerer "enig" og "helt enig" får vi en forskjell, men noe mindre: 76,7 % mot 68,8 %. Interessant nok er det 23,3 % i rovdryrrområdene som er uenige i at det skal gis full kompensasjon.

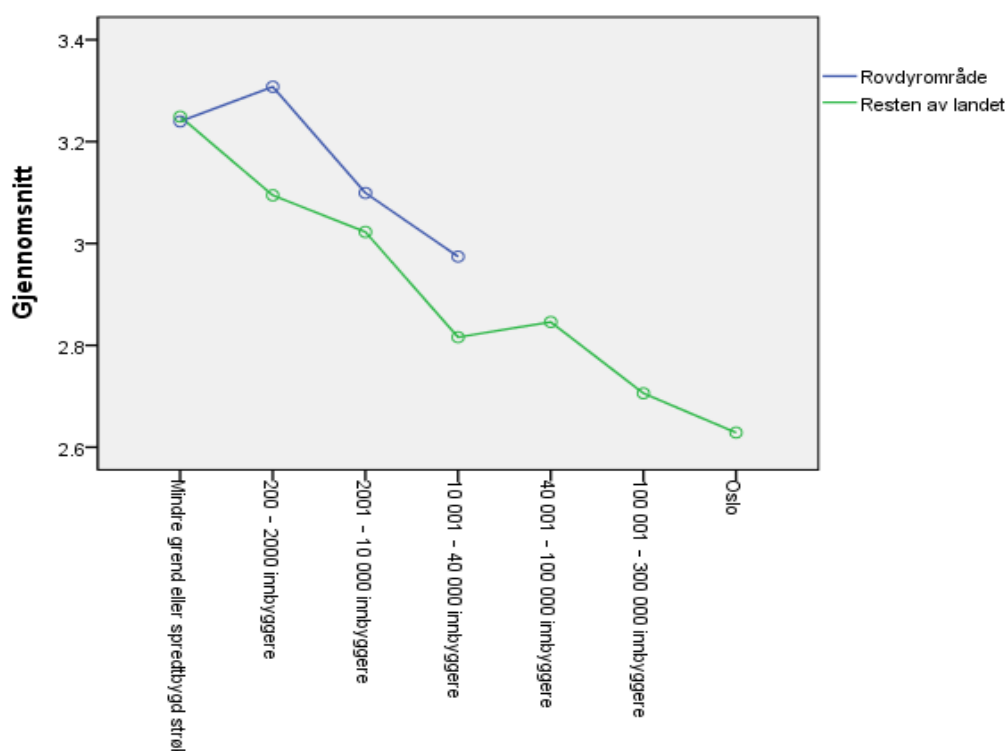
Tabell 19. Grad av enighet i påstanden: Folk som holder dyr (eks sau, rein, hund) skal ha full økonomisk kompensasjon for dyr som blir drept av rovdyr. For hele landet er tallene vektet etter kjønn, alder, utdanning og geografi.

	Hele landet (N = 3986)	Rovdyrområde (N = 998).	Resten av landet (N = 2992)
Helt uenig (1)	7,9 %	7,3 %	7,5 %
Uenig (2)	24,3 %	16,0 %	23,6 %
Enig (3)	41,0 %	35,8 %	41,6 %
Helt enig (4)	26,8 %	40,9 %	27,2 %

Figur 26. Grad av enighet i påstanden: Folk som holder dyr (eks sau, rein, hund) skal ha full økonomisk kompensasjon for dyr som blir drept av rovdyr. Rovdyrområder og resten av landet.

Om vi ser på effekten av urbaniseringsgrad for hvert delutvalg, ser vi at det er en ganske tydelig lineær effekt i begge: Jo større sted, jo mindre enig at det skal gis full kompensasjon (figur 27). Det gjelder også i rovdymrådene, men det er generelt noe høyere tilslutning til utsagnet i rovdymrådene. Personer som bodde i rovdymrådet i et tettsted inntil 2000 innbygger var mest enige i utsagnet. Oslo folk var de som var minst enige i utsagnet.

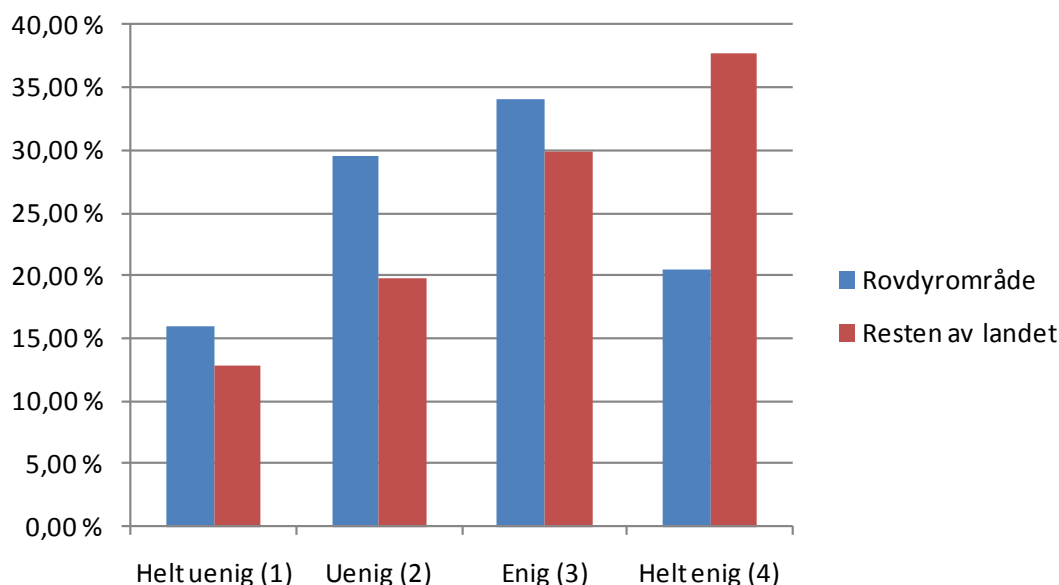
Figur 27. Grad av enighet i påstanden: Folk som holder dyr (eks sau, rein, hund) skal ha full økonomisk kompensasjon for dyr som blir drept av rovdyr. Urbaniseringsgrad og rovdymråder/resten av landet.

3.6.4 Avlive rovdyr for å beskytte egne dyr

Begge delutvalgene var enige i at det skal være lov å avlive rovdyr for å beskytte egne dyr (54,5 % og 67,6 % mer eller mindre enig), tabell 20 og figur 28. Men som vi ser var det nokså tydelig forskjell, og særlig gjelder dette andelen som er "helt enig" (37,7 % i rovdyrområdene og 20,5 % utenfor).

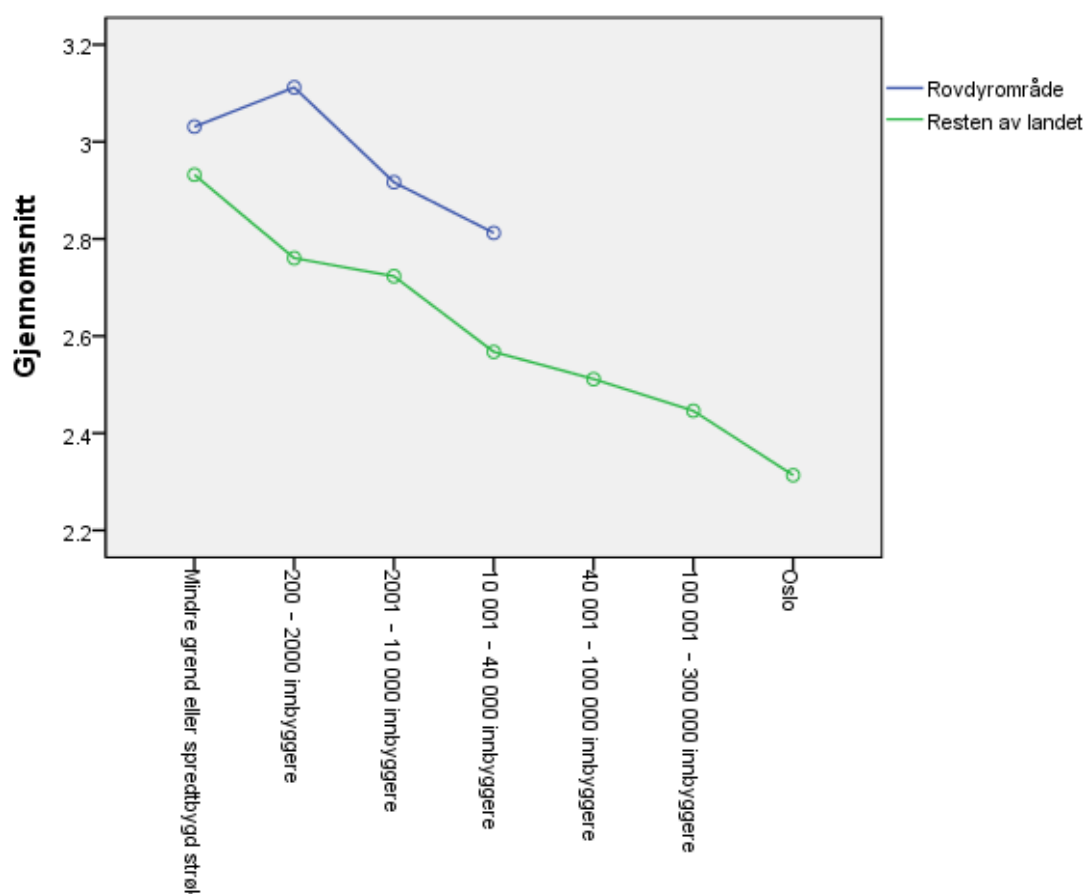
Tabell 20. Grad av enighet i påstanden: Folk som holder dyr (eks sau, rein, hund) bør ha rett til å avlive rovdyr for å beskytte egne dyr. For hele landet er tallene vektet etter kjønn, alder, utdanning og geografi.

	Hele landet (N = 3996)	Rovdyrområde (N = 1001).	Resten av landet (N = 2995)
Helt uenig (1)	16,3 %	16,0 %	12,8 %
Uenig (2)	29,4 %	29,5 %	19,7 %
Enig (3)	33,7 %	34,0 %	29,9 %
Helt enig (4)	20,6 %	20,5 %	37,7 %

Figur 28. Grad av enighet i påstanden: Folk som holder dyr (eks sau, rein, hund) bør ha rett til å avlive rovdyr for å beskytte egne dyr. Rovdyrområder og resten av landet.

Størrelsen på bostedet hadde en negativ effekt på graden av enighet i utsagnet, både i rovdyrområdene og utenfor. Det var flest som var enige i utsagnet i rovdyrområdene på tettsteder med inntil 2000 innbyggere. Oslofolk var mest uenige i at man skulle kunne avlivet rovdyr for å beskytte egne dyr. Effekten av de to variablene er illustrert i figur 29.

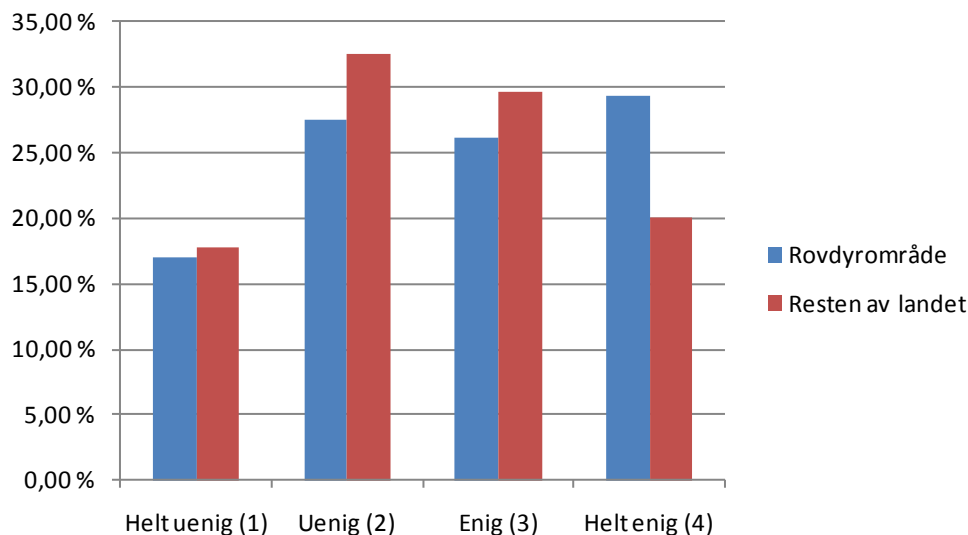
Figur 29. Grad av enighet i påstanden: Folk som holder dyr (eks sau, rein, hund) bør ha rett til å avlive rovdyr for å beskytte egne dyr. Urbaniseringsgrad og rovdyrområder/resten av landet.

3.6.5 Det skal ikke være ulv der det er sau

Utsagnet om at det ikke skal være ulv der det er sau splitter de to delutvalgene i sterkere grad enn de andre utsagnene gjorde, ettersom det både var ganske mange som var helt enig og mange som var helt uenig (i begge delutvalg). Det var et knapt flertall i utvalget fra rovdyrområdene som var enig i utsagnet (55,5 %), mens folk i resten av landet deler seg i to leire: 50,7 % var uenig i utsagnet, tabell 21 og figur 30

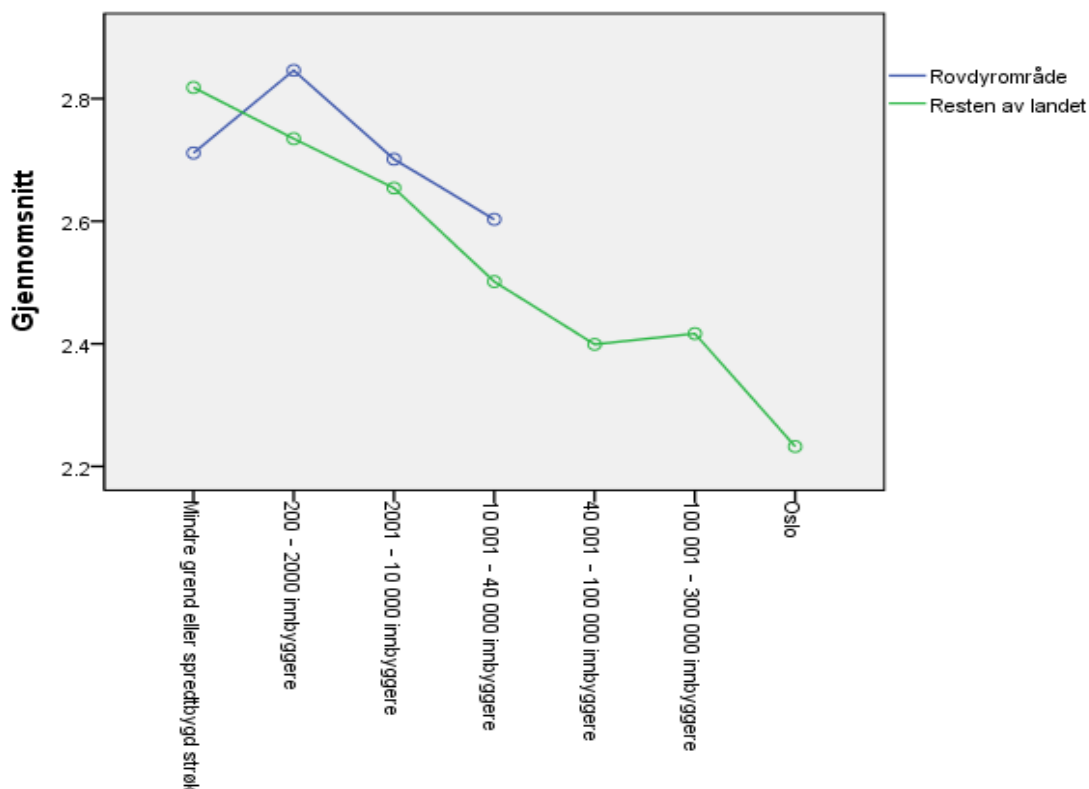
Tabell 21. Grad av enighet i påstanden: Det skal ikke være ulv der det er sau. For hele landet er tallene vektet etter kjønn, alder, utdanning og geografi.

	Hele landet (N = 3989)	Rovdyrområde (N = 1000).	Resten av landet (N = 2989)
Helt uenig (1)	18,4 %	17,0 %	17,7 %
Uenig (2)	33,0 %	27,5 %	32,6 %
Enig (3)	29,4 %	26,2 %	29,7 %
Helt enig (4)	19,2 %	29,3 %	20,0 %

Figur 30. Grad av enighet i påstanden: Det skal ikke være ulv der det er sau. Rovdyrområder og resten av landet.

Her er det liten forskjell på rovdymrårde/ikke-rovdymrårde når vi ser på effekten urbaniseringsgrad. Det er en tydelig urban-rural dimensjon her også, men med unntak av forskjellen på grisgrendt strøk og lite tettsted innefor rovdymrårdene, er den parallell i de to delutvalgene: Det er mindre oppslutning om å skille ulv å sau i urbane områder. Men folk i de mest grisgrendte delene av rovdymrårdene er også mindre positive enn de som bor i små tettsteder.

Figur 31. Grad av enighet i påstanden: Det skal ikke være ulv der det er sau. Urbaniseringsgrad og rovdymrårde/resten av landet.

3.7 Håndtering av rovdyrkonfliktene

Rovdyrkonfliktene kan håndteres på forskjellige måter, og en rekke praktiske tiltak kan benyttes for å dempe konfliktnivået. Respondenten ble spurt om hvor uenig eller enig de var i at ti forskjellige tiltak kan anvendes. For hele landet var tilslutningen høyest til tiltaket om å bruke gjerder for å beskytte husdyr mot rovdyrangrep. Det nest mest populære tiltaket var å merke rovdyrene med radiosender. Bruk av rovdyrsoner kom på tredje plass. De to minst populære tiltakene var å avlive mor og unger og bruk av gift for å drepe rovdyrene, tabell 22.

Tabell 22. Rovdyrkonfliktene kan håndteres på forskjellige måter. Hvor uenig eller enig er du i følgende påstander? Målt på en skala fra Helt uenig (1) til Helt enig (4). For hele utvalget er tallene vektet etter kjønn, alder, utdanning og geografi. Rangering av tiltakene i parentes for de to delutvalgene.

For å redusere problemene kan man...	Hele landet (N = 3995)	Rovdyrområde (N = 999)	Resten av landet (N = 2996)
... sette opp gjerder for å forhindre rovdyr i å angripe husdyr.	3,12	2,29 (6)	3,11 (1)
... merke rovdyr med radiosender slik at de kan overvåkes.	2,82	2,72 (1)	2,82 (2)
... opprette/opprettholde egne soner hvor rovdyra har lov til å være (eks. ulvesonen).	2,74	2,51 (3)	2,76 (3)
... flytte sauebesetninger til beiter i områder uten rovdyr.	2,72	2,41 (5)	2,69 (4)
... skremme bort rovdyr.	2,53	2,44 (4)	2,54 (5)
... flytte rovdyr.	2,36	2,25 (7)	2,38 (6)
... skyte rovdyr.	2,17	2,55 (2)	2,18 (7)
... gi sauebønder midler til å starte annen næring.	1,92	1,97 (8)	1,92 (8)
... ta moren og ungene ut av hiet for å avlive dem.	1,36	1,56 (9)	1,36 (9)
... bruke gift for å drepe rovdyr.	1,26	1,26 (10)	1,27 (10)

Rangeringen av de ulike tiltakene var forskjellig i de to områdene. Utenom rovdyrområdene var gjerder ansett som det mest populære tiltaket, mens gjerder bare var det sjettemest populære tiltaket i rovdyrområdene. Merking av rovdyr med radiosender var det mest populære tiltaket i rovdyrområdene, mens det var det nest mest populære tiltaket i resten av landet. Skyte rovdyrene var det nest mest populære tiltaket i rovdyrområdene, mens det var et av de minst populære tiltakene i resten av landet. For de resterende tiltakene var det små forskjeller. Vi konstaterer imidlertid at hiuttak, som er et tiltak som ofte etterlyses og av og til brukes på jerv, er omtrent like lite populært som å bruke gift i landet sett under ett, og at det også er upopulært i rovdyrområdene.

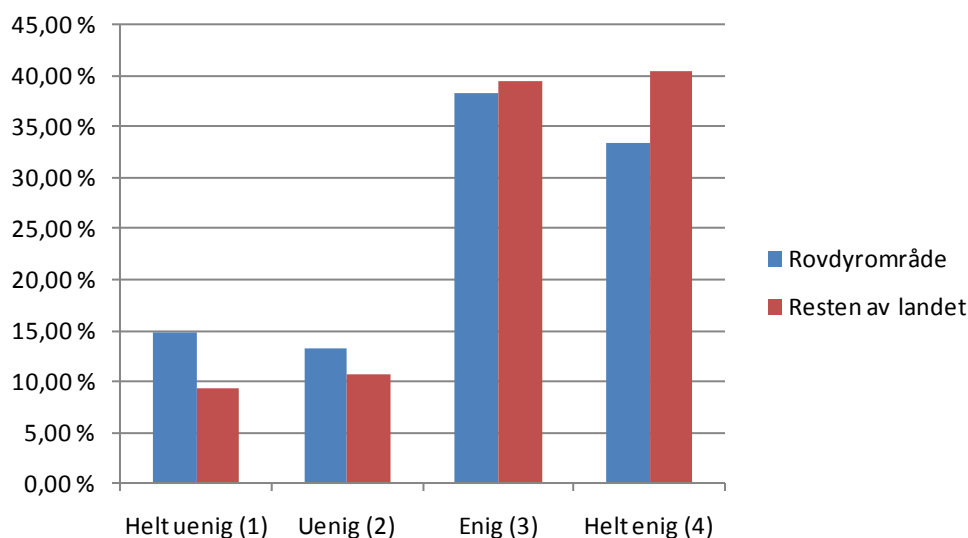
Vi må anta at svarene her påvirkes ikke bare av om tiltaket er akseptabelt (for eksempel etisk eller økonomisk), men også om det kan forventes å være effektivt eller ikke. De ulike tiltakene har rent faktisk vist seg å ha ulik effekt, men kunnskap om dette vil naturligvis variere meget i befolkningen.

3.7.1 Gjerder

Når det gjelder bruken av gjerder mot rovdyr var det en høy tilslutning i både rovdyrområder (79,8 %) og i resten av landet (71,8 %), tabell 23 og figur 32. Men som nevnt er tiltaket mindre populært i rovdyrområdene enn ellers.

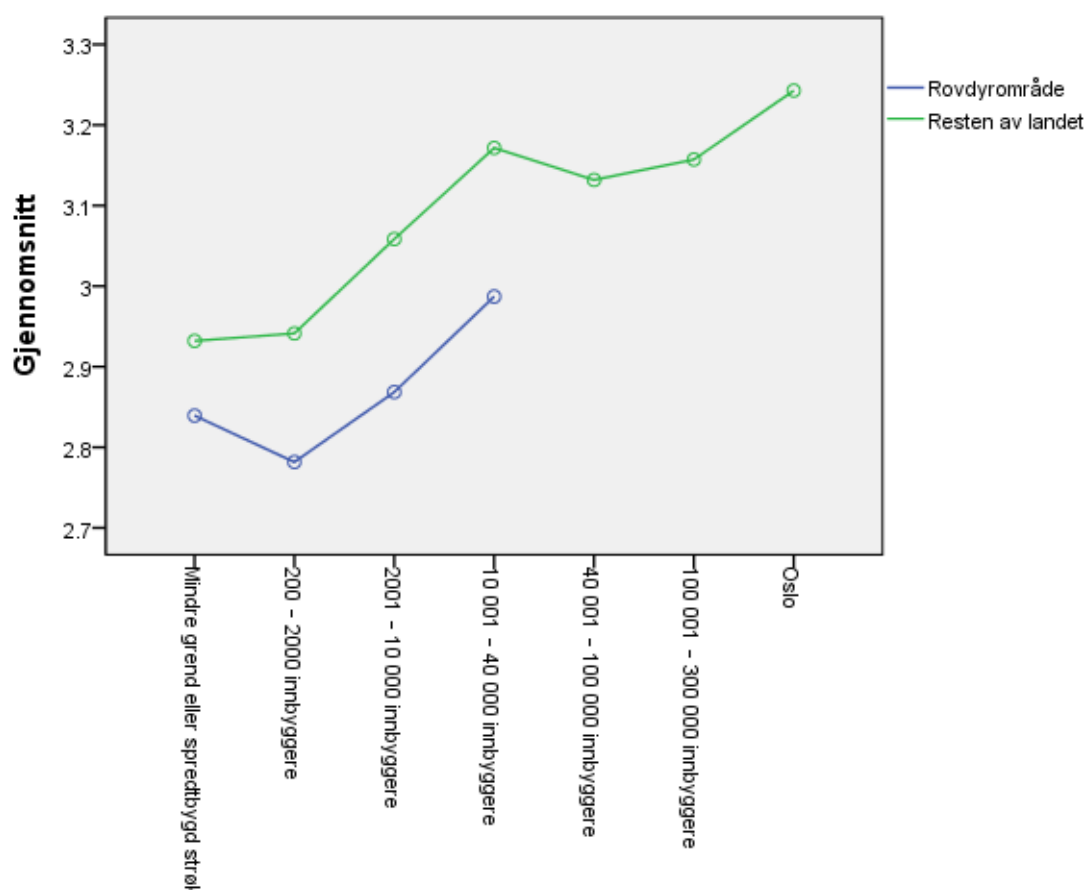
Tabell 23. Hvor uenig eller enig er du i følgende påstand? For å redusere problemene kan man sette opp gjerder for å forhindre rovdyr i å angripe husdyr. For hele utvalget er tallene vektet etter kjønn, alder, utdanning og geografi

	Hele landet (N = 3978)	Rovdyrområde (N = 1000)	Resten av landet (N = 2995)
Helt uenig (1)	9,2 %	14,8 %	9,4 %
Uenig (2)	10,5 %	13,3 %	10,8 %
Enig (3)	39,1 %	38,4 %	39,4 %
Helt enig (4)	41,2 %	33,4 %	40,4 %

Figur 32. Syn på å sette opp gjerder for å redusere problemet med at rovdyr angriper husdyr. Rovdyrområder og resten av landet.

Synet på å bruke gjerder for å redusere problemet med at rovdyr angriper husdyr ble positivt påvirket av størrelsen på stedet i begge delutvalgene. Personer som bodde i rovdyrområdene var noe mindre positive til å bruke gjerder for å avhjelpe rovdyrproblemene. Alle områdene har en gjennomsnittsverdi på over 2,5 som tilsvarer "nøytral". Dermed kan man si at graden av enighet beveger seg mellom det å være "enig" eller "helt enig". De som var minst enig i å sette opp rovdryrgjerder bor i rovdyrområder på tettsteder med mindre enn 2000 innbyggere. Oslofolk var de som var mest enig i at det å sette opp rovdryrgjerder var et bra tiltak. Effekten av områdekategori og innbyggerantall er illustrert i figur 33.

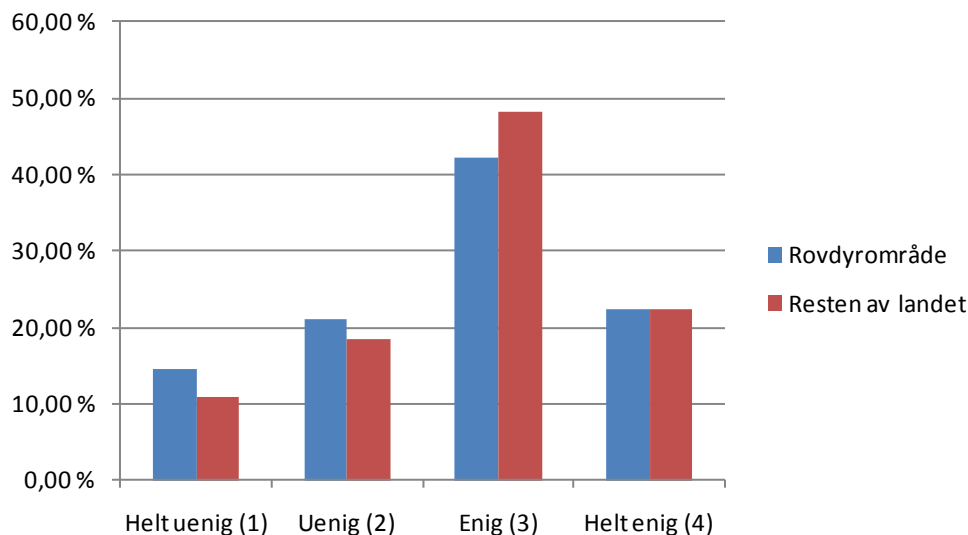
Figur 33. Syn på å sette opp gjerder for å redusere problemet med at rovdyr angriper husdyr. Urbaniseringsgrad og rovdyrområder/resten av landet.

3.7.2 Radiomerking

Når vi så beveger oss over til bruken av merking av rovdyr med radiosender kan vi registrere at det også er ulikhet mellom de to delutvalgene. Både i og utenfor rovdyrområdene er i utgangspunktet et positivt syn på merking med radiosender. Men andelen som er positive er noe mindre i rovdyrområdene enn i resten av landet, tabell 24 og figur 34.

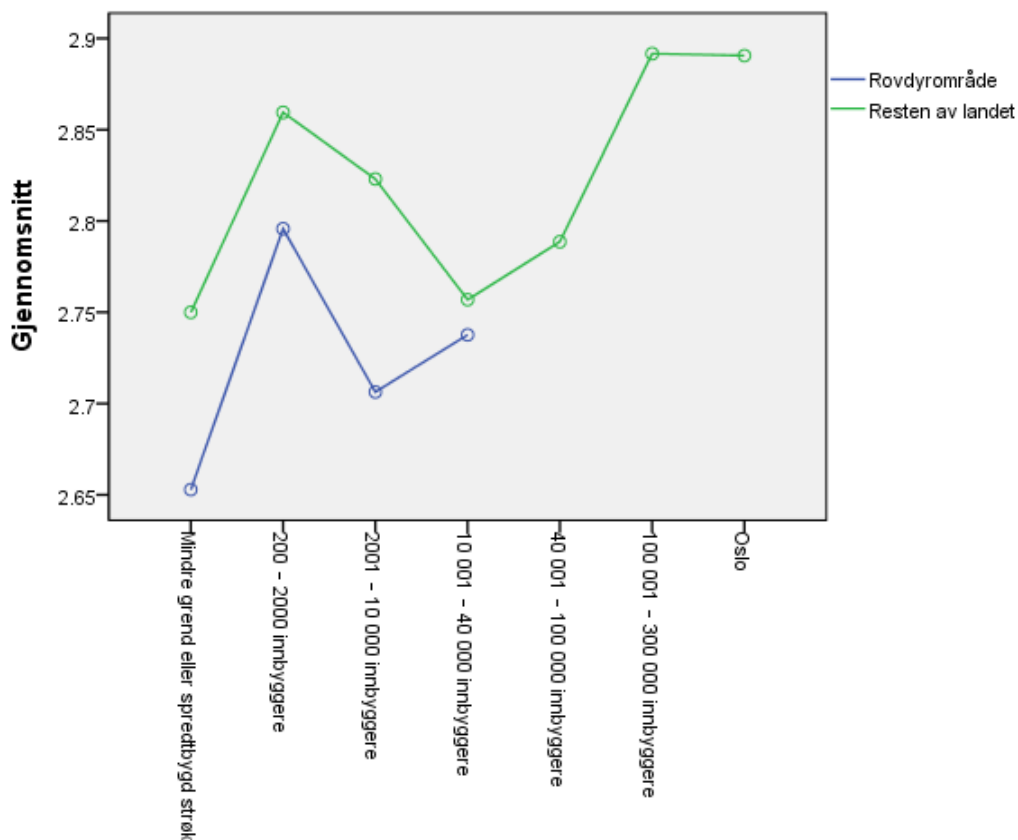
Tabell 24. Hvor uenig eller enig er du i følgende påstand? For å redusere problemene kan man merke rovdyr med radiosender slik at de kan overvåkes. For hele landet er tallene vektet etter kjønn, alder, utdanning og geografi.

	Hele landet (N = 3978)	Rovdyrområder (N = 995)	Resten av landet (N = 2983)
Helt uenig (1)	10,8 %	14,5 %	11,0 %
Uenig (2)	18,8 %	21,1 %	18,4 %
Enig (3)	48,2 %	42,1 %	48,1 %
Helt enig (4)	22,2 %	22,3 %	22,4 %

Figur 34. Syn på å radiomerke rovdyr. Rovdyrområder og resten av landet.

Det er ingen klar effekt av urbanisering i de to delutvalgene. I begge utvalgene har man en økning i enighet i det å bruke radiomerking på små tettsteder med mindre enn 2000 innbyggere. Deretter faller graden av enighet noe før den igjen begynner å stige. I utvalget fra "resten av landet" når man en ny topp igjen i graden av enighet når innbyggertallet passerer 100 000, figur 35.

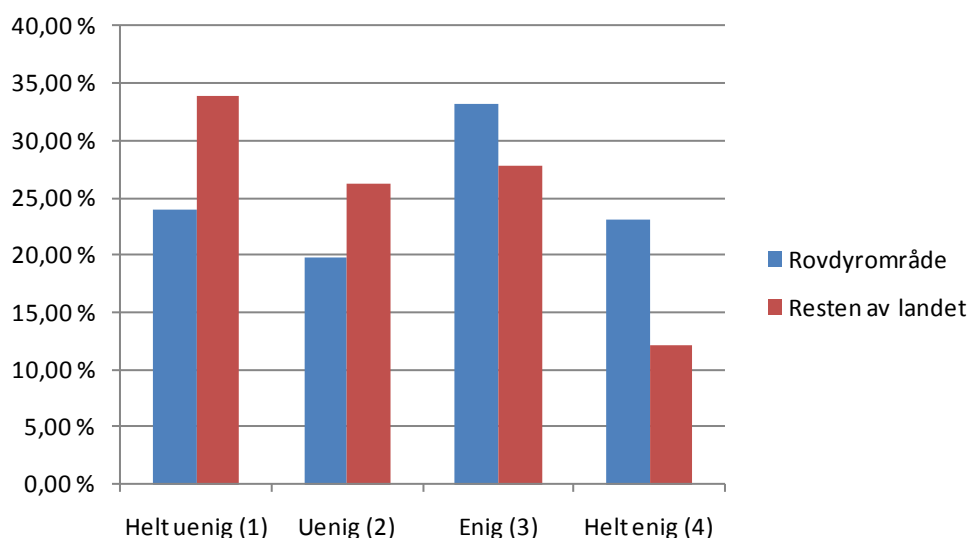
Figur 35. Syn på å radiomerke rovdyr. Urbaniseringsgrad og rovdryrområder/resten av landet.

3.7.3 Skyte rovdyr

Å skyte rovdyr var et av de tiltakene der det var størst forskjell mellom de to delutvalgene. I rovdyrområdene var det et lite flertall som var enig i at man kan skyte rovdyr for å redusere problemene, mens i resten av landet var et flertall som var negative til å skyte rovdyr, tabell 25 og figur 36.

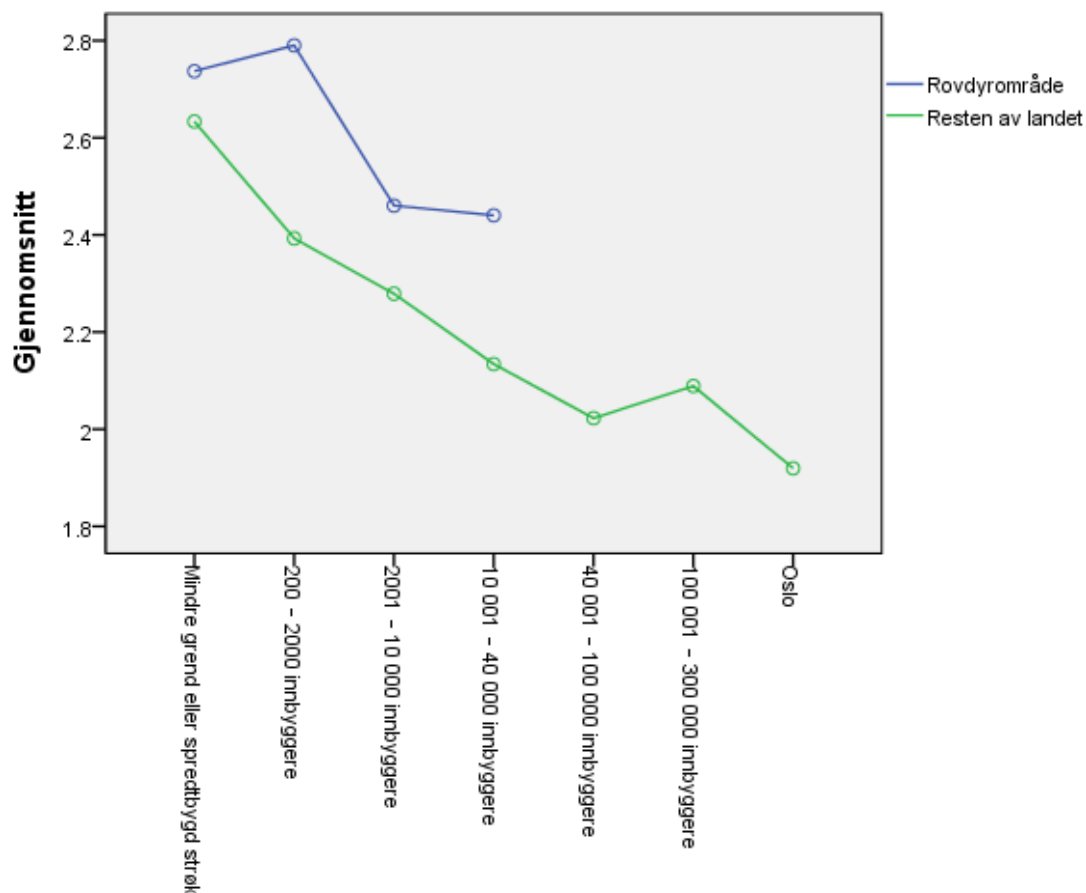
Tabell 25. Hvor uenig eller enig er du i følgende påstand? For å redusere problemene kan man skyte rovdyra. For hele utvalget er tallene vektet etter kjønn, alder, utdanning og geografi.

	Hele utvalget (N = 3978)	Rovdyrområde (N = 998)	Resten av landet (N = 2980)
Helt uenig (1)	34,4 %	24,0 %	33,9 %
Uenig (2)	26,1 %	19,7 %	26,2 %
Enig (3)	27,4 %	33,1 %	27,8 %
Helt enig (4)	12,0 %	23,1 %	12,1 %

Figur 36. Syn på å skyte rovdyr for å redusere problemet med at rovdyr angriper husdyr. Rovdyrområder og resten av landet.

Graden av enighet i at rovdyr kan skytes for å redusere problemene ble påvirket av urbaniseringsgrad i begge delutvalgene. Desto større stedet var desto mer uenig var man i at rovdyr skulle skytes. I rovdyrområdene var folk noe mer enig i at rovdyr kunne skytes for å redusere problemene enn det vi ser for resten av landet. I rovdyrområdene var det kun i de mest tynt befolkende områdene og tettsteder med mindre enn 2000 innbyggere at flertallet var enig i bruken av dette virkemidlet. I utvalget fra "resten av landet" var det kun de områdene som var tynnes befolket som var enig i at rovdyr kunne skytes for å avhjelpe problemene. De som var mest enig i at rovdyr kunne skyttes bodde i rovdyrområder på et tettsted med inntil 2000 innbyggere. Oslo-folk var mest uenig i dette tiltaket, figur 37.

Figur 37. Syn på å skyte rovdyr for å redusere problemet med at rovdyr angriper husdyr. Urbaniseringsgrad og rovdyrområder/resten av landet.

3.7.4 Soneforvaltning

Som vi så ovenfor, i tabell 22, var det tredje mest populære tiltaket i hele landet å opprette/opprettholde egne soner hvor rovdyra har lov til å være (eks. ulvesonen), tabell 22. I tabell 26 er det oppsummert hvor i Norge respondentene syntes at bjørn, jerv, gaupe og ulv skal få leve. Det var mulig å krysse av for flere alternativer. Sørlandet og Vestlandet skiller seg ut som de to landsdelene hvor rovdirene ikke er velkommen. Å ha rovdirene enten på Østlandet, i Midt-Norge eller Nord-Norge var noe mer populært. Det mest populære området var langs Svenskegrensen for alle artene. Likevel er det verdt å legge merke til at et klart flertall mente at alle fire rovdirene burde kunne få leve i hele landet. Motstanden mot å ha gaupe i Norge var svært lav. Det var kun 4,6 % som svarte at de ikke ønsket å ha gaupe i Norge. Andelen som kategorisk ikke ønsket bjørn i landet var noe høyere med 6,4 %. Jerven var uønsket i Norge av 8,5 % av utvalget. Ulven var den av rovdirene som flest ikke ønsket å ha i Norge med 13,2 %.

Tabell 26. Hvor i Norge synes du at bjørn, jerv, gaupe og ulv skal få leve? (Det var mulig å krysse av for flere alternativer) (N = 4002)

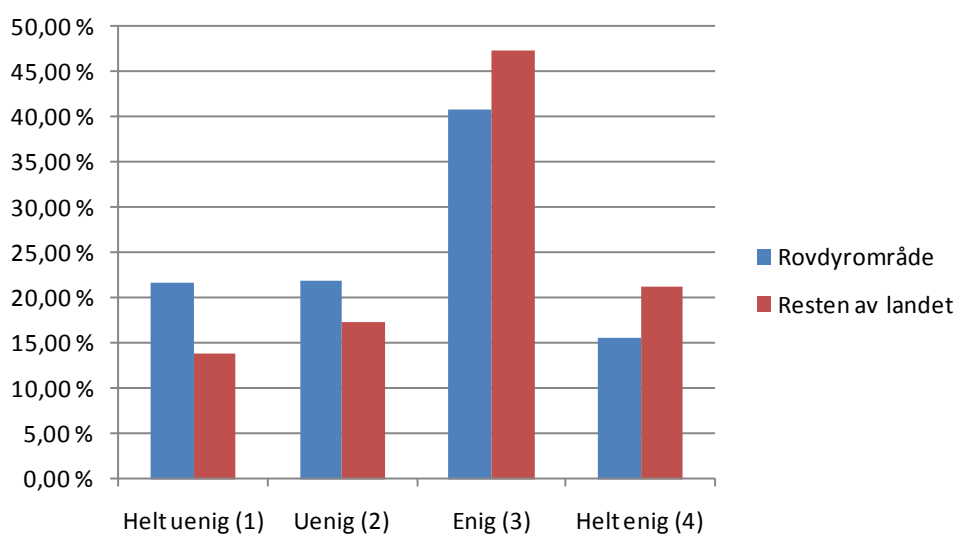
Hvor	Prosent			
	Bjørn	Jerv	Gaupe	Ulv
I hele Norge	57,6 %	67,0 %	80,4 %	56,2 %
Østlandet	9,4 %	5,9 %	4,7 %	8,2 %
Sørlandet	1,3 %	1,1 %	1,5 %	1,2 %
Vestlandet	1,5 %	2,0 %	1,7 %	1,3 %
Midt-Norge	11,5 %	9,1 %	5,7 %	7,9 %
Nord-Norge	10,6 %	9,5 %	4,6 %	8,5 %
Langs Svenskegrensa	31,5 %	14,4 %	8,8 %	25,2 %
Ingen steder i Norge	6,4 %	8,5 %	4,6 %	13,2 %

Det er et klart flertall blant både de som bor i rovdryområdene og i resten av landet som har en positiv holdning rovdyrsoner. Dette altså til tross for at 57,6 % også svarte at rovdirene bør få leve i hele landet, noe som trolig reflekterer det faktum at de fleste ikke har klare oppfatninger om tiltak i rovdyrforvaltningen på forhånd, men forholder seg til utsagn de konfronteres med ett etter ett. For mange kan det virke rimelig at rovdyr skal få leve i hele landet, men de kan også reagere positivt på tanken om sonering når de konfronteres med den. Dette er et fenomen som generelt vil prege svarene som gjelder konkrete tiltak: Mange har liten kunnskap om hva de innebærer, og har ingen oppfatninger om dem på forhånd.

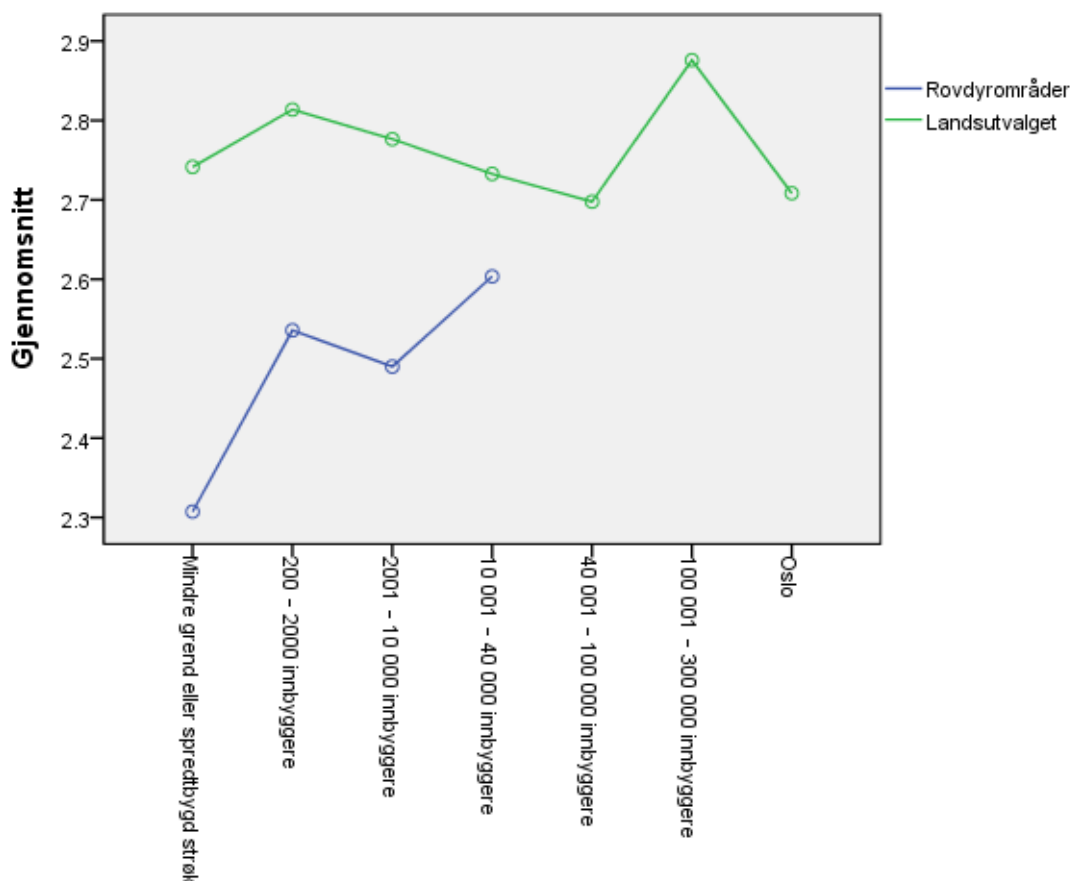
Tilbake til soner som virkemiddel: Andelen som er positive var lavere i den delen av utvalget som kommer fra rovdryområdene enn den var i resten av landet, tabell 27 og figur 38.

Tabell 27. Hvor uenig eller enig er du i følgende påstand? For å redusere problemene kan man opprette/opprettholde egne soner hvor rovdya har lov til å være (eks. ulvesonen). For hele landet er tallene vektet etter kjønn, alder, utdanning og geografi.

	Hele landet (N = 3968)	Rovdyrområde (N = 992).	Resten av landet (N = 2977)
Helt uenig (1)	14,4 %	21,6 %	13,9 %
Uenig (2)	17,7 %	21,9 %	17,4 %
Enig (3)	47,1 %	40,8 %	47,4 %
Helt enig (4)	20,7 %	15,7 %	21,3 %

Figur 38. Syn på å opprette/opprettholde egne soner hvor rovdya har lov til å være. Rovdyrområder og resten av landet.

Synet på å opprette/opprettholde egne soner for rovdyprene blir påvirket av om man bor i et rovdyprområde eller ikke. Innenfor rovdyprområdene synes det å eksistere en positiv effekt av størrelsen på bostedet og synet på rovdypsoner. I resten av landet er effekten av den urban-rurale dimensjonen mer utydelig. De mest negative til rovdypsoner er personer som bor i et rovdyprområde i ei mindre grend eller spredtbygd strøk. De mest positive bor i en by med mellom 100 000 og 300 000 innbyggere. Effekten av områdekategori og innbyggertall er illustrert i figur 39.

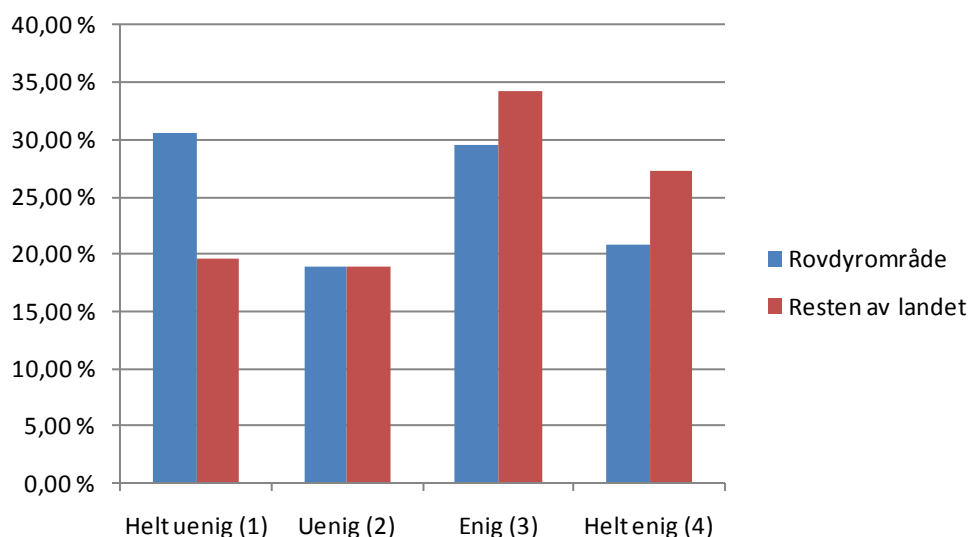
Figur 39. Syn på å opprette/opprettholde egne soner hvor rovdypa har lov til å være. Urbaniseringsgrad og rovdyprområder/resten av landet.

3.7.5 Flytte sauebesetninger

Utvalget fra rovdyprområder deler seg i to, med et svært knapt flertall som er positive til dette tiltaket. Det er verd å legge merke til at nesten en tredjedel av de som kommer fra rovdyprområder er helt uenige i å bruke dette tiltaket. I utvalget fra "resten av landet" var det et flertall som var enig i at sauebesetninger kunne flyttes som et tiltak for å redusere problemet med at rovdyp angriper husdyp, tabell 28 og figur 40.

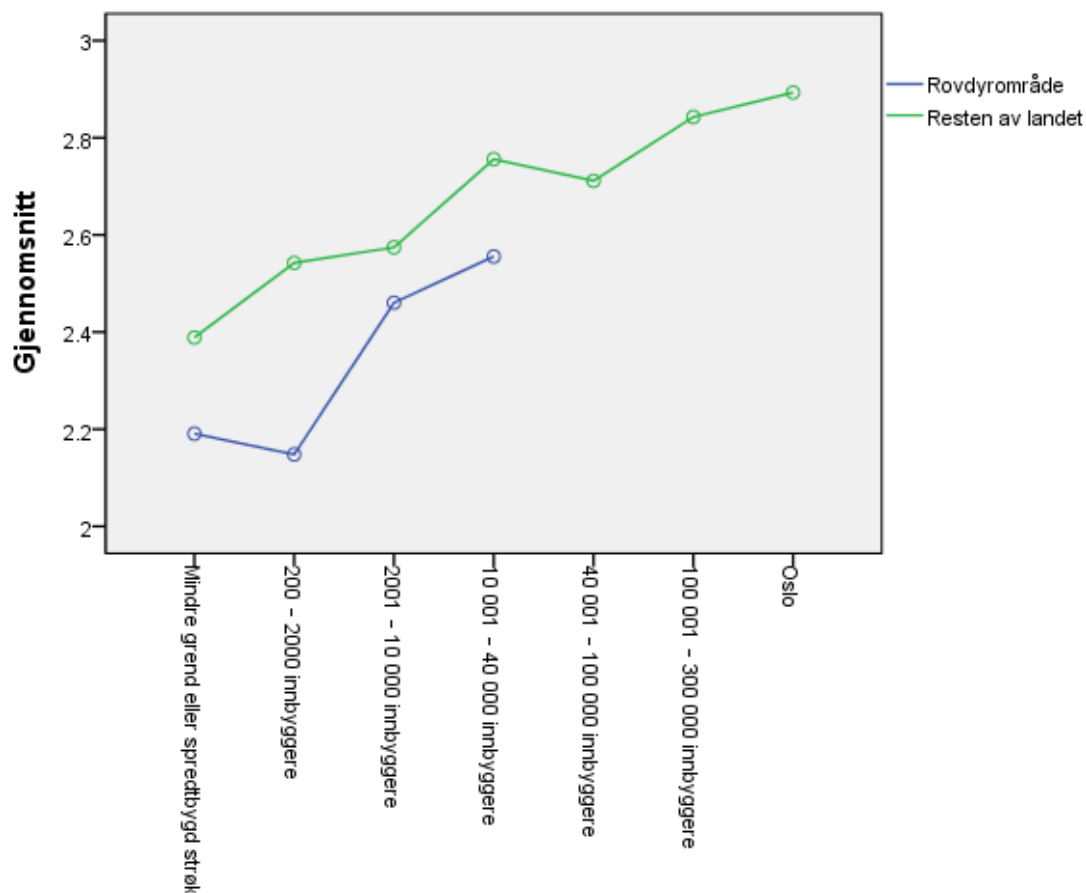
Tabell 28. Hvor uenig eller enig er du i følgende påstand? For å redusere problemene kan man flytte sauebesetninger til beiter i områder uten rovdyr. For hele landet er tallene vektet etter kjønn, alder, utdanning og geografi.

	Hele landet (N = 3980)	Rovdyrområde (N = 998).	Resten av landet (N = 2982)
Helt uenig (1)	19,0 %	30,6 %	19,6 %
Uenig (2)	18,7 %	18,9 %	18,9 %
Enig (3)	34,1 %	29,6 %	34,3 %
Helt enig (4)	28,2 %	20,9 %	27,2 %

Figur 40. Syn på å flytte sauebesetninger for å redusere problemet med at rovdyr angriper husdyr. Rovdyrområder og resten av landet.

Synet på å flytte sauebesetninger til områder uten rovdyr synes å være påvirket positivt av størrelse av bosted både i rovdyrområdet og i resten av landet. Personer fra rovdyrområdene er mindre positive til flytting av sauebesetningene enn folk fra resten av landet. Personer som bor i Oslo er mest positive, mens de som bor i små tettsteder i rovdyrområder er mest negative til det å flytte sauebesetninger, figur 41.

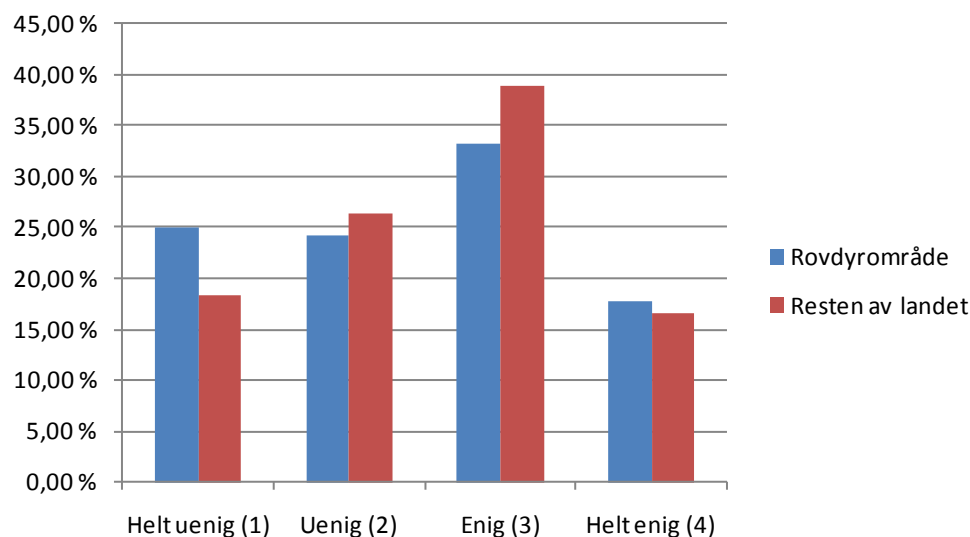
Figur 41. Syn på å flytte sauebesetninger for å redusere problemet med at rovdyr angriper husdyr. Urbaniseringsgrad og rovdyrområder/resten av landet.

3.7.6 Skremme bort rovdyr

Et lite flertall i hele landet var positive til å skremme bort rovdirene, mens befolkningen i rovdyrområdene var delt i to, tabell 29 og figur 42.

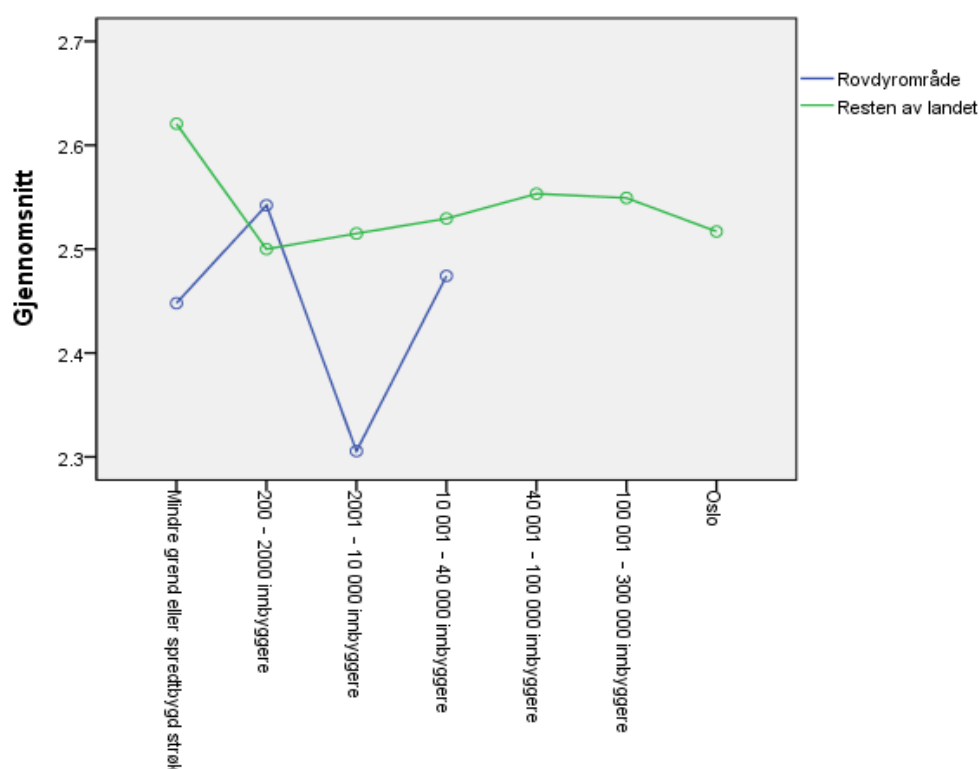
Tabell 29. Hvor uenig eller enig er du i følgende påstand? For å redusere problemene kan man skremme bort rovdirene. For hele landet er tallene vektet etter kjønn, alder, utdanning og geografi.

	Hele landet (N = 3975)	Rovdyrområde (N = 996).	Resten av landet (N = 2979)
Helt uenig (1)	18,6 %	24,9 %	18,3 %
Uenig (2)	26,7 %	24,2 %	26,3 %
Enig (3)	38,3 %	33,2 %	38,8 %
Helt enig (4)	16,5 %	17,7 %	16,6 %

Figur 42. Syn på å skremme bort rovdyr. Rovdyrområder og resten av landet.

Graden av enighet i å skremme bort rovdirene synes ikke å være påvirket av urbaniseringsgrad. I utvalget fra "resten av landet" er det kun de som er fra de tynnest befolkede områdene som er enig i at rovdyr kan skremmes bort. De resterende områdene innen for dette delutvalget har en gjennomsnittsskåre på litt over 2,5 som indikerer at det ikke er flertall verken for eller mot bruken av denne type tiltak. I utvalget fra rovdirerområdene er variasjonene større. Stort sett befinner de seg på "uenighetsdelen" av skalaen. Unntaket er de som bor på små tettsteder med mindre enn 2000 innbyggere der det er en viss støtte for tiltaket. Personer som bor i rovdirerområdene var jevnt over mer uenig i at dette tiltaket skulle brukes enn personer som bor i resten av landet. Effekten av de to bostedsvariablene er illustrert i figur 43.

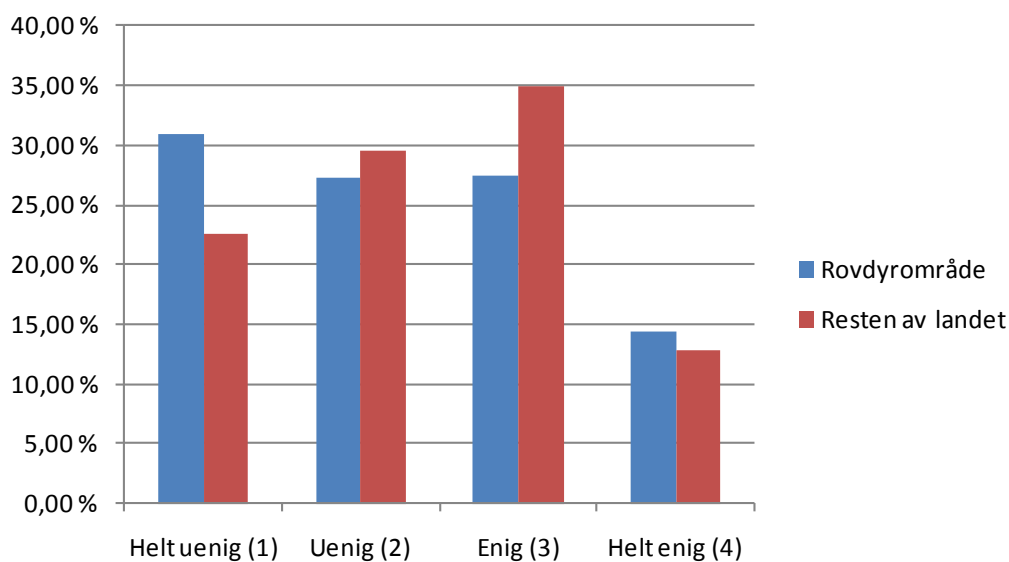
Figur 43. Syn på å skremme bort rovdyr. Urbaniseringsgrad og rovdirerområder/resten av landet.

3.7.7 Flytte rovdyr

Flertallet både i rovdymrådene og i resten av landet var negative til å flytte rovdyr for å redusere problemet med at rovdyr angriper husdyr, tabell 30 og figur 44.

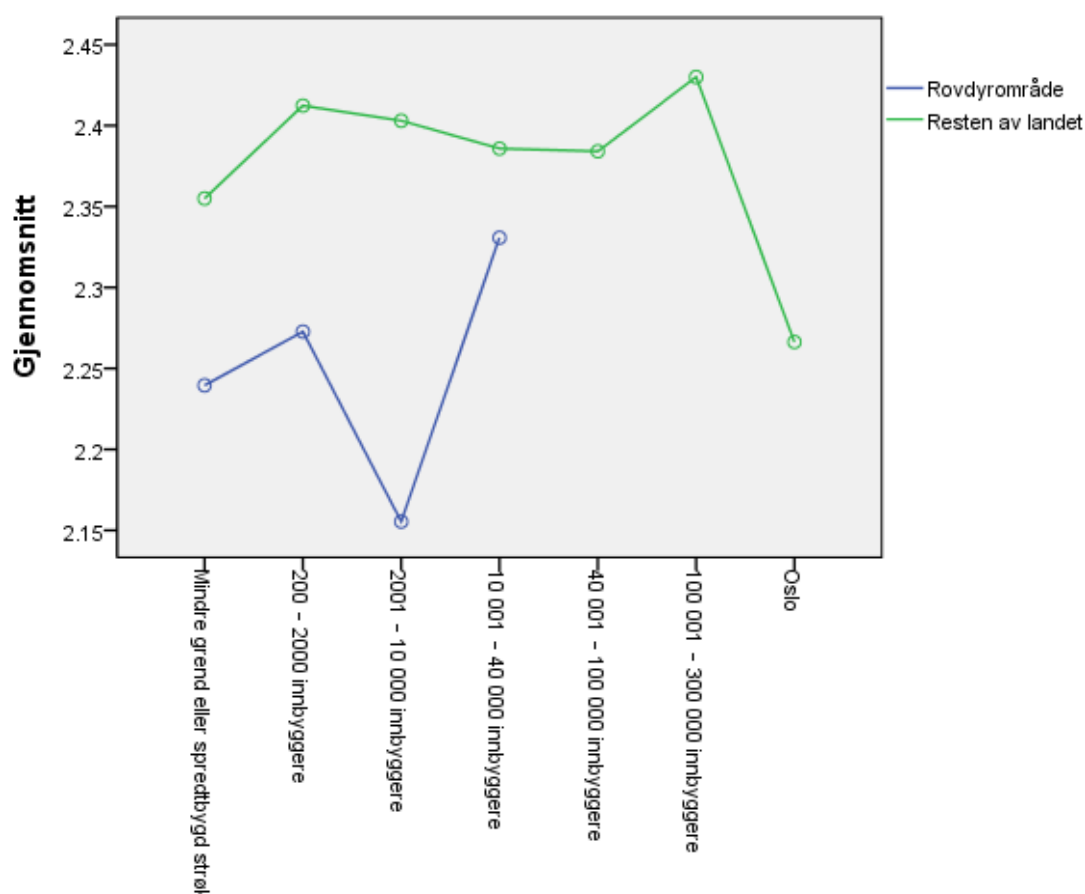
Tabell 30. Hvor uenig eller enig er du i følgende påstand? For å redusere problemene kan man flytte rovdyr. For hele landet er tallene vektet etter kjønn, alder, utdanning og geografi.

	Hele landet (N = 3974)	Rovdyrområde (N = 993).	Resten av landet (N = 2981)
Helt uenig (1)	23,2 %	30,9 %	22,6 %
Uenig (2)	29,7 %	27,3 %	29,6 %
Enig (3)	34,6 %	27,4 %	34,9 %
Helt enig (4)	12,5 %	14,4 %	12,9 %

Figur 44. Syn på å flytte rovdyr. Rovdyrområder og resten av landet.

Av de to variablene var det kun rovdymråde/ikke-rovdymråde som hadde en klar effekt på graden av enighet i å bruke flytting av rovdyr for å redusere problemene. Utvalget fra rovdymrådene var i større grad uenig at rovdyr skulle flyttes for løse problemet enn utvalget fra "resten av landet".

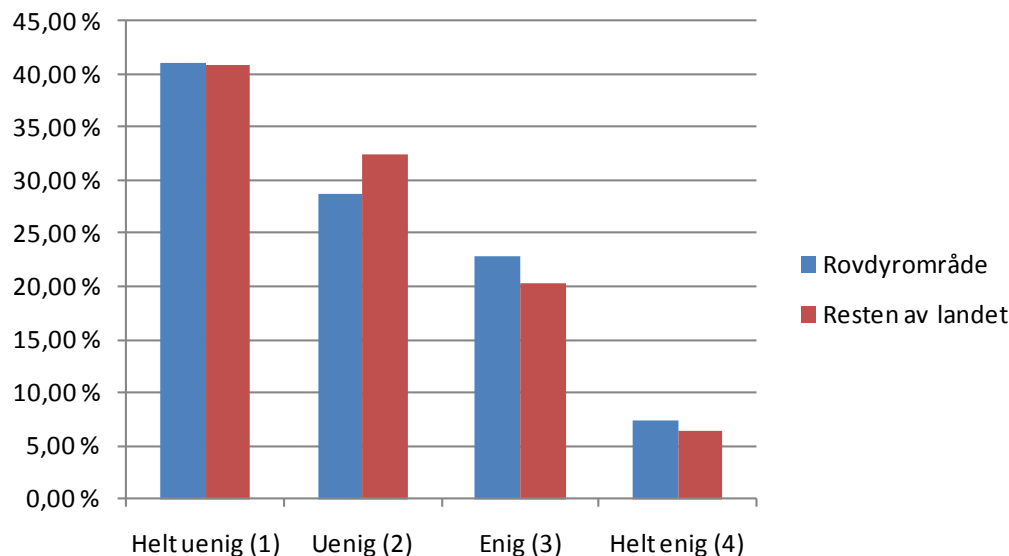
Figur 45. Syn på å flytte rovdyr. Urbaniseringsgrad og rovdyrområder/resten av landet.

3.7.8 Gi sauebønder midler til å starte annen næring

Et klart flertall i både rovdyrområdene og i resten av landet var uenig i at i omstillingsmidler skulle gis til sauebønder, tabell 31 og figur 46.

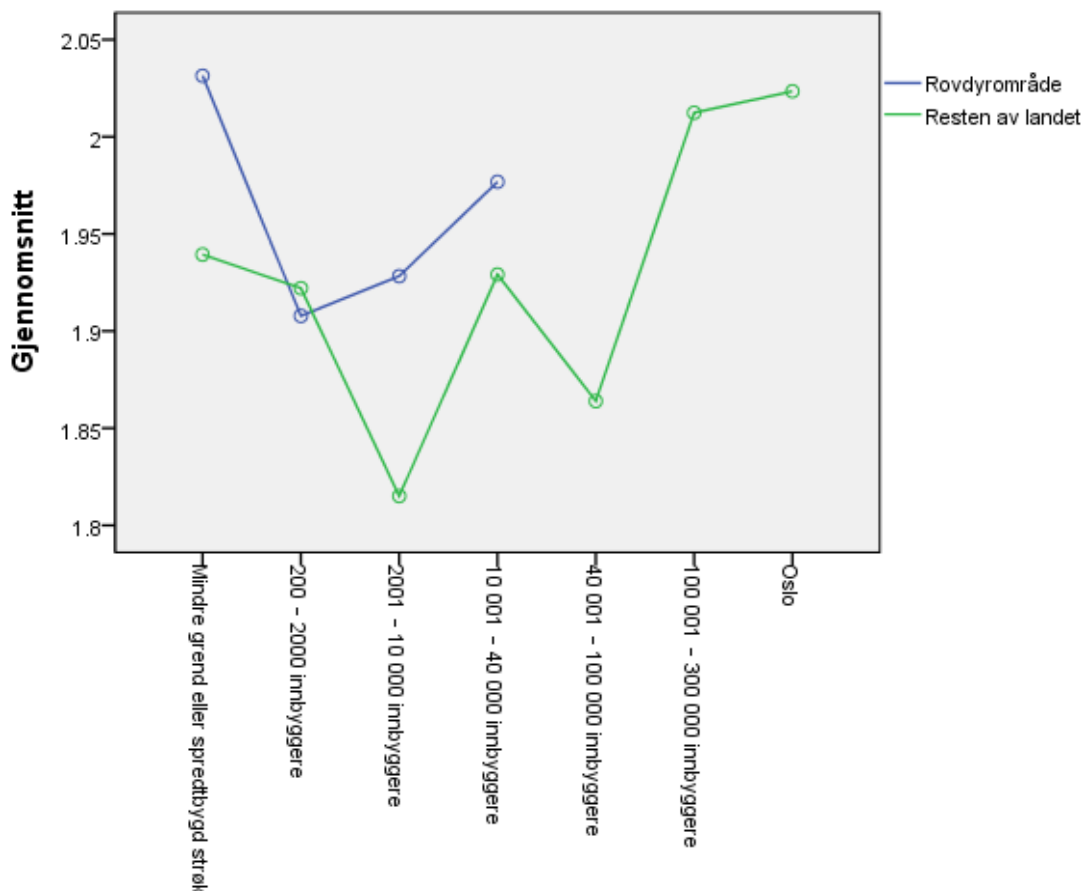
Tabell 31. Hvor uenig eller enig er du i følgende påstand? For å redusere problemene kan man gi sauebønder midler til å starte annen næring. For hele landet er tallene vektet etter kjønn, alder, utdanning og geografi.

	Hele landet (N = 3976)	Rovdyrområde (N = 994).	Resten av landet (N = 2982)
Helt uenig (1)	40,7 %	41,0 %	40,8 %
Uenig (2)	32,6 %	28,7 %	32,5 %
Enig (3)	20,5 %	22,9 %	20,3 %
Helt enig (4)	6,2 %	7,3 %	6,4 %

Figur 46. Syn på å gi sauebønder omstillingsmidler. Rovdyrområder og resten av landet.

Det var ingen klar sammenheng mellom område og urbanitet og graden av enighet i å gi sauebønder omstillingsmidler. I rovdyrområdene var det de som bodde i de tynnest befolkede strøkene som var mest positive til å gi bønder omstillingsmidler. Alle områdene hadde en gjennomsnittsskår på under 2,5 som indikerer at det i alle områdene var flest som var negative til denne typen tiltak.

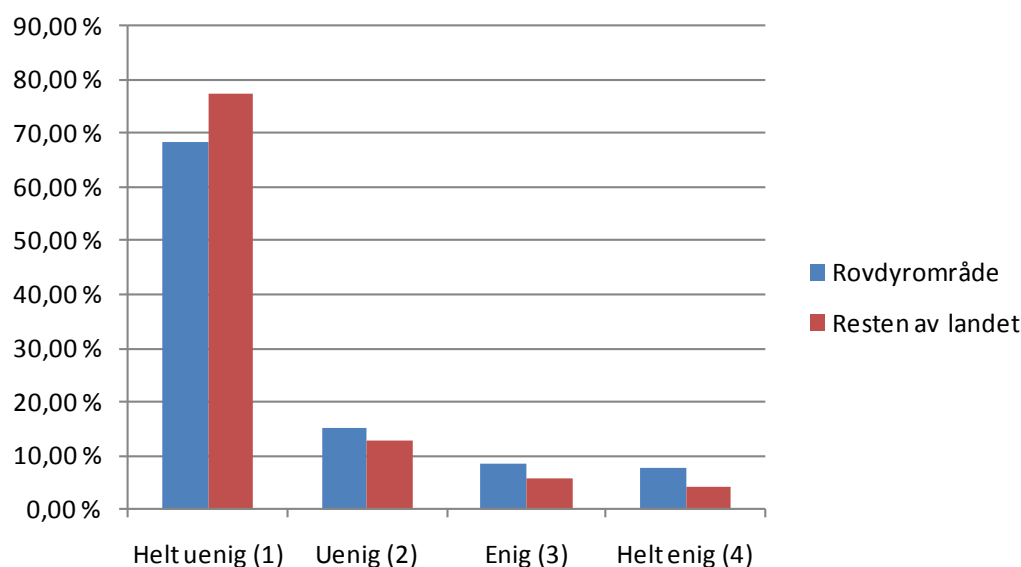
Figur 47. Syn på å gi sauebønder omstillingsmidler. Urbaniseringsgrad og rovdyrområder/resten av landet.

3.7.9 Ta ut moren og ungene fra hiet for å avlive dem (hiuttak)

Et solid flertall er mot denne type tiltak både i rovdymrådene og resten av landet (90,3 %). Av tabell 32 og figur 48 fremgår det at det likevel er en større andel i rovdymråder som mener at dette er et akseptabelt tiltak. For landet som helhet er dette tiltaket omtrent like lite populært som å bruke gift, se kap. 3.7.10

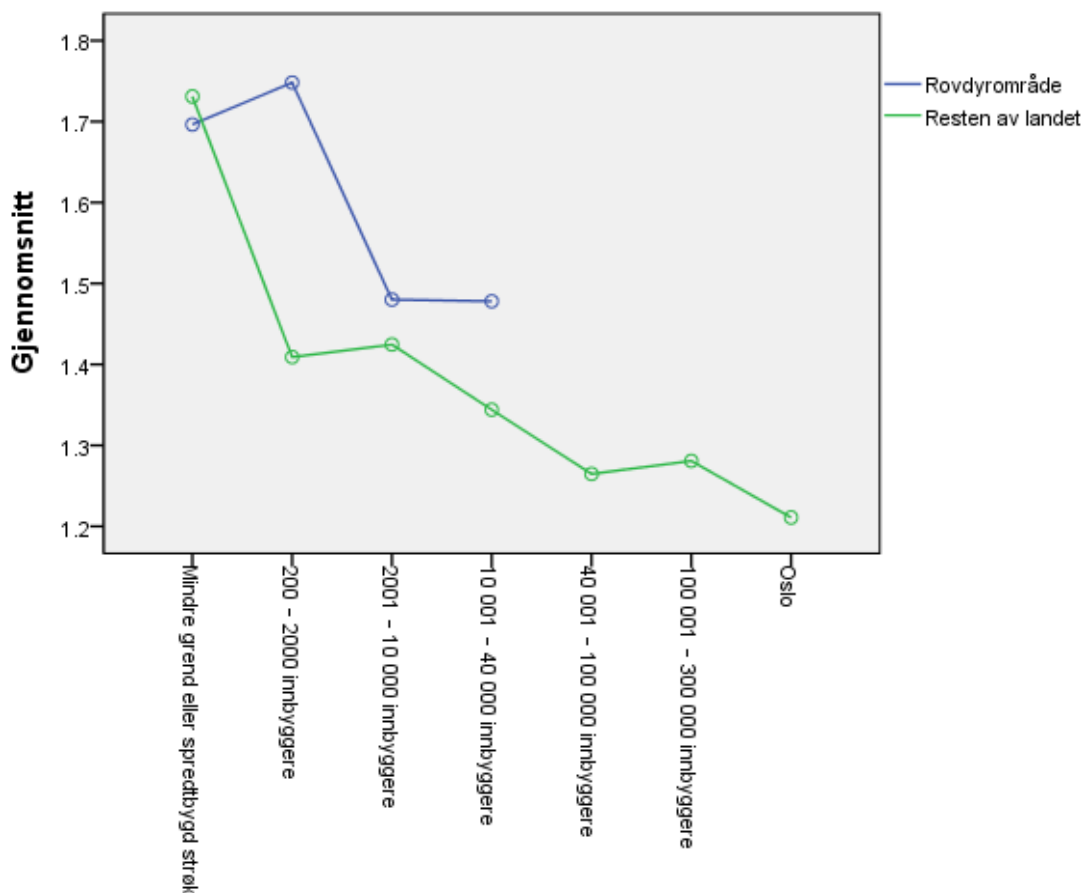
Tabell 32. Hvor uenig eller enig er du i følgende påstand? For å redusere problemene kan man ta moren og ungene ut av hiet for å avlive dem. For hele landet er tallene vektet etter kjønn, alder, utdanning og geografi.

	Hele landet (N = 3981)	Rovdymråder (N = 994).	Resten av landet (N = 2981)
Helt uenig (1)	77,7 %	68,5 %	77,4 %
Uenig (2)	12,8 %	15,0 %	12,9 %
Enig (3)	5,5 %	8,6 %	5,7 %
Helt enig (4)	4,0 %	7,9 %	4,0 %

Figur 48. Syn på å ta moren og ungene ut av hiet for å avlive dem. Rovdymråder og resten av landet.

Enigheten i å ta moren og ungene ut av hiet for å avlive dem er påvirket av både om man bor i et rovdymråde eller ikke og av størrelsen på bostedet. De som var mest uenig i å avlive moren og ungene er personer som bor i Oslo. Personer som bor i et rovdymråde på et tettsted med inntil 2000 innbygger var mest negative, sammen med de som bor i griseendte strøk utenfor rovdymrådene (figur 49). Ettersom dette tiltaket for tida bare er aktuelt for jerv, kan denne effekten kanskje delvis forklares av at flere kommuner med jerv og jervproblemer ikke er definert som "rovdymkommuner" i denne rapporten, slik vi har vært inne på før.

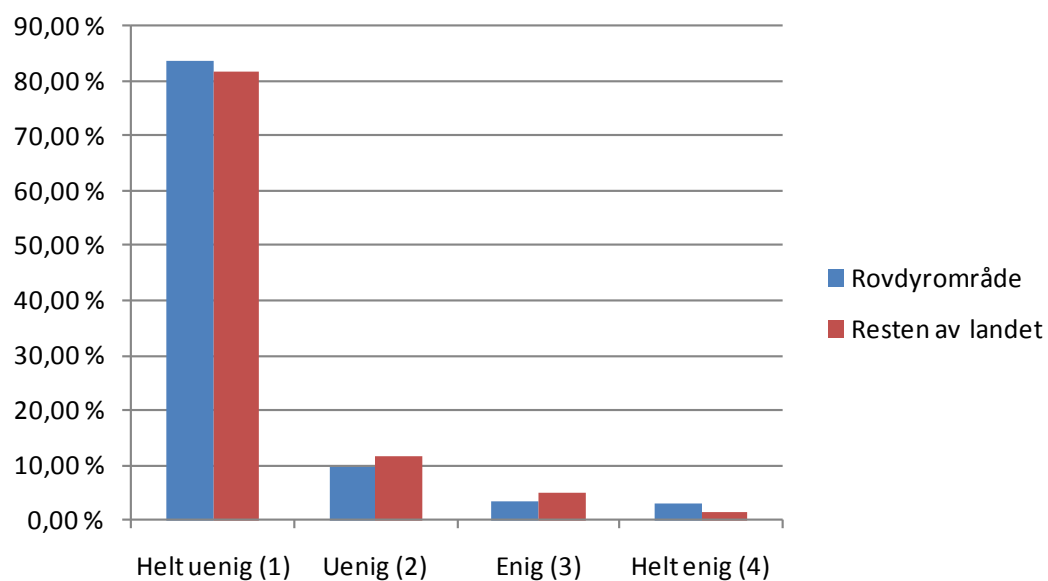
Figur 49. Syn på å ta moren og ungene ut av hiet for å avlive dem. Urbansieringsgrad og rovdryrområder /resten av landet.

3.7.10 Bruke gift for å drepe rovdyr

Når det gjelder det å bruke gift til å drepe rovdyr er det et klart flertall både blant dem som bor i rovdryrområder (93,4 %) og i resten av landet (93,4 %) som var uenige i at dette var et tiltak som skulle brukes, tabell 33 og figur 50. Dette er selvsagt heller ikke et aktuelt forvaltningstiltak, men er interessant for sammenligningens skyld.

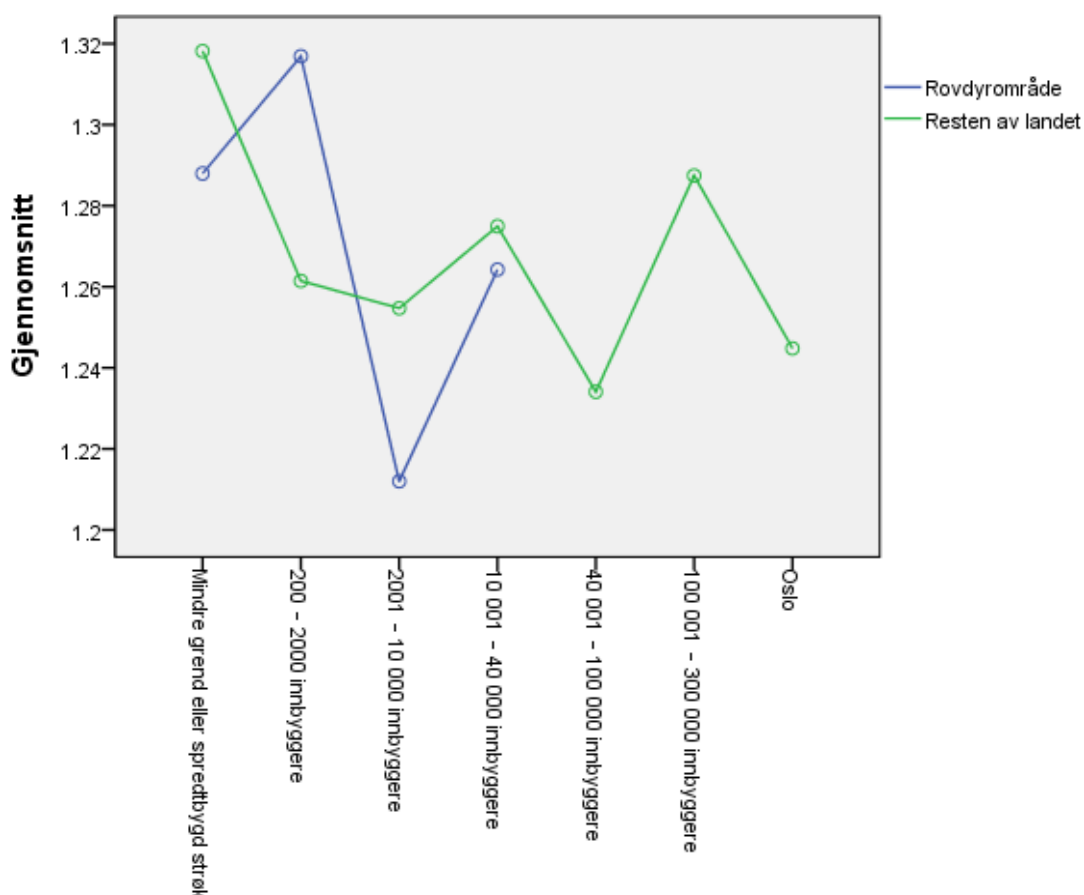
Tabell 33. Hvor uenig eller enig er du i følgende påstand? For å redusere problemene kan man bruke gift for å drepe rovdyr. For hele landet er tallene vektet etter kjønn, alder, utdanning og geografi.

	Hele landet (N = 3976)	Rovdyrområde (N = 992).	Resten av landet (N = 2984)
Helt uenig (1)	81,8 %	83,7 %	81,7 %
Uenig (2)	11,7 %	9,7 %	11,7 %
Enig (3)	4,9 %	3,5 %	5,0 %
Helt enig (4)	1,6 %	3,1 %	1,6 %

Figur 50. Syn på å bruke gift for å avlive rovdyr. Rovdyrområder og resten av landet.

Det var ingen klar effekt av bostedsvariablene på graden av enighet i å bruke gift for å ta livet av rovdyr for å redusere problemene, figur 51.

Figur 51. Syn på å bruke gift for å avlive rovdyr. Urbaniseringsgrad og rovdvyrområder/resten av landet.

4 Diskusjon

Denne studien støtter opp under funn fra mer enn ti år med intervjuundersøkelser i ulveområdene på Østlandet. Den bidrar til en viktig nyansering av et bilde som ofte tegnes av enkelte interessegrupper og i mediene, der by og bygd ensidig framstilles som motpoler i rovviltkonfliktene.

Vi finner at et betydelig flertall i befolkningen vil ha bestander av alle fire rovdyrarter som er minst på dagens nivå. Ganske mange ønsker større bestander, og det er flere som ønsker at bestandene skal økes enn som ønsker at de skal reduseres. En sammenligning med tall fra 2000 (Bjerke m.fl. 2002a) viser en tydelig mindre andel i 2010 enn i 2000 som ønsker reduserte bestander, og flere som ønsker en økning. Den klart største gruppa både i 2000 og i 2010 er de som mener at bestandene er omtrent passe store på undersøkelsestidspunktet – men vi må da huske at bestandene av alle store rovdyr unntatt gaupe er større i 2010 enn i 2000. Bestandstallene ble presentert for respondentene i begge undersøkelsene, og de som ønsker seg en økning i 2010 tar altså utgangspunkt i et høyere nivå enn de som svarte det samme i 2000.

I den studien vi rapporterer fra her (2010) var det også et klart flertall som mener at dagens politisk fastsatte bestandsmål er passe eller for lave. Det er flere som ønsker høyere bestandsmål enn det er som ønsker seg lavere.

Et knapt flertall i befolkningen sier at de "kanskje" eller "helt sikkert" kan godta å ha ulv i nærheten av der de bor, mens et stort flertall sier det samme for gaupe. Jerv og bjørn ligger mellom disse.

Også i distrikts-Norge sier et flertall at de vil ha bestander som er på dagens nivå eller større. Det gjelder alle artene inkludert ulv. Det samme mønstret avtegner seg for bestandsmål (at det bør være på dagens nivå eller høyere). Men det er jevnt over en mindre andel av befolkningen som gir uttrykk for positive holdninger til rovdyr i distriktene - dog aldri mindre enn halvparten. For landet sett under ett er det en ganske lineær sammenheng mellom holdninger og graden av urbanisering, og de aller mest positive holdningene finnes i Oslo.

Vi får bekreftet at den urban-rurale aksens spiller en rolle, og det er en klar tendens til at flere i urbane områder enn i distriktene ønsker større rovviltbestander og høyere bestandsmål. Nærhet til rovdyr har også betydning: Det er flere blant dem som bor i områder med rovdyr som vil redusere rovdyrbestandene og bestandsmålene, sammenlignet med det vi finner i områder uten rovdyr. Det betyr uten tvil at de mekanismene vi skisserte innledningsvis, som har blitt identifisert hovedsakelig i en rekke kvalitative studier (men også i noen kvantitative, se for eksempel Skogen & Thrane 2008), er operative. Rovviltkonfliktene handler dels om materielle ting som husdyr og jakt, om frykt og ubehag i utmarka, og dels om konflikter som går enda dypere, og som handler om strukturelle og kulturelle endringer i bygde-Norge som relativt store grupper opplever som truende. Og det stemmer at et natursyn der vern av natur står sentralt – det vil si vern mot menneskelig virksomhet som sees som skadelig – har et sterkere forfeste i urbane områder.

Men samtidig ser vi at de fleste også i distriktene, og til og med i rovdyrrområdene, ønsker bestander av alle de fire rovdyrartene som er minst på dagens nivå. Riktignok er dette flertallet mindre enn i mer urbane strøk, men det er der. Det betyr at mange, også i bygde-Norge og der det finnes rovdyr, har et mer nyansert syn på rovdyr enn en ofte kan få innrykk av i mediene og i det politiske ordsiftet. Vi må også selv ta et visst ansvar for å ha underkommunisert dette, fordi vi har vært mer interessert i å løfte fram perspektivet til grupper som både politisk, kulturelt og til dels økonomisk befinner seg i en marginal og presset situasjon, og der rovdyrmotstanden kan være sterk. De fleste (om ikke alle) våre publikasjoner har hatt et slikt fokus (se for eksempel Skogen og Krange 2003, Krange og Skogen 2007, Krange og Skogen 2010a,b). Men vi har observert, også i våre kvalitative studier, at en god del av dem som bor i

ulveområdene er positive til ulv og andre rovdyr (se Skogen 2001, Skogen & Haaland 2001, Figari & Skogen 2008, Skogen m. fl. 2010). Vi har sett at dette kan skyldes individuelle meningsforskjeller, men først og fremst at det er en tendens til at de som ikke har noen sterk kulturell forankring i tradisjonell utmarksbruk og fysisk ressursutnyttelse, lettere inntar en positiv holdning til rovdyr. De deler ofte med sine sambygdinge en kjærlighet til naturen der de bor, men de har ikke noe i mot å oppfatte den som villmark der menneskene spiller annenfiolin, og der de store rovdyra naturlig hører til. Noen av dem er også jegere, men ofte driver de med andre friluftaktiviteter som ikke handler om høsting. I likhet med mange av dem som har et tradisjonelt syn på bruken av utmarka, har de ofte valgt å bosette seg – eller bli boende – i utkantene på grunn av naturen der. Men det er også en del som bruker naturen lite, og som heller ikke er interessert i rovdyrsspørsmål i det hele tatt. I tidligere studier har vi sett tendenser til at det er en kohorteffekt inne i bildet: Yngre folk kan se ut til å være mer positive – eller mer likegyldige – til rovdyr enn eldre folk. Vi har også sett en effekt av sosial posisjon, utdanning og kulturell orientering: Det kan se ut til at en "middelklassekultur" disponerer for et positivt syn på rovdyr, også på bygda. Dette siste er også vist i kvantitative studier som har anvendt materialet fra 2000 (Skogen & Thrane 2008).

I denne rapporten har vi ikke gått inn på slike årsaksfaktorer, men vårt nye materiale gir oss rik anledning til å gjøre dette. Nettopp det vil vi komme tilbake til neste rapport. Men vår hypotese vil selvsagt være at slike faktorer, som vi har observert tidligere, kan bidra til å forklare at temmelig mange, også i bygdene, ønsker rovviltbestander av en viss størrelse og bestandsmål som er minst like høye som i dag. Dette forsterkes av at vi ser en tydelig urban-rural gradient også i rovdymrådene. Det er vanligere å ønske større bestander og høyere bestandsmål i mer urbane områder også der – om ikke så vanlig som på tilsvarende steder der det ikke finnes rovdyr i nærheten.

Vi har ennå ikke hatt mulighet til å undersøke om andelen som ønsker større bestander har økt fra 2000 til 2010 også i bygde-Norge, slik den tydelig har gjort i landet sett under ett. Dette vil vi også komme tilbake til. Men økningen er såpass stor – og nedgangen i den andre enden av skalaen tilsvarende stor – at vi finner liten grunn til å betvile dette. Det vil i så fall avspeile nettopp slike sosiale endringer som vi har vært inne på her, og som gjør seg tungt gjeldende også i distriktene. Hvis slike endringer medfører at flere ser positivt på rovdyr, betyr imidlertid ikke det at konfliktene avtar. Det kan bety at de bare forskyves fra å framstå som konflikter mellom byen og bygda til å bli tydeligere konflikter innad i lokalsamfunn i distriktene. Det kan også medføre at de gruppene som tradisjonelt har vært skeptiske til rovdyr, føler sin kultur og sin livsform enda mer presset enn i dag.

Et interessant funn i denne studien er at det i rovdymrådene jevnt over er flere enn ellers i landet som kan godta å ha alle arter av store rovdyr i nærheten av der de bor. Unntaket her er Oslo, der mange trolig signaliserer en grunnleggende positiv holdning til rovdyr ved å svare at de kan tenke seg rovdyr i nærheten – noe som for dem vil være et ganske hypotetisk spørsmål. Hvis vi ser bort fra Oslo: Hva kan det komme av at folk i rovdymrådene har en lavere terskel for rovdyr i nærheten? Det betyr trolig at de aksepterer rovdyr som en naturlig del av sine omgivelser, og at de er vant til å ha ville dyr – store og små – i nærheten. For dem er ikke dette noen "big deal" selv om det kan by på en del problemer. Men hvordan harmonerer dette med at flere der ønsker å redusere bestandene? Det er ikke nødvendigvis noen selvmotsigelse: I våre tidligere intervjuundersøkelser har de fleste som mener det er for mange rovdyr nå, understreket at de ikke er mot å ha rovdyr i Norge. De kan til og med godta dem i sitt eget område. Men ikke så mange som nå! Her er vi inne på et helt sentralt element i rovviltkonfliktene: Striden om bestandsstørrelsene og om hva som er gyldig kunnskap om rovdyr: Vitenskapelig (akademisk, abstrakt) kunnskap, eller praktisk erfaringskunnskap. Det er en utbredt oppfatning at det er mange flere rovdyr der ute enn forskerne vil ha det til (se Skogen m.fl. 2010). Derfor går det fint an å ønske lavere bestander enn nå, og samtidig akseptere rovdyr som en naturlig del av omgivelsene.

Å akseptere rovdyr i nærheten er ikke det samme som å aldri være redd. Det er jevnt over flere i rovdyrrområdene som er redd for å møte ulv og bjørn enn det er i andre deler av landet. En ganske naturlig årsak til dette er at sjansen for å oppleve det er mye større (selv om "rovdyrrområdene" i denne studien ikke er alene om å ha store rovdyr). Og ganske mange har enten opplevd slike møter, eller kjenner noe som har gjort det. Hva "redd" skal bety her er også litt uklart. Trolig er det ofte snakk om et ubehag eller en viss angst for å oppleve utrivelige situasjoner mer enn en frykt for å bli angrepet. Slike emosjoner er ikke nødvendigvis uforenlige med å godta at dyra er i nærheten. Som vi har sett, er det ganske mange som ønsker å beholde eller øke de rovdyrbestandene vi har, også i rovdyrrområdene. Hvis man ser sånn på det, og i tillegg godtar å ha dyra innpå seg, kan det godt hende at man også velger å "bite tenna sammen" og avfinne seg med at man av og til er litt nervøs når man går i skogen. En slik holdning må vi faktisk også kunne tilskrive en del Oslofolk, som ikke sjelden driver et aktivt friluftsliv langt fra hovedstaden. Syns man det er viktig at det finnes bjørn i villmarka, tåler man å være litt redd en gang i blant.

Det er selvsagt også sannsynlig at en god del av dem som svarer at de er redde ikke har svart at de kunne godta bjørn og ulv i nærheten. Det er mange nok i hver kategori til at overlapp kan være beskjedent. Dette kan undersøkes, men det har vi foreløpig ikke hatt mulighet til. I forlengelsen av dette poenget kan det imidlertid nevnes at tidligere forskning har indikert at det å fortelle om frykt kan inngå i en generell negativ virkelighetsbeskrivelse. Vi har alle en tendens til å "velge" å være redd for det vi ser på som mest truende på et kulturelt og moralsk plan – ikke nødvendigvis det som representerer størst risiko rent statistisk (Bjerke m.fl. 2002b). En av de mest interessante observasjonene er at det ikke er i de mest grisgrendte delene av rovdyrrområdene – der rovdyr kommer tettest innpå folk – at det er flest som vil ha mindre bestander og lavere bestandsmål. I de små tettstedene, med inntil 200 innbyggere, innefor rovdyrrområdene, er det langt flere som er ønsker å redusere rovviltbestandene. Denne kategorien er gjerne den som har størst andel "rovdyrnegative" uansett hvordan vi har spurt. Hva kan denne forskjellen komme av? Vi kan peke på to faktorer som nok gjør seg gjeldende, hvorav i hvert fall den første er godt beskrevet i publikasjoner fra kvalitative studier (Figari & Skogen 2008, Skogen m.fl. 2010). De som bor i virkelig grisgrendte strøk har som oftest gjort noen aktive og av og til vanskelige valg: De valgt å bo "midt i naturen" selv om det sjelden er enkleste løsning. Noen har valgt å klore seg fast på hjemplassen mens andre har flyttet dit for å bo i nærkontakt med naturen. Folk som verdsetter naturen på denne måten, vil rimeligvis ofte også verdsette alle dens arter, inkludert store rovdyr. Og om de kan ha et ambivalent forhold til å ha dem på tunet, for ikke å snakke om i sauebesetningen, så kan de likevel se at de har sin plass der. Men de er heller ikke negative til å skyte rovdyr hvis det trengs, igjen et uttrykk for en "matter-of-fact"-innstilling.

I de små tettstedene er det også en reell sjanse for å støte på store rovdyr, enten blant husene eller i forbindelse med nærfriluftsliv. Men her er det nok en god del som ikke er full så dedikerte til "villmarka": Det kan ikke aksepteres at ville dyr invaderer menneskenes enemerker (som inkluderer både byggefeltet og den temmede utmarka) på den måten. Men det gjør de jo faktisk, og det er en realitet som folk må forholde seg til uten å ønske det.

Når det gjelder overordnede prinsipper i rovviltforvaltningen, så vel som konkrete forvaltningstiltak, ser vi at det i befolkningen er betydelig tilslutning til en del prinsipper og viktige tiltak som inngår i dagens forvaltningsregime. Befolkningen er imidlertid også ganske splittet når det gjelder noen tiltak, og noen har jevnt over lav tilslutning. Det er også noen forskjeller som er verdt å merke seg mellom rovdyrrområder og resten av landet, og langs en urban-rural akse, når det gjelder rangering av tiltak.

Vi kan ikke diskutere alt dette her, og oppslutningen om ulike tiltak er omtalt tidligere i rapporten. Men vi kan merke oss at følgende prinsipper og tiltak har betydelig tilslutning, både i og utenfor rovdyrrområder, og i by og bygd: Norge skal oppfylle sine internasjonale forpliktelser når det gjelder rovdyrvern, det bør gis belønning for å melde fra om ulovlig jakt, det bør gis full kompensasjon for husdyrtap, gjerder bør brukes for å holde rovdyr vekk fra husdyr, det bør

være soner for rovdyr og radiomerking kan brukes. Selvsagt har mange forholdt seg til disse utsagnene uten særlig mye kunnskap om verken størrelsen på soner eller effekter av gjerder, for eksempel, men det viser likevel at folk jevnt over slutter seg til prinsippene som utsagnene uttrykker. Vi ser imidlertid at det er noen forskjeller mellom de ulike områdene her: Både gjerder og soner er mindre populære i rovdyrområdene enn i resten av landet, og i distriktene i forhold til i mer urbane områder. Soner er tydelig mindre populært i grisgrendte strøk innenfor rovdyrområdene enn noen andre steder, inkludert de små tettstedene. Resultater fra tidligere intervjuundersøkelser tyder på mange som bor i ulveområdene synes det er urettferdig at de skal ta hele belastningen (også mange som er for ulv erkjenner at det er en belastning for lokalsamfunnet) mens andre slipper unna, eller de mener at det er for små områder for ulven (se Skogen m.fl. 2010). Gjerder kan være kontroversielle i rovdyrområdene av to hovedgrunner: De store innhegningene med strømgjerder i utmark hindrer fri ferdsel og er et problem for jakt og vilt, og de er betydelige naturinngrep (ofte med kjørevei rundt). Eller de er sterke symboler på et nederlag for utmarksbeite, som tvinges inn bak høye gjerder fordi rovdyra vinner fram.

Vi kan også merke oss, i forbindelse med spørsmålet om soner, at en stor andel av befolkningen mener at alle rovdyrartene bør få leve i hele landet.

Det er svært liten oppslutning om hiuttak, men i rovdyrområdene og i distriktene generelt er den noe høyere. Dette må imidlertid betraktes som et meget upopulært tiltak i brede lag av befolkningen, faktisk på linje med bruk av gift (som jo ikke er aktuelt som forvaltningstiltak i dag). Dette tiltaket blir ikke avvist like kategorisk i grisgrendte strøk utenfor det vi har definert som rovdyrområder i denne rapporten. Her ser vi kanskje en effekt av nettopp denne inndelingen, som ikke fanger opp alle områder med tap av sau og rein til jerv. Jerv er den arten der hiuttak er aktuelt i dag.

Tiltak der befolkningen deler seg mer i to er flytting av sauebesetninger, omstillingsmidler i landbruket, å skyte rovdyr (både generelt og som nødverge) samt å holde sau og ulv i forskjellige områder. Det er ganske mange også i rovdyrområder, og i distriktene, som ikke støtter slike tiltak. Det er særlig verdt å merke seg at å skyte rovdyr for avhjelpe problemene bare støttes av et flertall i de aller mest grisgrendte strøk og i små tettsteder innenfor rovdyrområdene.

Det er en generelt større oppslutning om "rovdyrbegrensende" tiltak i rovdyrområdene og i distriktene, mens "rovdyrvennlige" forvaltningsprinsipper og -tiltak er mindre populære, sammenlignet med ikke-rovdyrområder og urbane strøk. Vi kan ikke diskutere alle enkelttiltak i forhold til dette, men konstaterer at dette er en tydelig, om ikke alltid like sterk, gjennomgående tendens. Når det gjelder opplutningen om enkelttiltak, viser vi til de aktuelle stedene i rapporten. Og vi mener at de generelle forklaringene som er antydnet ovenfor når det gjelder effekten av den urban-rurale dimensjonen og av å bo i rovdyrområder, også kan kaste lys over de forskjellene vi ser her.

Referanser

- Bjerke, T., K. Skogen og B.P. Kaltenborn (2002a) *Nordmenns holdninger til store rovpattedyr. Resultater fra en spørreskjemaundersøkelse*. NINA Oppdragsmelding 768. Trondheim: NINA.
- Bjerke, T., E. Røskaft, K. Skogen og S. Torgersen (2002b) Hva påvirker folks frykt for ulven? In J.D.C. Linnell and T. Bjerke (eds.) *Frykten for ulven. En tverrfaglig utredning*. NINA Oppdragsmelding 722. Trondheim: NINA.
- Ericsson, G og C. Sandström (2009) Om svenskars innstilling til rovdjur og rovdjurspolitikk. Rapport 2009:1. Umeå: Sveriges lantbruksuniversitet.
- Figari, H. og K. Skogen (2008) *Konsensus i konflikt. Sosiale representasjoner av ulv*. NINA Rapport 391. Oslo: NINA.
- Kleiven, J., T. Bjerke, et al. (2004). "Factors influencing the social acceptability of large carnivore behaviours." *Biodiversity and Conservation* 13(9): 1647-1658.
- Krange, O. and K. Skogen (2007) Reflexive Tradition. Young Working-Class Hunters between Wolves and Modernity. *Young. Nordic Journal of Youth Research*. 15(3), 215-233.
- Krange, O. and K. Skogen. (2010a) The Hammertown mechanism. Cultural resistance and political marginalization. In T. Dunk (ed.) *Transitions in Marginal Zones in the Age of Globalization: Case Studies from the North and South*, 223-248. Thunder Bay: Lakehead University Centre for Northern Studies.
- Krange, O. and K. Skogen (2010b) When the lads go hunting. The 'Hammertown mechanism' and the conflict over wolves in Norway. Innsendt til *Ethnography*.
- Røskaft, E., T. Bjerke, et al. (2003). "Patterns of self-reported fear towards large carnivores among the Norwegian public." *Evolution and Human Behavior* 24(3): 184-198.
- Skogen, K. (2001) Who's Afraid of the Big, Bad Wolf? Young People's Responses to the Conflicts over Large Carnivores in Eastern Norway. *Rural Sociology*, 66(2), 203-226.
- Skogen, K. and O. Krange (2003) A Wolf at the Gate: The Anti-Carnivore Alliance and the Symbolic Construction of Community. *Sociologia Ruralis*, 43 (3), 309-325.
- Skogen, K. and C. Thrane (2008) Wolves in context. Using survey data to situate attitudes within a wider cultural framework. *Society and Natural Resources*, 21(1), 17 – 33.
- Skogen, K. og H. Haaland (2001) *En ulvehistorie fra Østfold. Samarbeid og konflikter mellom forvaltning, forskning og lokalbefolkning*. NINA fagrapport 052. Lillehammer: NINA.
- Skogen, K., H. Figari og O. Krange (2010) Meninger om rovviltforvaltning. Erfaringer fra tre kommuner på Østlandet. NINA Rapport 607, Oslo: NINA.
- Skuland, S. og K. Skogen (2009) *Rovdyr og landskap. Rovdyras plass i ulike landskapsforståelser*. NINA Rapport 491, Oslo: NINA.

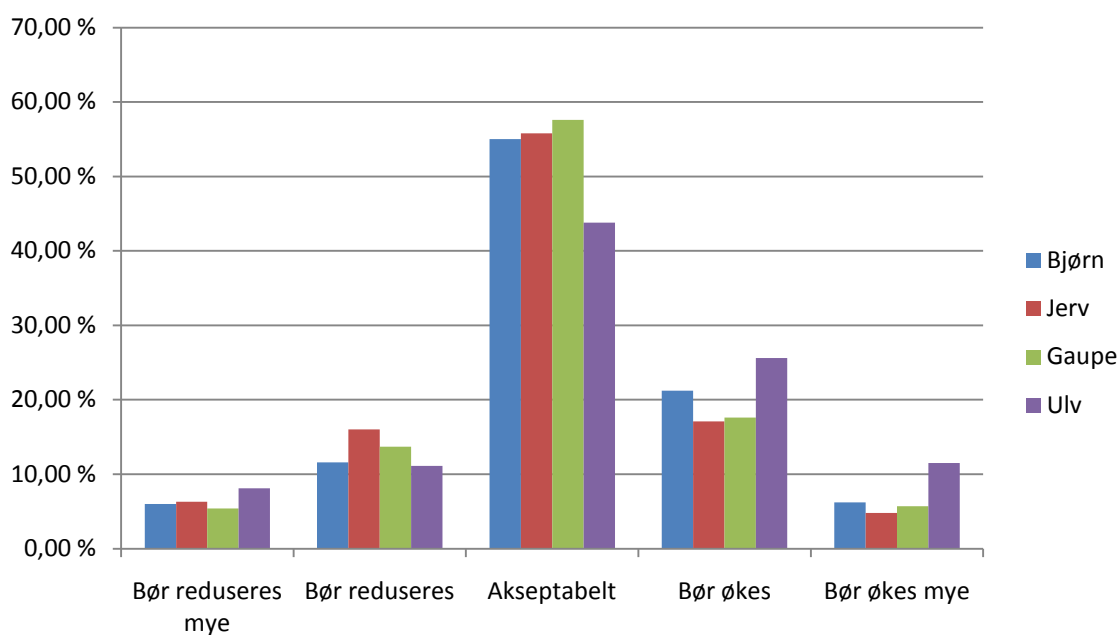
Vedlegg

Vedlegg 1: Bestandsmål

Stortinget bestemmer målsettingene for hvor mange rovdyr vi skal ha her i landet. Bestandsmålene uttrykkes i antall ynglinger pr år (hunndyr som føder ungekull).

Tabell 34. Hva synes du om bestandsmålene, som Stortinget har vedtatt at vi skal ha i Norge? Bestandsmålene uttrykkes i antall ynglinger pr år (hunndyr som føder ungekull). Tall fra hele landet.

Holding til bestandsmål	Bjørn 15 ynglinger N = 3980	Jerv 39 ynglinger N = 3979	Gaupe 65 ynglinger N = 3973	Ulv 3 ynglinger. N = 3969
Bør reduseres mye	5,2 %	5,9 %	5,6 %	6,7 %
Bør reduseres	11,0 %	16,2 %	14,5 %	8,7 %
Akseptabelt	57,0 %	58,7 %	59,8 %	45,2 %
Bør økes	20,7 %	14,6 %	15,1 %	27,3 %
Bør økes mye	6,1 %	4,7 %	4,9 %	12,0 %

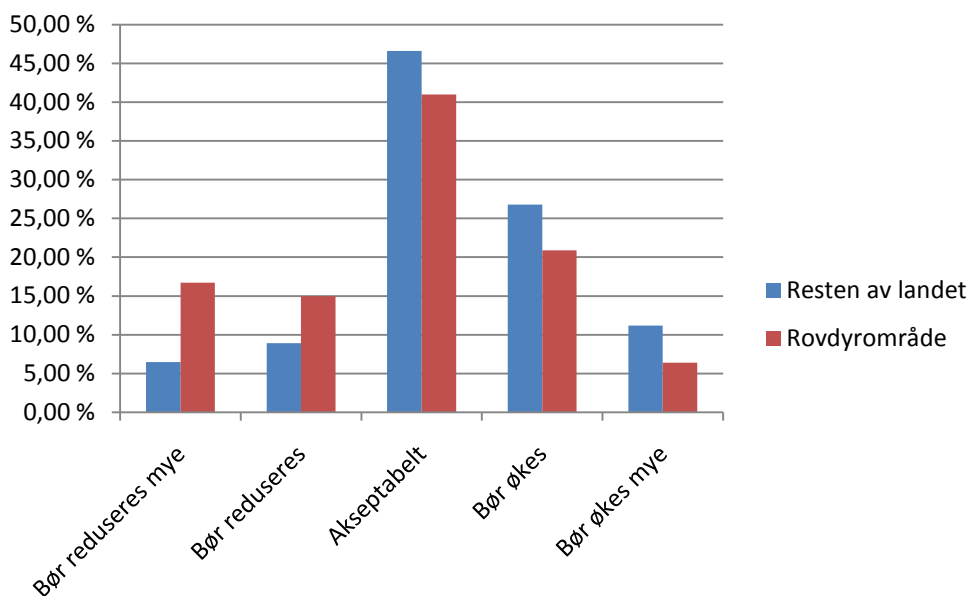

Figur 52. Hva synes du om bestandsmålene, som Stortinget har vedtatt at vi skal ha i Norge?

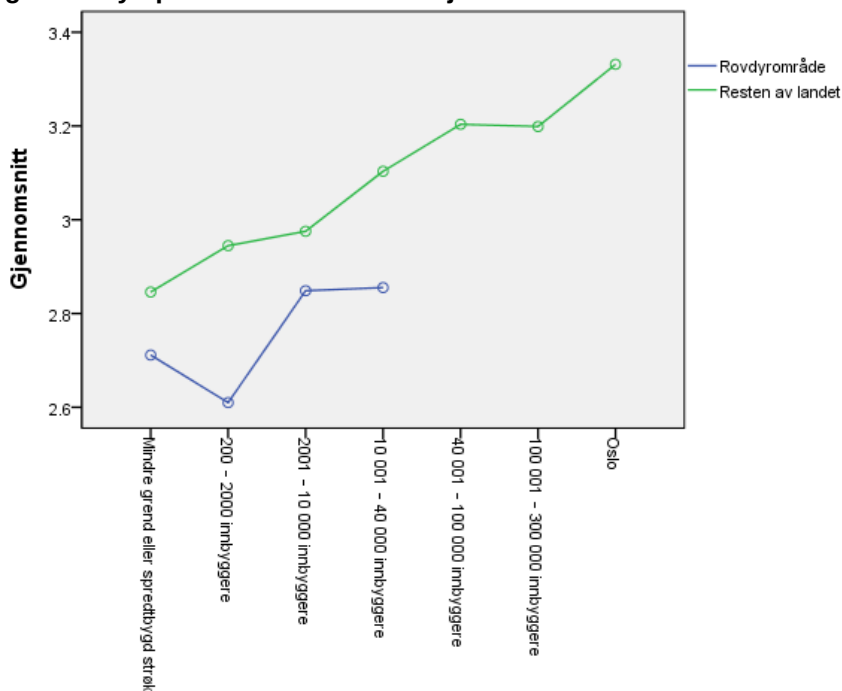
Bjørn

Tabell 35. Holdinger til bestandsmålet for bjørn. Resten av landet (N = 2980) og Rovdyrområde (N = 994).

	Resten av landet	Rovdyrområde
Bør reduseres mye	5,1 %	11,3 %
Bør reduseres	11,4 %	18,5 %
Akseptabelt	57,7 %	53,5 %
Bør økes	20,3 %	13,6 %
Bør økes mye	5,5 %	3,1 %

Figur 53. Syn på bestandsmålet for bjørn.

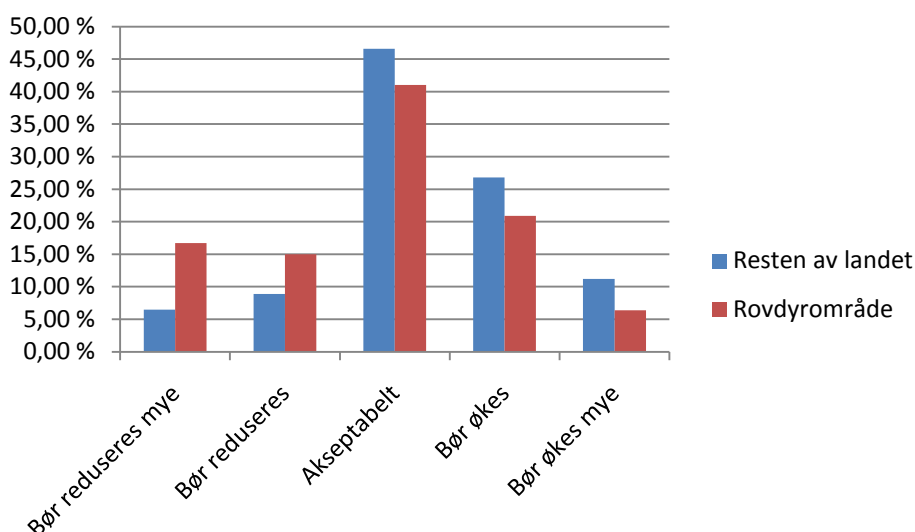

Figur 54. Effekten av hvor man bor på holdingen til bestandsmålet for bjørn i Norge.

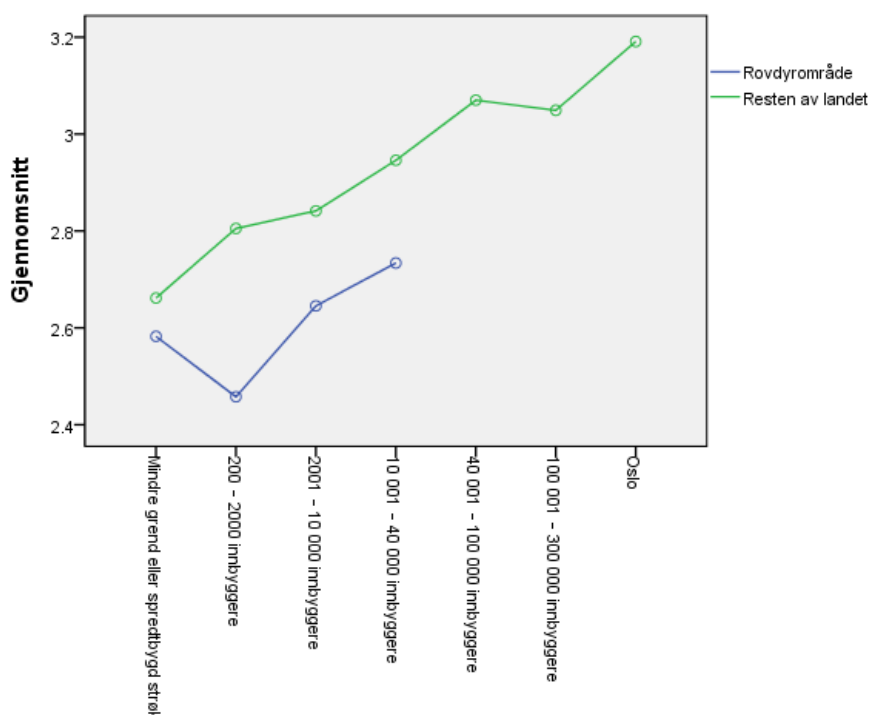
Jerv

Tabell 36. Holdinger til bestandsmålet for jerv. Resten av landet (N = 2984) og Rovdyrområde (N = 995).

	Resten av landet	Rovdyrområde
Bør reduseres mye	5,9 %	11,8 %
Bør reduseres	16,5 %	24,7 %
Akseptabelt	58,6 %	53,4 %
Bør økes	14,6 %	8,3 %
Bør økes mye	4,4 %	1,8 %

Figur 55. Syn på bestandsmålet for jerv.

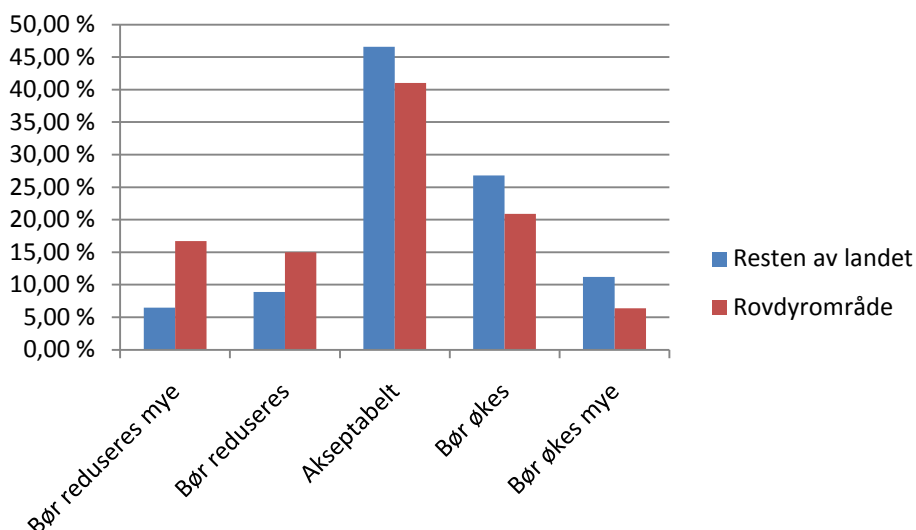

Figur 56. Effekten av hvor man bor på holdingen til bestandsmålet for jerv i Norge.

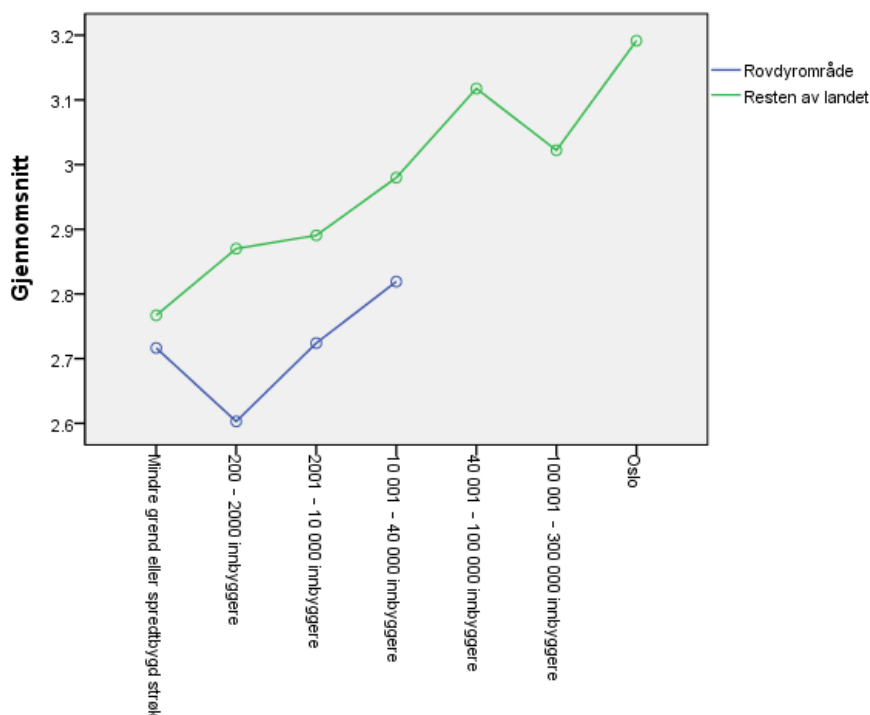
Gaupe

Tabell 37. Holdinger til bestandsmålet for gaupe. Resten av landet (N = 2980) og Rovdyrområde (N = 993).

	Resten av landet	Rovdyrområde
Bør reduseres mye	5,6 %	9,9 %
Bør reduseres	14,8 %	20,9 %
Akseptabelt	59,5 %	56,7 %
Bør økes	15,4 %	10,6 %
Bør økes mye	4,7 %	1,9 %

Figur 57. Holdinger til bestandsmålet for gaupe.

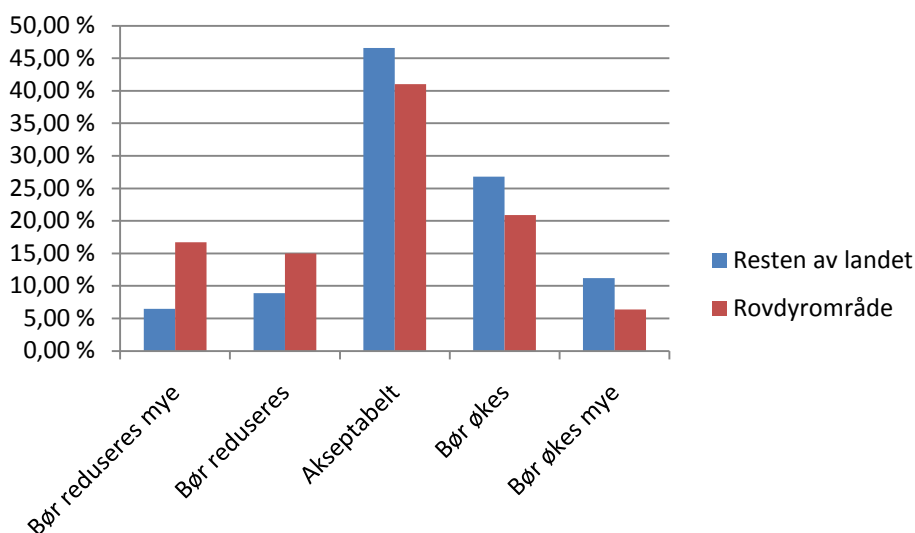

Figur 58. Effekten av hvor man bor på holdingen til bestandsmålet for gaupe i Norge.

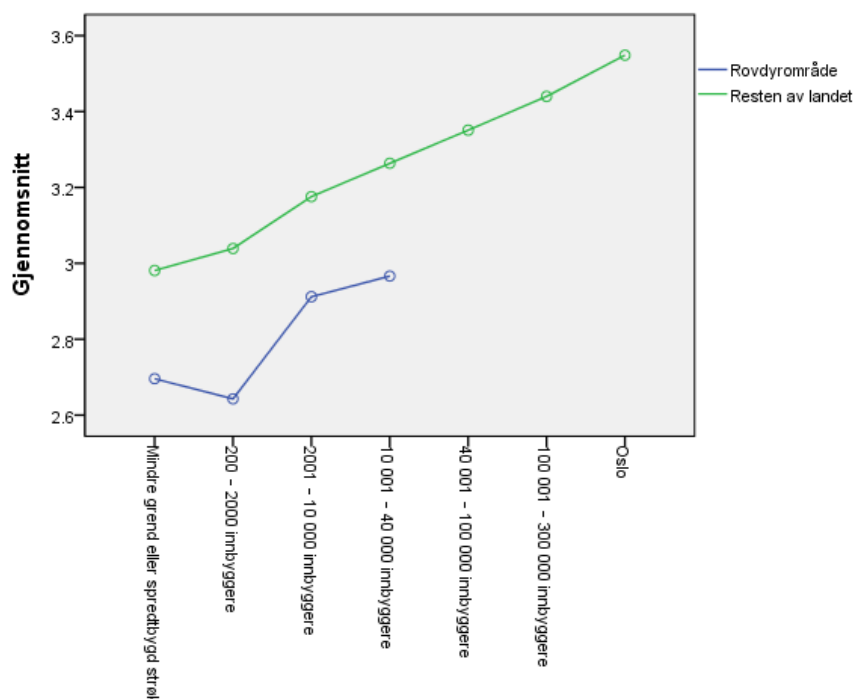
Ulv

Tabell 38. Holdinger til bestandsmålet for ulv. Resten av landet (N = 2977) og Rovdyrområde (N = 992).

	Resten av landet	Rovdyrområde
Bør reduseres mye	6,5 %	16,7 %
Bør reduseres	8,9 %	15,0 %
Akseptabelt	46,6 %	41,0 %
Bør økes	26,8 %	20,9 %
Bør økes mye	11,2 %	6,4 %

Figur 59. Holdinger til bestandsmålet for ulv.

Figur 60. Effekten av hvor man bor på holdingen til bestandsmålet for ulv i Norge.

Vedlegg 2: Univariat variansanalyse (ANOVA)

Bestandsnivå

Tabell 39. UNIVARIAT VARIANSANALYSE (ANOVA). Effekten av hvor man bor på synet på bestandsnivået for bjørn i Norge.

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	p-verdi
Corrected Model	178,163 ^a	10	17.816	22.474	.000
Intercept	23234,563	1	23234.563	29308.295	.000
Område	26,603	1	26.603	33.557	.000
Størrelse på bosted	92,588	6	15.431	19.465	.000
Område * Størrelse på bosted	4,533	3	1.511	1.906	.126
Error	3129,832	3948	.793		
Total	38963,000	3959			
Corrected Total	3307,996	3958			

a. $R^2_{adj.} = ,051$

Tabell 40. UNIVARIAT VARIANSANALYSE (ANOVA). Effekten av hvor man bor på synet på bestandsnivået for jerv i Norge.

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	p-verdi
Corrected Model	165,536 ^a	10	16,554	22,244	,000
Intercept	21618,040	1	21618,040	29049,748	,000
Område	18,486	1	18,486	24,841	,000
Størrelse på bosted	90,745	6	15,124	20,323	,000
Område * Størrelse på bosted	6,134	3	2,045	2,748	,041
Error	2934,274	3943	,744		
Total	36222,000	3954			
Corrected Total	3099,811	3953			

a. $R^2_{adj.} = ,061$

Tabell 41. UNIVARIAT VARIANSANALYSE (ANOVA). Effekten av hvor man bor på synet på bestandsnivået for gaupe i Norge.

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	p-verdi
Corrected Model	94,191 ^a	10	9,419	12,796	,000
Intercept	23309,215	1	23309,215	31665,225	,000
Område	7,212	1	7,212	9,797	,002
Størrelse på bosted	56,572	6	9,429	12,809	,000
Område * Størrelse på bosted	3,855	3	1,285	1,746	,155
Error	2902,497	3943	,736		
Total	38152,000	3954			
Corrected Total	2996,689	3953			

a. $R^2_{adj.} = ,029$

Tabell 42. UNIVARIAT VARIANSANALYSE (ANOVA). Effekten av hvor man bor på synet på bestandsnivået for ulv i Norge.

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	p-verdi
Corrected Model	290,335a	10	29,033	26,413	,000
Intercept	23928,904	1	23928,904	21768,898	,000
Område	64,655	1	64,655	58,819	,000
Størrelse på bosted	124,120	6	20,687	18,819	,000
Område * Størrelse på bosted	3,256	3	1,085	,987	,398
Error	4332,043	3941	1,099		
Total	42007,000	3952			
Corrected Total	4622,378	3951			

a. $R^2_{adj} = ,060$

Bestandsmål

Tabell 43. UNIVARIAT VARIANSANALYSE (ANOVA). Effekten av hvor man bor på synet på bestandsmålet for bjørn i Norge.

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	p-verdi
Corrected Model	140,536a	10	14,054	18,859	,000
Intercept	23566,722	1	23566,722	31625,737	,000
Område	24,374	1	24,374	32,708	,000
Størrelse på bosted	67,045	6	11,174	14,995	,000
Område * Størrelse på bosted	3,673	3	1,224	1,643	,177
Error	2940,462	3946	,745		
Total	39230,000	3957			
Corrected Total	3080,998	3956			

a. $R^2_{adj} = ,043$ **Tabell 44. UNIVARIAT VARIANSANALYSE (ANOVA). Effekten av hvor man bor på synet på bestandsmålet for jerv i Norge.**

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	p-verdi
Corrected Model	147,060a	10	14,706	20,809	,000
Intercept	21294,048	1	21294,048	30130,899	,000
Område	23,862	1	23,862	33,764	,000
Størrelse på bosted	73,438	6	12,240	17,319	,000
Område * Størrelse på bosted	3,774	3	1,258	1,780	,149
Error	2788,002	3945	,707		
Total	35631,000	3956			
Corrected Total	2935,062	3955			

a. $R^2_{adj} = ,048$

Tabell 45. UNIVARIAT VARIANSANALYSE (ANOVA). Effekten av hvor man bor synet på bestandsmålet for gaupe i Norge.

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	p-verdi
Corrected Model	94,954a	10	9,495	13,508	,000
Intercept	22256,788	1	22256,788	31662,192	,000
Område	14,212	1	14,212	20,217	,000
Størrelse på bosted	49,613	6	8,269	11,763	,000
Område * Størrelse på bosted	2,467	3	,822	1,170	,320
Error	2768,901	3939	,703		
Total	36701,000	3950			
Corrected Total	2863,855	3949			

a. $R^2_{adj} = ,031$ **Tabell 46. UNIVARIAT VARIANSANALYSE (ANOVA). Effekten av hvor man bor på synet på bestandsmålet for ulv i Norge.**

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	p-verdi
Corrected Model	234,362a	10	23,436	22,663	,000
Intercept	25414,930	1	25414,930	24576,661	,000
Område	52,590	1	52,590	50,855	,000
Størrelse på bosted	103,745	6	17,291	16,720	,000
Område * Størrelse på bosted	1,138	3	,379	,367	,777
Error	4069,216	3935	1,034		
Total	43945,000	3946			
Corrected Total	4303,579	3945			

a. $R^2_{adj} = ,052$

Rovdyr i nærheten av bostedet

Tabell 47. UNIVARIAT VARIANSANALYSE (ANOVA). Effekten av hvor man bor på om man kunne godta bjørn i nærheten.

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	p-verdi
Corrected Model	35,302 ^a	10	3,530	3,019	,001
Intercept	18883,738	1	18883,738	16149,789	,000
Område	13,597	1	13,597	11,628	,001
Størrelse på bosted	19,127	6	3,188	2,726	,012
Område * Størrelse på bosted	3,675	3	1,225	1,048	,370
Error	4547,357	3889	1,169		
Total	31401,000	3900			
Corrected Total	4582,659	3899			

a. $R^2_{\text{adj.}} = ,005$

Tabell 48. UNIVARIAT VARIANSANALYSE (ANOVA). Effekten av hvor man bor på om man kunne godta jerv i nærheten.

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	p-verdi
Corrected Model	31,444 ^a	10	3,144	2,885	,001
Intercept	20929,643	1	20929,643	19200,069	,000
Område	8,346	1	8,346	7,656	,006
Størrelse på bosted	23,109	6	3,852	3,533	,002
Område * Størrelse på bosted	2,952	3	,984	,903	,439
Error	4213,166	3865	1,090		
Total	34572,000	3876			
Corrected Total	4244,610	3875			

a. $R^2_{\text{adj.}} = ,005$

Tabell 49. UNIVARIAT VARIANSANALYSE (ANOVA). Effekten av hvor man bor på om man kunne godta gaupe i nærheten.

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	p-verdi
Corrected Model	21,405 ^a	10	2,140	2,125	,020
Intercept	25147,060	1	25147,060	24961,463	,000
Område	9,617	1	9,617	9,546	,002
Størrelse på bosted	9,070	6	1,512	1,500	,174
Område * Størrelse på bosted	,656	3	,219	,217	,885
Error	3930,005	3901	1,007		
Total	39968,000	3912			
Corrected Total	3951,410	3911			

a. $R^2_{\text{adj.}} = ,003$

Tabell 50. UNIVARIAT VARIANSANALYSE (ANOVA). Effekten av hvor man bor på om man kunne godta ulv i nærheten.

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	p-verdi
Corrected Model	40,315 ^a	10	4,032	3,195	,000
Intercept	17991,575	1	17991,575	14258,286	,000
Område	,496	1	,496	,393	,531
Størrelse på bosted	37,509	6	6,251	4,954	,000
Område * Størrelse på bosted	2,141	3	,714	,566	,638
Error	4907,268	3889	1,262		
Total	31270,000	3900			
Corrected Total	4947,584	3899			

a. $R^2_{adj.} = ,006$

Frykt

Tabell 51. UNIVARIAT VARIANSANALYSE (ANOVA). Effekten av hvor man bor på om man redd for å møte bjørn i naturen.

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	p-verdi
Corrected Model	8,926 ^a	10	,893	3,790	,000
Intercept	448,445	1	448,445	1903,901	,000
Område	6,641	1	6,641	28,193	,000
Størrelse på bosted	2,466	6	,411	1,745	,106
Område * Størrelse på bosted	,814	3	,271	1,153	,326
Error	933,916	3965	,236		
Total	1537,000	3976			
Corrected Total	942,843	3975			

a. $R^2_{\text{adj.}} = ,007$

Tabell 52. UNIVARIAT VARIANSANALYSE (ANOVA). Effekten av hvor man bor på om man redd for å møte jerv i naturen.

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	p-verdi
Corrected Model	3,089 ^a	10	,309	2,546	,005
Intercept	41,489	1	41,489	341,931	,000
Område	,688	1	,688	5,668	,017
Størrelse på bosted	1,029	6	,171	1,413	,206
Område * Størrelse på bosted	,176	3	,059	,482	,695
Error	390,705	3220	,121		
Total	459,000	3231			
Corrected Total	393,794	3230			

a. $R^2_{\text{adj.}} = ,005$

Tabell 53. UNIVARIAT VARIANSANALYSE (ANOVA). Effekten av hvor man bor på om man redd for å møte gaupe i naturen.

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	p-verdi
Corrected Model	2,428 ^a	10	,243	1,735	,067
Intercept	56,273	1	56,273	402,091	,000
Område	,690	1	,690	4,931	,026
Størrelse på bosted	1,049	6	,175	1,250	,278
Område * Størrelse på bosted	,064	3	,021	,153	,928
Error	450,642	3220	,140		
Total	545,000	3231			
Corrected Total	453,070	3230			

a. $R^2_{\text{adj.}} = ,002$

Tabell 54. UNIVARIAT VARIANSANALYSE (ANOVA). Effekten av hvor man bor på om man redd for å møte ulv i naturen.

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	p-verdi
Corrected Model	3,469 ^a	10	,347	1,565	,111
Intercept	271,133	1	271,133	1223,563	,000
Område	2,627	1	2,627	11,857	,001
Størrelse på bosted	1,112	6	,185	,836	,542
Område * Størrelse på bosted	,941	3	,314	1,415	,236
Error	713,529	3220	,222		
Total	1074,000	3231			
Corrected Total	716,997	3230			

a. $R^2_{\text{adj.}} = ,002$

Hvordan skal Norge forvalte de fire store rovdyrene?

Tabell 55. UNIVARIAT VARIANSANALYSE (ANOVA). Effekten av hvor man bor på holdingen til at Norge skal oppfylle internasjonale avtaler om å beskytte store rovdyr.

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	p-verdi
Corrected Model	150,287 ^a	10	15,029	19,041	,000
Intercept	26752,408	1	26752,408	33894,120	,000
Område	29,048	1	29,048	36,803	,000
Størrelse på bosted	76,718	6	12,786	16,200	,000
Område * Størrelse på bosted	15,270	3	5,090	6,449	,000
Error	3119,288	3952	,789		
Total	44470,000	3963			
Corrected Total	3269,575	3962			

a. $R^2_{adj.} = ,044$

Tabell 56. UNIVARIAT VARIANSANALYSE (ANOVA). Effekten av hvor man bor på holdingen til at man burde få belønning for å melde fra om ulovlig rovdyrjakt.

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	p-verdi
Corrected Model	118,185 ^a	10	11,819	11,625	,000
Intercept	23673,925	1	23673,925	23285,325	,000
Område	11,642	1	11,642	11,451	,001
Størrelse på bosted	68,090	6	11,348	11,162	,000
Område * Størrelse på bosted	7,071	3	2,357	2,318	,074
Error	4014,903	3949	1,017		
Total	40297,000	3960			
Corrected Total	4133,089	3959			

a. $R^2_{adj.} = ,026$

Tabell 57. UNIVARIAT VARIANSANALYSE (ANOVA). Effekten av hvor man bor på holdingen til at folk som holder dyr skal ha full økonomisk kompensasjon for dyr som blir drept av rovdyr.

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	p-verdi
Corrected Model	153,315 ^a	10	15,332	19,669	,000
Intercept	24145,739	1	24145,739	30976,824	,000
Område	6,589	1	6,589	8,453	,004
Størrelse på bosted	112,718	6	18,786	24,101	,000
Område * Størrelse på bosted	3,371	3	1,124	1,442	,229
Error	3081,275	3953	,779		
Total	37491,000	3964			
Corrected Total	3234,590	3963			

a. $R^2_{adj.} = ,045$

Tabell 58. UNIVARIAT VARIANSANALYSE (ANOVA). Effekten av hvor man bor på holdingen til folk bør ha rett til å avlive rovdyr for å beskytte egne dyr.

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	p-verdi
--------	-------------------------	----	-------------	---	---------

Corrected Model	186,015a	10	18,601	19,107	,000
Intercept	20345,574	1	20345,574	20898,290	,000
Område	27,106	1	27,106	27,842	,000
Størrelse på bosted	99,313	6	16,552	17,002	,000
Område * Størrelse på bosted	3,591	3	1,197	1,230	,297
Error	3854,293	3959	,974		
Total	32396,000	3970			
Corrected Total	4040,307	3969			

a. $R^2_{\text{adj.}} = ,044$

Tabell 59. UNIVARIAT VARIANSANALYSE (ANOVA). Effekten av hvor man bor på holdingen til at det ikke skal være ulv der det er sau.

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	p-verdi
Corrected Model	116,743 ^a	10	11,674	11,507	,000
Intercept	18078,136	1	18078,136	17818,733	,000
Område	,806	1	,806	,795	,373
Størrelse på bosted	94,017	6	15,669	15,445	,000
Område * Størrelse på bosted	3,768	3	1,256	1,238	,294
Error	4009,533	3952	1,015		
Total	30107,000	3963			
Corrected Total	4126,276	3962			

a. $R^2_{\text{adj.}} = ,044$

Håndtering av rovdyrkonfliktene

Tabell 60. UNIVARIAT VARIANSANALYSE (ANOVA). Effekten av hvor man bor på holdingen til å sette opp rovdryrgjerder.

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	p-verdi
Corrected Model	67,221 ^a	10	6,722	7,370	0,000
Intercept	24262,844	1	24262,844	26601,628	0,000
Område	13,432	1	13,432	14,727	0,000
Størrelse på bosted	33,147	6	5,525	6,057	0,000
Område * Størrelse på bosted	0,784	3	0,261	0,287	0,835
Error	3595,424	3942	0,912		
Total	40578,000	3953			
Corrected Total	3662,645	3952			

$R^2_{adj.} = ,016$

Tabell 61. UNIVARIAT VARIANSANALYSE (ANOVA). Effekten av hvor man bor på holdingen til å merke rovdyr med radiosender.

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	p-verdi
Corrected Model	17,631 ^a	10	1,763	2,081	,023
Intercept	20830,495	1	20830,495	24592,453	,000
Område	3,009	1	3,009	3,552	,060
Størrelse på bosted	8,632	6	1,439	1,698	,117
Område * Størrelse på bosted	1,074	3	,358	,423	,737
Error	3338,984	3942	,847		
Total	34234,000	3953			
Corrected Total	3356,615	3952			

a. $R^2_{adj.} = ,003$

Tabell 62. UNIVARIAT VARIANSANALYSE (ANOVA). Effekten av hvor man bor på holdingen til å skyte.

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	p-verdi
Corrected Model	240.293 ^a	10	24.029	22.490	.000
Intercept	15042.218	1	15042.218	14078.870	.000
Område	33.462	1	33.462	31.319	.000
Størrelse på bosted	131.334	6	21.889	20.487	.000
Område * Størrelse på bosted	6.084	3	2.028	1.898	.128
Error	4211.732	3942	1.068		
Total	24870.000	3953			
Corrected Total	4452.025	3952			

a. $R^2_{adj.} = ,052$

Tabell 63. UNIVARIAT VARIANSANALYSE (ANOVA). Effekten av hvor man bor på holdingen til å opprette / opprettholde egne soner for rovdynene for å redusere problemet med at rovdyn angriper husdyr.

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	p-verdi
Corrected Model	68,723 ^a	10	6,872	7,536	,000
Intercept	18542,829	1	18542,829	20333,607	,000
Område	43,219	1	43,219	47,393	,000
Størrelse på bosted	15,451	6	2,575	2,824	,010
Område * Størrelse på bosted	7,608	3	2,536	2,781	,040
Error	3586,621	3933	,912		
Total	32365,000	3944			
Corrected Total	3655,345	3943			

a. $R^2_{adj.} = ,016$

Tabell 64. UNIVARIAT VARIANSANALYSE (ANOVA). Effekten av hvor man bor på holdingen til å flytte sauebesteninger.

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	p-verdi
Corrected Model	157.022 ^a	10	15.702	13.554	.000
Intercept	17413.751	1	17413.751	15031.570	.000
Område	28.146	1	28.146	24.295	.000
Størrelse på bosted	89.913	6	14.986	12.936	.000
Område * Størrelse på bosted	4.909	3	1.636	1.413	.237
Error	4569.039	3944	1.158		
Total	31869.000	3955			
Corrected Total	4726.062	3954			

a. $R^2_{adj.} = ,031$

Tabell 65. UNIVARIAT VARIANSANALYSE (ANOVA). Effekten av hvor man bor på holdingen til å skremme bort rovdyn.

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	p-verdi
Corrected Model	16.865 ^a	10	1.686	1.711	.072
Intercept	16737.981	1	16737.981	16986.478	.000
Område	5.330	1	5.330	5.409	.020
Størrelse på bosted	6.017	6	1.003	1.018	.412
Område * Størrelse på bosted	5.082	3	1.694	1.719	.161
Error	3882.361	3940	.985		
Total	28821.000	3951			
Corrected Total	3899.226	3950			

a. $R^2_{adj.} = ,002$

Tabell 66. UNIVARIAT VARIANSANALYSE (ANOVA). Effekten av hvor man bor på holdingen til å flytte rovdyr.

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	p-verdi
Corrected Model	22.167 ^a	10	2.217	2.258	.013
Intercept	14412.040	1	14412.040	14680.885	.000
Område	10.623	1	10.623	10.821	.001
Størrelse på bosted	9.151	6	1.525	1.554	.157
Område * Størrelse på bosted	3.742	3	1.247	1.271	.283
Error	3865.885	3938	.982		
Total	25691.000	3949			
Corrected Total	3888.052	3948			

a. $R^2_{\text{adj.}} = ,003$ **Tabell 67. UNIVARIAT VARIANSANALYSE (ANOVA). Effekten av hvor man bor på holdingen til å gi sauebønder midler til å starte i annen næring.**

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	p-verdi
Corrected Model	17.904 ^a	10	1.790	2.046	.025
Intercept	10200.876	1	10200.876	11654.911	.000
Område	1.940	1	1.940	2.216	.137
Størrelse på bosted	13.929	6	2.322	2.652	.014
Område * Størrelse på bosted	1.156	3	.385	.440	.724
Error	3448.456	3940	.875		
Total	18232.000	3951			
Corrected Total	3466.360	3950			

a. $R^2_{\text{adj.}} = ,003$ **Tabell 68. UNIVARIAT VARIANSANALYSE (ANOVA). Effekten av hvor man bor på holdingen til å avlive mor og ungene.**

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	p-verdi
Corrected Model	96,514 ^a	10	9,651	14,972	,000
Intercept	5741,208	1	5741,208	8906,481	,000
Område	8,333	1	8,333	12,927	,000
Størrelse på bosted	58,842	6	9,807	15,214	,000
Område * Størrelse på bosted	8,081	3	2,694	4,179	,006
Error	2542,987	3945	,645		
Total	10513,000	3956			
Corrected Total	2639,501	3955			

a. $R^2_{\text{adj.}} = ,034$

Tabell 69. UNIVARIAT VARIANSANALYSE (ANOVA). Effekten av hvor man bor på holdingen til å bruke gift

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	p-verdi
Corrected Model	2.840 ^a	10	.284	.695	.730
Intercept	4306.937	1	4306.937	10548.414	.000
Område	.027	1	.027	.066	.797
Størrelse på bosted	2.406	6	.401	.982	.436
Område * Størrelse på bosted	.639	3	.213	.521	.668
Error	1608.709	3940	.408		
Total	7934.000	3951			
Corrected Total	1611.549	3950			

a. $R^2_{\text{adj.}} = -,001$

NINA Rapport 650

ISSN:1504-3312

ISBN: 978-82-426-2231-0

Norsk institutt for naturforskning

NINA hovedkontor

Postadresse: Postboks 5685, 7485 Trondheim

Besøks/leveringsadresse: Tungasletta 2, 7047 Trondheim

Telefon: 73 80 14 00

Telefaks: 73 80 14 01

Organisasjonsnummer: NO 950 037 687 MVA

www.nina.no